МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ

СВЕТИ НИКОЛЕ

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА



ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНИ НАУКИ

СТУДИСКА ПРОГРАМА:

МЕЃУНАРОДНО ПРАВО И МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ

МАГИСТЕРСКА РАБОТА

КОНФЛИКТОТ КАКО ПОЈАВА ВО МЕЃУНАРОДНАТА ЗАЕДНИЦА, И АНАЛИЗА НА МЕЃУНАРОДНИ КОНФЛИКТИ

СТУДЕНТ: ЕВА НИКОЛОВСКА

БРОЈ НА ИНДЕКС: М237018

МЕНТОР: ПРОФ. Д-Р ЕМИЛИЈА ИЦОСКА

Свети Николе, 2025

АПСТРАКТ

Еден од најважните и најсложените појави во меѓународната заедница е конфликтот, кој има значително влијание врз политичките, економските и социјалните процеси.

Овој магистерски труд се фокусира на анализирање на конфликтите како појава во меѓународната заедница, идентификувајќи ги облици и последици, и нивните причинители.

Истражувањето се состои од теоретски и емпириски пристап, со цел да се разберат различните елементи на конфликтите и нивниот ефект во меѓународните односи.

Дополнително, се дискутираат методите за решавање на конфликти, вклучително и дипломатијата, преговорите и мировните мисии, како начини за постигнување одржлив мир.

Со користење на компаративна анализа, трудот разгледува успешни и неуспешни примери на управување со конфликти, со нагласување на потребата од колективен пристап и почитување на меѓународното право.

Главната цел на трудот е да придонесе кон подобро разбирање на значењето на конфликтите во меѓународната заедница и начините за нивно ефективно управување.

Клучни зборови: конфликт, меѓународно општество, дипломатија, управување со конфликти

ABSTRACT

One of the most important and complex phenomena in the international community is conflict, which has a significant impact on political, economic and social processes.

This master's thesis focuses on analyzing conflicts as a phenomenon in the international community, identifying their forms and consequences, and their causes.

The research consists of a theoretical and empirical approach, in order to understand the various elements of conflicts and their effect on international relations.

Additionally, methods for resolving conflicts are discussed, including diplomacy, negotiations and peacekeeping missions, as ways to achieve sustainable peace.

Using comparative analysis, the paper examines successful and unsuccessful examples of conflict management, emphasizing the need for a collective approach and respect for international law.

The main goal of the paper is to contribute to a better understanding of the meaning of conflicts in the international community and ways to manage them effectively.

Keywords: conflict, the international society, diplomacy, conflict management

Содржина

ВОВЕД.....1

1. **КОНФЛИКТ ВО МЕЃУНАРОДНОТО ОПШТЕСТВО**.....2
1.2 ДИМЕНЗИИ НА КОНФЛИКТОТ.....8
1.3 ПРИРОДА НА КОНФЛИКТИТЕ.....12
1.4 ПРИЧИНИ ЗА МЕЃУНАРОДНИ КОНФЛИКТИ И ВОЈНА.....15
1.5 КОНФЛИКТОТ КАКО КОНСТАНТНА ПОЈАВА ВО ИСТОРИЈАТА НА ЧОВЕШТВОТО.....30
2. **СУБЈЕКТИ ВО МЕЃУНАРОДНИ КОНФЛИКТИ**.....40
3. **ВИДОВИ КОНФЛИКТИ И НИВНОТО ВЛИЈАНИЕ**.....44
3.1 МЕЃУНАРОДНИ ТЕРИТОРИЈАЛНИ КОНФЛИКТИ.....51
3.2 МЕЃУНАРОДНИ ЕКОНОМСКИ КРИЗИ И КОНФЛИКТИ.....55
3.3 КАКО МЕЃУНАРОДНИТЕ КОНФЛИКТИ ВЛИЈААТ НА ГЛОБАЛНАТА ЗАЕДНИЦА.....58
3.4 ПОВРЗАНОСТА НА КОНФЛИКТОТ И РАЗВОЈОТ НА ЕДНА ДРЖАВА.....68
4. **КАКО СЕ УПРАВУВА СО МЕЃУНАРОДНИТЕ КОНФЛИКТИ**.....82
4.1 ДИПЛОМАТИЈА.....84
4.2 НАДМИНУВАЊЕ НА ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ДИПЛОМАТИЈАТА.....89
4.3 МЕДИЈАЦИЈА.....96
4.4 МЕТОДОТ НА БАРОН И КЕНИ.....99
4.5 МЕЃУНАРОДНО ПРАВО.....102
4.6 МИРОВНИ МИСИИ.....104
4.7 ЕКОНОМСКИ САНКЦИИ.....106
5. **АНАЛИЗА НА НЕКОИ МЕЃУНАРОДНИ КОНФЛИКТИ**.....110
6. **АНАЛИЗА НА ПРЕДМЕТОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ**.....116
6.1 МОТИВ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....116
6.2 ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ.....118

6.3 ХИПОТЕЗИ.....121
6.4 МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДИ.....122
ЗАКЛУЧОК.....

ЛИСТА НА СЛИКИ

Слика 1: Гвидо Рени, свети Михаил го победува сатаната (1636) во Санта Марија дела Кончезионе, Рим……..35
Слика 2: Претстава на Тројанската војна, History Skills.....36
Слика 3: Претстава на војната помеѓу Аесир и Ванир, World history.....37
Слика 4: Циклусот на конфликти (Тхруелсен (Thruelsen, 2009;Бернадски (Bernadsky), 2012).....43
Слика 5: Број на конфликти според тип на конфликт 1989-2019, Authors' work based on Pettersson et al.2021).....50
Слика 6: Trend in the global economic impact of violence, trillions PPP, 2007-2017 IEP.....60
Слика 7: Глобални економски последици кои произлегуваат од насилство, 2017 IEP.....60
Слика 8: Број на починати луѓе во војна, 1950-2020, GPI.....62
Слика 9: Како меѓународните конфликти завршуваат, GPI.....63
Слика 10: Глобални економски последици кои произлегуваат од насилство, 2023, GPI.....63
Слика 11: Илустрација од 1904 година на сцена на посредување од опсадата на Порт Артур, каде што јапонските парламентарци преговараат за прекин на огнот за да дозволат погребување на мртвите Le Patriote Illustré.....97
Слика 12: Едноставен модел на посредување. Независната променлива ја предизвикува променливата медијатор; променливата медијатор ја предизвикува зависната променлива, Wikipedia, Run4psych.....100

ЛИСТА НА ТАБЕЛИ

Табела 1: Десет најмногу и најмалку засегнати држави според цената на насилство како процент од БДП (Ten most and least affected countries by economics cost of violence as a % of GDP) IEP, 2017.....61

Табела 2: Economic and social impacts of conflict, Pablo Fajgelbaum and Eduardo Morales.....73

Табела 3: Economic and social impacts of conflict, Pablo Fajgelbaum and Eduardo Morales.....74

КОРИСТЕНИ КРАТЕНКИ

ЕД (ED) – Американски оддел за знаење (American department of knowledge)
ЛДОЦЕ (LDOCE) - Лонгман речник на современ англиски (Longman's dictionary of contemporary English)
ДФЕ (DFE) – Динамична проценка на фиксни ефекти (Dynamic fixed effect)
АРДЛ (ARDL) – Авторегресивно дистрибуирано задоцнување (Autoregressive distributed lag)
ИС – Интелектуална сопственост
УЦДП (UCDP) – Програма за податоци и конфликти во Упсала (Upsala Conflict Data Program)
ГЕД (GED) – Георефернцирана збирка на податоци
БДП – Бруто домашен производ
ВДИ (WDI) – Светски показатели за развој (World Development Indicators)
УНДП (UNDP) – Извештај за човечки развој на ОН (United Nations Development Programme)
ВГИ (WGI) – Индекс на владина ефективност од индикаторите за светско владеење (The Worldwide Governance Indicators)
ИДА (IDA) – Меѓународна асоцијација за развој на Светската банка (The International Development Association)
ОН (UN) – Обединети Нации (United Nations)
ЕУ (EU) – Еворпска Унија (European Union)
АСЕАН (ASEAN) – Здружение на нации од Југоисточна Азија (The Association of Southeast Asian Nations)
МОНУСКО (MONUSCO) – Мировна операција на Обединетите Нации во Конго (United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo)
СБОН (UNSC) – Совет за безбедност на Обединетите Нации (United Nations Security Council)
САД (USA) – Соединетите Американски Држави (The United States of America)
БРИКС (BRICS) – Бразил, Русија, Индија, Кина и Јужна Африка (Brazil, Russia, India, China and South Africa)
ПЛО (PLO) – Палестинската ослободителна организација (Palestine liberation organization)

ВОВЕД

Кризата и конфликтот се неизбежни појави во секое општество вклучувајќи го и меѓународното, и претставуваат комплексни феномени кои влијаат врз сите аспекти на животот. Иако по природа негативни, тие често служат како катализатори за промени и трансформации, поттикнувајќи нови идеи, политички насоки и решенија. Во овој семинарски труд ќе ги разгледаме причините, природата и последиците од кризите и конфликтите во општествениот контекст, како и механизмите за нивно управување и решавање.

Кризите се дефинираат како периоди на интензивни тешкотии или опасности, кои можат да бидат предизвикани од различни фактори како што се економски колапси, природни катастрофи, политички превирања или здравствени епидемии. Конфликтите, од друга страна, се судири на интереси, вредности или цели меѓу поединци или групи, кои можат да ескалираат во насилство или да доведат до значителни општествени промени.

Во рамките на овој магистерски труд, ќе се разгледаат различни теории и модели на кризи и конфликти, ќе се анализираат конкретни примери од историјата и современиот свет, и ќе се истражат ефективни стратегии за нивно управување. Исто така, ќе се испита улогата на институциите, медиумите и меѓународната заедница во справувањето со овие појави.

Целта на овој магистерски труд е да обезбеди длабоко разбирање на динамиката на кризи и конфликти, да ги идентификува основните причинители и да предложи практични решенија за нивно ефективно управување.

1. ГЛАВА ПРВА: КОНФЛИКТ ВО МЕЃУНАРОДНОТО ОПШТЕСТВО

Кога ќе се сретнеме со зборот „конфликт“, најчесто првично помислуваме на војна. Но, ако внимателно го разгледаме и се задлабочиме на зборот „конфликт“, тој има неколку различни улоги што ги игра во нашето општество. Конфликтот е судир или несогласување, често насилно, помеѓу две или повеќе спротивставени групи или луѓе. Секој има различни гледишта за конфликтот, но општото и генерално гледиште за конфликтот е дека тоа е социјален проблем. Затоа што кога е присутен конфликтот, нема можност за или не постои мир во општеството.

Конфликтот го дефинираме како:

- сериозно несогласување и расправија за нешто од важност кога спротивставените страни не можат да се договорат околу истото;
- процес во кој две или повеќе страни се обидуваат да го спречат постигнувањето на целите на другите;
- посебен тип на однос или врска заснован на спротивставени цели, интереси, потреби, идеали, верувања итн.;
- интеракција помеѓу актерите (организации, држави, групи, поединци) како резултат на некомпатибилност во перцепција, размислување, имагинација, итн.;
- несогласување што настанува поради вклучени страни кои перцепираат некаква закана за нивните потреби, интереси или грижи;
- начин за решавање на одредени противречности.

Меѓутоа многумина го делат мислењето дека конфликтот може да има позитивно влијание врз нашето општество. Во зависност од типот на општеството во кое се наоѓаме, постојат голем број ситуации кога конфликтот може да се послужи за да се постигнат

некои цели во општеството. Заради ова се смета дека конфликтот има и позитивни и негативни страни коишто имаат ефект врз општеството. Од позитивна гледна точка, со кофнликтот имаме можност да истакнеме некои од социјалните проблеми во нашето општество.

Исто така, тој служи како средство за постигнување единство помеѓу луѓето во општество, како на пример, ако го погледнеме САРС протестот кој беше мошне корисен за граѓаните. Конфликтот тука послужи за да се стави крај на САРС. Ова беше сериозен проблем со кој се соочуваа повеќето граѓани. #EndSARS е децентрализирано социјално движење и серија масовни протести против полициската бруталност во Нигерија. Слоганот на движењето на граѓаните успеа да го разбие Специјалниот одред против грабежи (САРС), озлогласена единица на нигериските полициски сили позната по својата долга историја на злоупотреба на својата позиција против нигериските граѓани. Протестите произлегоа од кампањата на Твитер во 2017 година користејќи го хаштагот #EndSARS со барање од нигериската влада да ја укине единицата. Движењето беше повторно засилено во октомври 2020 година по новите дознанија за злоупотребите на единицата, што доведе до масовни демонстрации и протести во големите нигериски градови и широко распространет бес на луѓе од различни држави на социјалните мрежи. Солидарните протести и демонстрации на Нигеријците исто така се одржаа во многу поголеми градови во различни држави низ светот. Имено, движењето било предводено претежно од млади Нигеријци и кои вклучувале барања за добро владеење на владата и одговорност во услови на невидени предизвици во земјата.

Неколку дена по започнувањето на протестите, на 11 октомври 2020 година, нигериската полиција предјави итно распуштање на единицата. Овој настан беше означен како победа за демонстрантите. Сепак, беше приметено во многу области дека слични изјави биле дадени во последниве години за да се убеди јавноста, без единицата всушност да биде распуштена, и дека владата едноставно планирала да го префрли персоналот на САРС во здравствените центри наместо целосно да ја укине единицата. Протестите продолжија и нигериската влада продолжи со бруталната опозиција, кадешто демонстранти беа истотака убиени.

Оперативците на САРС, наводно, профилирале млади Нигеријци, главно мажи, врз основа на нивниот моден стил, тетоважи и фризури. Тие, исто така, се познати по тоа што поставувале нелегални блокади на патишта, кадешто вршеле неразумни проверки и претреси, апселе и приведувале без налог или судење, силувале жени и изнудувале пари од млади мажи Нигеријци коишти возеле луксузни автомобили или користеле лаптопи и iPhone-и. Нигеријците споделија приказни и видео докази за тоа како оперативците на САРС учествувале во киднапирања, убиства, кражби, силувања, мачења, нелегално апсење, понижување, незаконско приведување, вонсудски убиства и изнуда на нигериски граѓани. Многу жртви кои беа злоупотребени од страна на САРС беа млади мажи Нигеријци.

Во 2017 година, имало петиција која била потпишана од 10.195 луѓе и поднесена до нигериското Национално собрание во која се барало целосно да се растури САРС. Само неколку сенатори го поддржале повикот за комплетно распуштање на единицата. Владата сакала да ја реформира единицата а не целосно да ја распушти.

Активистите продолжиле од социјалните мрежи со хаштагот #EndSARS на организирани мирни протести во Абуџа, Лагос, Ибадан, Осун, Бенин, Угели, Вори, Илорин, Огбомошо, Овери, Џос, Кадуна, Калабар и други градови и држави во Нигерија, заканувајќи се дека ќе ги продолжи ако владата одбие да ги распушти силите.

Не само во Нигерија, туку и ширум светот, активистите го користеле хаштагот и одржале протести, како во Лондон и делови од Америка, препознавајќи ја ситуацијата како глобален настан.

Како одговор на кампањата, службеникот за односи со јавноста на нигериската полиција Џимох Мосуд ги обвинил учесниците во кампањата дека се „криминалци“.

Од негативна гледна точка, конфликтот резултира со немање на мир во меѓународното и државното општество. Со конфликтот се соочуваат повеќето општества бидејќи конфликтот може да биде предизвикан од различни фактори. За негативните аспекти на конфликтот имаме поголем број на примери од што имаме примери за позитивните влијанија на конфликтот. Секако протестите и инволвирањето на граѓаните за некои општествени проблеми се покажало како корисно, меѓутоа не во секоја

ситуација. Голем дел од поплаките на граѓаните никогаш не стигнале до ушите на тие што имаат моќ вистински да го менуваат општеството. Доколку го земеме примерот во Нигерија и нивните храбри протести, дали можеме да гарантираме и ние дека би го дале животот за некоја цел? Или, би сакале физички да се тргнеме подалеку од конфликтот за да не го изгубиме нашиот живот или нашето здравје.

Дали тие што се одговорни за добробитието на граѓаните треба да просведочат протести каде што луѓе умираат, се тепани, малтретирани и приведени за искажување на своето мислење и слично, за да сменат нешто? И доколку да, зашто голем дел од протести одат до таа цел кадешто луѓето навистина го губат својот живот, се понижувани, тепани, оставени со здравствени последици до крајот на животот, или пак попрво просведочуваме протести во солидарност и од други држави, или голема изложеност на фактичката ситуација за конфликтот, протестите и како владите се справуваат со протестите на социјалните мрежи или медиуми за да се смени нешто.

Некои фактори коишто можат да доведат до конфликти на индивидуално и персонално ниво се:

1. Разлика во културите - ова е аспект кој секогаш предизвикува конфликти кога една култура ја сметаме за супериорна, а друга за инфериорна. Прашањето за културната разновидност и етничката припадност доведува до многу конфликти кои се случуваат во нашето општество денес.

2. Недостаток на веродостојни информации - најчесто гледаме луѓе кои се расправаат за фудбал или политика кои немаат веродостојни информации. Кога немате сигурни информации, тоа води до расправии и на крајот конфликти.

3. Различни ставови - кога двајца луѓе имаат различни ставови за нешто, тоа може да доведе до конфликт. Затоа што и двајцата ќе веруваат дека

нивното гледиште е точно.

4. Минатото и животното искуство на една личност - некои луѓе велат дека вистинска љубов не постои, додека други веруваат дека е вистинска. Она што ги прави различни е резултат на нивните минати искуства во љубовта, а кога овие луѓе не можат да се разберат себеси, настанува конфликт.

Повеќе за причините за конфликтите ќе има во наредните поглавја, кадешто причините се разгледуваат подлабински.

Меѓутоа, горенаведените причини за конфликт многу често прераснуваат во општествени конфликти особено кога имаме голем број на луѓе коишто веруваат во своите ставови од двете или повеќе страни, или голем број на луѓе коишто живеат во страв и незнаење и немаат способност за основно разбирање и емпатија спрема другите луѓе.

Како пример можеме да ги истакнеме екстремистичките исламски групи коишто палат храмови, силуваат, убиваат и пробуваат насилно да конвертираат луѓе коишто практикуваат хиндуизам во државата Бангладеш. Нападите во Бангладеш се најчесто организирани, и изведени од голем број на луѓе наеднаш.

Исто така, мораме да ги напоменеме екстермистичките исламски групи во Африка коишто прогонуваат и убиваат луѓе од христијанска вероисповед. Од 2016 година, бројот на насилни напади во Западна Африка е зголемен за пет пати. Во последниве неколку години, илјадници христијани се убиени, насилно конвертирани во муслимани, киднапирани за откуп или сексуално ропство и принудени да ги напуштат своите домови во бегалски кампови. Таквата ситуација се нарекува „верско-етничко чистење“, иако од правен аспект може да се нарече, или спореди со геноцид. Значаен и алармантен е бројот на христијани убиени од муслимани во Африка, особено во Нигерија. Од различни извори, Нигерија се смета за едно од најопасните места за христијаните. Во 2023 година, околу 5.000 христијани биле убиени заради нивната вероисповест, убиства коишто се

припишуваат на исламските екстремистички групи како што се Боко Харам и милитантите Фулани.

Според неколку проценки, повеќе од 52.000 христијани се убиени само во Нигерија од 2009 година до ден денес, кога Боко Харам го започна својот бунт (Crux). Ова насилство било насочено, и сеуште е насочено конкретно кон христијанските заедници, што до ден денес резултира со голем број жртви и масовно емигрирање на христијанското население.

Генерално, прогонството на христијаните во Африка, особено во региони како Нигерија, останува сериозен проблем со сериозни хуманитарни последици и бара внимание и интервенција од меѓународната заедница.

Значи тука можеме да видиме три од горенаведените причини за конфликт, разлика во култура, различни ставови и недостаток на веродостојни информации. Иако, културата можеби не е толку различна, христијаните и муслиманите, како и хиндусите и муслиманите имаат различна религија, со што доаѓа до различен став во тој поглед. Тука очигледно гледаме проблем којшто потекнува од индивидуално и персонално ниво - верување дека убивање, силување и уништување се добри работи за коишто ќе бидат наградени од Господ и дека со овие громорозни постапки ќе им се загарантира место во рајот. Очигледни се персоналните и субјективните верувања на голем број на луѓе што ги спојува во една група, а со фактот што се спојуваат во група и ги прават работите во коишто веруваат – односно, загрозуваат и уништуваат животи на други луѓе само поради тоа што и тие не го делат истото девијантно верување, настанува општествен конфликт и криза, којашто може да прерасне во меѓународен конфликт. Доколку хиндусите и христијаните почнат да мислат дека и тие треба да ги убијат муслиманите заради тоа што одредена група на екстремисти го прават ова со години и години, и навистина почнат масовно и групно да убиваат муслимани може да дојде до огромен меѓународен неред и хаос, како што е цивилна војна или пак војна.

Според Феноменот на меѓународни конфликти во меѓународните релации од Др. Мохамед Салим Ал-Рахашдех, и Др. Сахар А. Ал-Мајали, (The phenomenon of International Conflict in International Relations by DR. Mohammad Salim Al-Rawashdeh, DR. Sahar A.Al-Majali,

2017)[1] можеме да разгледаме неколку различни концепти кои се слични на формата на конфликт а кои настанале како резултат на историскиот развој „конфликт.“ Тие го вклучуваат следново:

- Напнатост - ова е ситуацијата што го придружува конфликтот и не се карактеризира со насилство но може да доведе до прекин на односите меѓу засегнатите страни.

- Криза – ова е напредна фаза на конфликтот и напнатост, со конфронтација меѓу страните во конфликтот што може да доведе до војна.

- Војна – ова е последната фаза од меѓународниот конфликт, вооружен конфликт помеѓу две или повеќе страни со високо ниво на насилство.

1.2 ДИМЕНЗИИТЕ НА КОНФЛИКТОТ

Литературата која го обработува конфликтот покажува голем број и јасна разновидност на дефинициите на концептот конфликт. Има различни фокуси на интерес што специјалистите ги поврзуваат со важноста на анализата и проучувањето на концептот на конфликт. Според американскиот Оддел за едукација (American Department of Knowledge - ED)[2], конфликтот се дефинира како „состојба на непријатност или психолошки стрес, што произлегува од неусогласеност помеѓу две или повеќе желби или потреби на индивидуата.“

[1] Феноменот на меѓународни конфликти во меѓународните релации од Др. Мохамед Салим Ал-Рахашдех, и Др. Сахар А. Ал-Мајали (The phenomenon of International Conflict in International Relations by DR. Mohammad Salim Al-Rawashdeh, DR. Sahar A.Al-Majali), 2017

[2] Американскиот Оддел за едукација (American Department of Knowledge - ED)

Од друга страна, американскиот Оддел за општествени науки (Department of Social Sciences)[3] се фокусира на сложената природа на идејата за конфликт и дефинирање на различните значења и аспекти на концептот во неговите различни димензии.

Психолошкиот пристап го дефинира конфликтот како „ситуација во која индивидуата има мотив да се ангажира во две или повеќе активности со целосно спротивна природа.“

Во политичкиот контекст, конфликтот се однесува на конкретна опозициска или конкурентска позиција, каде што страните се свесни за несогласеноста или спротивувањето на можните идни позиции и се чувствуваат обврзано да прифатат или заземат позиција која е во спротивност на интересите на другата страна.

Левис Козер (Lewis Coser)[4] се фокусира на социјалниот аспект на конфликтот пред се, и ја истражува антрополошката димензија на конфликтот, и го прикажува истиот како „борба околу вредности, барања, специфични ситуации, моќ или ограничени ресурси.“ Таа вели дека целта на конфликтот не е само да се добијат посакуваните вредност, барања, моќ или ресурси, туку и да се неутрализира, оштети или отстрани конкурентот.

Меѓународниот конфликт може да се гледа како меѓународна ситуација која е во спротивност на интересите на меѓународната заедница, кадешто секоја страна сака и настојува да постигне согласност што сепак доведува до несогласување меѓу нив. Според Козер, конфликтот може да се појави меѓу индивидуи, меѓу групи, помеѓу индивидуи и групи, внатре во групата или меѓу различни групи. Ова е така бидејќи конфликтот е основна карактеристика на и дел од општествениот живот.

Антрополошката димензија на конфликтот го дефинира како резултат на конкуренција помеѓу барем две страни, која може да биде поединец, семејство, одреден народ или цело општество. Конфликтот е поврзан со неусогласени желби или цели кои се континуирани и трајни, што ги разликува од конфликтите кои се резултат на моментални

[3] Американскиот Оддел за општествени науки (Department of Social Sciences)
[4] Функции на социјалниот конфликт, Левис Козер (The Functions of Social Conflict, Lewis Coser), 1956

причини. Лолгмановиот речник (Longman's dictionary of Contemporary English - LDOCE)[5] го дефинира конфликтот како „состојба на несогласување помеѓу спротивставени групи, принципи или идеи."

Во специјализираната политичка литература, конфликтот се гледа како „динамичен феномен." Конфликтот, на една страна, претставува „конкурентска ситуација во која учесниците се свесни за неусогласеноста на можните идни позиции и чувствуваат обврска да заземат позиција која е спротивна на интересите на другата страна."

Се појавува тенденција да се фокусира на конкурентската димензија на конфликтот како „еден од облиците на конкурентско однесување помеѓу индивидуи или групи" што обично се јавува кога две или повеќе страни се натпреваруваат околу неусогласени цели или ограничени ресурси. Друга едноставна дефиниција го опишува конфликтот како „процес на очигледна или потенцијална конкуренција меѓу страните."

Друг аспект што го дефинира конфликтот е „волјата" на страните, која претставува централна основа во дефиницијата на конфликтот во политичката литература. Конфликтот се гледа како „конфликт на волји," што произлегува од различни мотиви, перцепции, цели, амбиции и ресурси, и доведува до донесување на различни одлуки и политики. Меѓутоа, конфликтот останува под нивото на вооружен конфликт.

Според некои автори, конфликтот го отсликува „ситуацијата во која две или повеќе цели, вредности или интереси се неусогласени до степен што одлуката на една страна негативно влијае врз другата."

Конфликтот во концептот на Козер се кристализира врз основа на вредностите и целите кои се референтна рамка за страните на конфликтот. Затоа, Козер го дефинира конфликтот како „борба на вредности и барање на редок или специфичен ресурс, моќ и позиција," каде целта на страните е да ги неутрализираат, повредат или елиминираат противниците.

[5] Лолгмановиот речник (Longman's dictionary of Contemporary English - LDOCE)

Покрај тоа, постојат и други гледишта кои се обидуваат да привлечат внимание како психолошките аспекти на прифаќање и отфрлање на односите меѓу страните во конфликтна ситуација. Оттука, овие ставови имаат тенденција да го дефинираат конфликтот како „взаемно непријателство помеѓу поединци, групи, народи или нации помеѓу едни со други на различни нивоа“.

Во светлината на горенаведените дефиниции претставени во литературата за конфликтот во однос на дефиниција и нејзините различни димензии[6], можеме да го истакнеме следново, три димензии може да се идентификуваат како клучни кога е во прашање дефиниција на концептот на конфликт:

1 - Првата димензија се однесува на самата конфликтна ситуација како таква:

Тоа укажува дека концептот на конфликт изразува позиција со нејзините специфични карактеристики или услови а тоа е почеток кој вклучува конфликт на интереси или вредности помеѓу две или повеќе страни, втората е заедничка свест на страните на ситуацијата и свеста за овие противречности. Присуството или подготвеноста на страната или страните да заземат став што што не мора да се совпаѓа со желбите на другата страна или (другите страни) и дури и може да дојде во конфликт со други позиции.

2 - Втората димензија се однесува на позицијата на страните во конфликтот:

Во принцип, во конфликтна ситуација од гледна точка на нејзините учесници може да се издвојат три нивоа, и тоа прво ниво кое се однесува на поединечни конфликти - односно страни во конфликтот кои се поединци, а со тоа и кругот и предметот на овој конфликт обично се ограничени по природа.

[6] Според Феноменот на меѓународни конфликти во меѓународните релации од Др. Мохамед Салим Ал-Рахашдех, и Др. Сахар А. Ал-Мајали, (The phenomenon of International Conflict in International Relations by DR. Mohammad Salim Al-Rawashdeh, DR. Sahar A.Al-Majali), 2017

На второто ниво има конфликт помеѓу групи. Разновидноста на видовите на овој конфликт е разновидна, а кругот и неговите полиња се обично поголеми и разновидни од сличните во кругот на индивидуален конфликт.

Третото ниво се однесува на конфликтот меѓу државите, обично познати и како меѓународни конфликти, а кругот (или круговите) на конфликтот е покомплексен и поширок од претходните две нивоа на конфликт.

3. Трета димензија е меѓународниот конфликт.

Треба да се напомене дека проширувањето на кругот на третото ниво, конфликти низ последователни историски фази на меѓународните односи, ќе ги води и агрегира значителен износ на научни и академски напори насочени кон проучување и вкоренување на феноменот на конфликтот, научни толкувања и теории за промовирање на разбирањето на причините и детерминантите, а потоа предлагаат различни алтернативи кои можат да се користат за контрола на феноменот оружје, или барем да ги намалат ризиците поврзани со нив и кои произлегуваат од нив, и да утврдат методи за борба против нив.

Во оваа област, научните напори доведоа до создавање на богато и оригиналното наследство на теории и толкувања, меѓу кои можеме да ги истакнеме теориите на рационално знаење, теориите на моќ, теориите на одлучување, комуникации, системи и многу други теории кои го објаснуваат конфликт во неговите различни димензии: психолошки, биолошки, културни, социјални, економски, политички и во поново време еколошки и цивилизациски

1.3 ПРИРОДАТА НА КОНФЛИКТИТЕ

Дали конфликтот е деструктивен, или од деструктивна природа?

Најважниот дел од што е можно постоење на позитивни димензии или конфликтните функции и поврзаната релевантност на концептот на конфликт со други тесно поврзани концепти како што се конфликт, криза, насилство итн.

Генерално, треба да се забележи дека конфликтот е од далечна природа а може да се истакне негативната димензија и позитивната димензија. Иако е лесно да се препознае негативната страна на конфликт преку неговата општа и трајна поврзаност со обиди за уништување, искористување или наметнување „решение на една од страните или другите“, обично позитивната димензија на конфликтот се однесува на оној аспект кој „поттикнува работа или основање контакти, решавање проблеми и позитивни размени помеѓу заинтересирани страни.[7]„

Од оваа гледна точка, тоа е важно како гледиште на конфликтот, како што тврдат некои правници „вклучува мотиви за достигнувања, асоцијации, следење и други позитивни мотиви“.

Со други зборови, конфликтот е „креативниот елемент во човечки односи - претставува средство за промена преку кое преку кои општествените вредности се поврзуваат со благосостојбата, правдата и можности за само-развој и развој“.

Во оваа насока, некои од главните предуслови кои помагаат да се поддржи трендот кон максимизирање на позитивните аспекти на конфликтот. Повеќето од најважните од овие принципи може да се објаснат на следниов начин:

Деструктивноста не е ниту неопходен аспект на конфликтот ниту не е вродена карактеристика на неконтролираната човечка природа. Луѓето, се уште ја откриваат можноста да најдат различни начини за решавање на нивните разлики, спорови меѓу себе и на овој начин управуваат со конфликтот кои обично води до подобри резултати.

Конфликтот е составен дел од животот и човечките односи. Во секојдневните интеракции, секоја страна се стреми да извлече максимална корист. За да се постигне ова,

[7] Според Феноменот на меѓународни конфликти во меѓународните релации од Др. Мохамед Салим Ал-Рахашдех, и Др. Сахар А. Ал-Мајали, (The phenomenon of International Conflict in International Relations by DR. Mohammad Salim Al-Rawashdeh, DR. Sahar A.Al-Majali), 2017

придобивката на другата страна мора да биде намалување. Оттука произлегува дека страните мора да дојдат до заемно задоволувачка размена во која се почитуваат одредени правила и ограничувања со цел да се постигне хармонија и стабилност, а не конфронтација и конфликт.

Исто така поврзано со горенаведеното е дека страните или учесниците на конфликтот, да се биде во конфликтна позиција и да се изберат канали на комуникации меѓу нив, обично се избира еден од две главни форми, или воспоставување на таков модел односи меѓу нив, во кои настапува една од страните во корист на една од другите страни или страна на сметка на друга страна, или да се избере да се воспостави модел на меѓусебен однос помеѓу средствата и целите.

Со оглед на горенаведеното, може да се нагласи дека конфликтот има голем број важни функции кои овозможуваат, генерално, во сите фази од неговиот животен циклус, нивоа и бројни типови, можноста да се трансформира од деструктивен во позитивен конфликт.

Неговата улога и функции се ефективни и тесно поврзани со прашања за општествени промени. Еден од најважните насоките на овие функции е улогата на конфликтот како олеснувач на општествени промени, интеграција и обединување, враќање на рамнотежата и стабилност, како и зголемување на ефикасноста на координацијата меѓу нејзините партии.

Ова е додаток на традиционалната функција на конфликт, кој во повеќето случаи се сведува на поддршка и потврда за контрола врз ограничените или посакуваните ресурси на една од страните во конфликтот.

1.4 ПРИЧИНИ ЗА МЕЃУНАРОДНИ КОНФЛИКТИ И ВОЈНА

Однесувањето во меѓународен конфликт е предизвикано од:

- спротивставени интереси и способности (специфични социокултурни разлики и сличности меѓу страните),
- контакти и свесност (свест),
- значителна промена во односот на моќта,
- индивидуални перцепции и очекувања,
- скршена структура на очекувања,
- волјата за конфликт.

Се влошува со:

- социокултурна различност,
- когнитивна нерамнотежа,
- статусни разлики,
- присилна државна моќ

Тој е инхибиран од:

- социокултурна сличност,
- децентрализирана или слаба, принудна државна моќ.

Тој е активиран од:

- перцепција на можност, закана или неправда,
- изненадност

Според „Разбирање на конфликт и војна“ (Understanding Conflict and War) од P. J. Румел (R. J. Rummel)[8] ова се општите причини и услови за меѓународно конфликтно однесување, било да е тоа ненасилно конфликтно однесување, насилство или војна. Конфликтното однесување се манифестира како низа потфази во балансирањето на силите. Секоја потфаза вклучува различни типови на однесување. Тогаш, што уникатно ја карактеризира секоја потфаза во рамките на општите причини и состојби опишани погоре?

Покрај општите причини за конфликтно однесување, ненасилното конфликтно однесување и малото насилство на ниско ниво се влошуваат со:

- вкрстен притисок.

Попречени се од:

- поларитет на системот (централизација на принудната моќ),
- стабилен статус кво.

Покрај општите причини за конфликтно однесување, насилството (вклучувајќи војна) е предизвикано од:

- барем една од партиите има авторитарен или тоталитарен режим,
- прекршување на статус кво,
- доверба во успех.

Се влошува со:

- поларитет на системот (централизација на принудната моќ),

[8] Разбирање на конфликт и војна, P. J. Румел (Understanding Conflict and War, R. J. Rummel), 1998

- интервенција на големи сили,
- слабост на статус кво моќ,
- кога авторитетот е во прашање
- кога честа е во прашање.

Ова е спречено со:

- вкрстен притисок,
- внатрешна слобода,
- статус кво на моќ,
- светското мислење.

Војната е посебен вид на интензивно насилство, а она што вообичаено предизвикува, влошува и потиснува насилство, влијае и на војната. Покрај тоа, војната се влошува на единствен начин:

- паритет на силите,
- класен конфликт.

Таа е инхибирана од:

- нееднаквост на моќ.

Неопходно за разбирање на причините и условите на меѓународното конфликтно однесување, насилството и војната е дека тие функционираат како дел од меѓународното општествено поле. Тоа се теренски сили, услови и состојби. Тоа значи дека овие причини и состојби се меѓусебно поврзани, дел од целината, процесот и рамнотежата. Со други зборови, тие функционираат контекстуално во спирала на конфликти.

Неопходна причина за конфликтно однесување е нешто без кое не би се појавило конфликтно однесување. Постојат голем број на неопходни причини кои функционираат во текот или во различни фази и потфази на конфликтниот процес.

Ако прво се земат во предвид неопходните причини за конфликтно однесување воопшто тогаш еден од нив се векторите на растојанија меѓу состојбите во социокултурниот простор. Тие ја отсликуваат основната спротивставеност помеѓу националните интереси и способности - мерење на релативната положба на државите во нивните значења, вредности, норми, статус и класа. Спротивните интереси се неопходни за латентната конфликтна ситуација и за вистинското балансирање што се случува.

Друга неопходна причина е взаемната свест, контактот меѓу државите и взаемното значење.

Дополнително, перцепциите и очекувањата специфични за секоја страна се неопходни за нивниот конфликт. Каква може да биде нивната ситуациона содржина зависи од страната на конфликтот.

Две неопходни причини конкретно лежат во основата на нарушувањето на структурата на очекувањата и настанатата ситуација на несигурност и рамнотежа на силите.

Првата е значајна промена во односот на силите. Тоа е промена во интересите, способностите или волјата (довербата) што предизвикува едната или двете страни да чувствуваат дека нивните договори, распределбата на правата и придобивките, должностите и одговорностите - накратко, структурата на очекувањата - се неточни, неправедни, неусогласени со нивните овластувања и треба и може да се менуваат во корист на едната или на другата страна.

Втората неопходна причина за дефект е желбата за конфликт. Конфликтно однесување не може да се појави ако страните не се подготвени да се соочат една со друга.

Така, за да се појави конфликтно однесување меѓу две држави, одредена комбинација на социокултурна дистанца меѓу нив (спротивставување на интереси и можности), взаемна свест (контакт и видливост), значајна промена во односот на моќта, прекршување на очекувањата и волјата. до конфликт е неопходен.

Покрај овие неопходни причини за конфликтно однесување од сите видови, насилството уникатно вклучува три дополнителни неопходни причини. Првиот е очекувањето за успех. Во нивното субјективно пресметување на добивки и загуби, секоја страна верува дека исходот од насилството ќе биде корисен.

Втората неопходна причина за насилство е нарушување на статус кво. Статус квото ја дефинира за државите идеолошката и територијалната распределба на тоа кој што поседува. Тоа е јадрото на структурата на очекувањата. Без нарушување на статус кво, прашањата не се важни или доволно јасни за да го оправдаат насилството.

Третата неопходна причина е што една од страните во конфликтот мора да биде нелибертарска (авторитарна или тоталитарна). Насилството нема да се случи меѓу две либерално демократски држави - внатрешните ограничувања, вкрстените притисоци и слободните врски ги прават насилните алтернативи незамисливи. Ова не е случај со неслободни држави.

Доволна причина за конфликт е причина чиешто настанување води до конфликт. Постои само една таква причина, а таа се однесува на конфликтна ситуација, а не на формално или официјално однесување во конфликт. Тоа е значајна промена во односот на силите, односно во интересите, можностите и/или волјата на едната или на двете страни.

Затоа, таквата промена има двоен ефект. Тоа доведува до конфликтна ситуација, која може да се манифестира во напнатост, непријателство, ладнокрвност и слично. И оваа промена е неопходна причина за последователно конфликтно однесување откако ќе се прекршат очекувањата.

Се забележува дека постои логичен однос помеѓу неусогласените очекувања како неопходна и доволна причина за непријателство и тензија и значајна промена во односот

на силите како доволна причина. „Значајно“ се однесува на оние промени во интересите, способностите и волјата што ја сочинуваат рамнотежата на силите што создаваат јаз во очекувањата. Односно, она што државите сакаат, можат да го добијат или имаат намера да го добијат повеќе не е во согласност со нивните сфаќања или договори.

Отежнувачките услови го влошуваат конфликтот, со што е поголема веројатноста да се разгори, да ескалира и да стане интензивен.

Четири такви услови влијаат на однесувањето на меѓународното конфликтно општество, без оглед на фазата или потфазата. Првата е социокултурната различност, што ја прави спротивставувањето на интересите поверојатно и ја влошува комуникацијата меѓу страните. Вториот е когнитивен дисбаланс, или нерамнотежа во односот или статусот меѓу страните. Ова може да создаде притисок за погрешни перцепции и недоразбирања и да доведе до потреба од реконфигурација, што го влошува конфликтот.

Трет фактор што го влошува конфликтот е севкупната разлика во статусот (вектор на растојание) или ранг помеѓу страните. Релативниот статус е фундаментална сила меѓу државите, како и помеѓу поединците, а разликите во богатството (како што е јазот меѓу богатите и сиромашните), моќта и престижот може да воведат размислувања за статусот во конфликт. И значително ја комплицираат нејзината резолуција.

И четврто е принудната моќ на државата. Колку е поголема релативната моќ на една држава, толку поглобални се нејзините контакти и интереси и толку е поголема грижата за угледот на нејзината моќ. Поголемата моќ не е неопходен или доволен услов за конфликтно однесување. Слабите држави се судираат и војуваат. Но, моќта ги стимулира и ги влошува проблемите, давајќи им поглобално значење. А централизираната државна моќ, исто така, значи дека ресурсите може да се контролираат и да се насочат кон конфликт, а со внатрешните ограничувања може да се манипулира. Колку поголема моќ имаат страните во конфликтот, толку поконфликтно може да биде однесувањето.

Другите отежнувачки состојби влијаат само на одредени фази и видови на конфликти. Првиот е вкрстен притисок, кој ја продлабочува ситуацијата на несигурност,

провоцира тестирање на статус кво и стимулира ненасилно конфликтно однесување, па дури и можно мало насилство на ниско ниво.

Иако ненасилството влијае и на некои видови конфликти, повеќето од преостанатите отежнувачки фактори делуваат првенствено на насилството. Првата е голема интервенција на моќта, која може да го претвори локалниот спор во конфликт што ќе влијае на статус квото меѓу силите, а со тоа ќе ги зголеми влоговите. Таквата интервенција ги зголемува и ресурсите за конфронтација.

Два дополнителни отежнувачки услови на насилство се воведувањето чест и авторитет (углед на моќ) во конфликтот. Ако раководството верува дека неговата самодоверба или самопочитта на нацијата е доведена во прашање, или ако смета дека исходот од конфликтот ќе биде одреден од тоа како другите ја перципираат неговата волја и способности, тогаш конфликтот веројатно ќе прерасне во поголем, поинтензивен и потежок за решавање.

Друга отежнувачка состојба е воочената слабост на статус кво моќта. Статус квото секогаш подразбира нееднаква распределба на правата и придобивките. Сепак, сè додека главниот корисник - статус кво моќта - има сила да го брани статус квото, оваа распределба веројатно ќе остане стабилна. Но, ако статус кво моќта стане слаба, што би било значајна промена во рамнотежата на силите, а нејзината способност да го брани статус квото стане сомнителна, тогаш се охрабруваат обидите на другите партии да го променат статус квото. И ако се случи насилство, тоа се влошува.

Конечно, поларитетот, исто така, го влошува конфликтното однесување и насилството. Меѓународните системи со висок степен на централизација на моќта обезбедуваат дека доколку дојде до конфликт, тој лесно може да го наруши фундаменталниот статус кво меѓу големите сили и да го тестира меѓународниот поредок заснован на моќ, а со тоа да поттикне ескалација и екстремно насилство.

Два услови особено го влошуваат интензивното насилство и војната. Првиот е паритетот на принудните сили. Колку двете држави се поеднакви во оваа сила, толку

пообјективно исходот е двосмислен и толку повеќе двете страни можат да веруваат во успех.

Вториот е класен конфликт. Класниот конфликт е однос на моќ над статус квото во кое супериорната класа има најголема корист од статус квото. Подредената класа се „аутсајдерите“. Колку повеќе оваа класна поделба ги става државите во иста позиција нагоре или надолу во однос на меѓународните права, привилегии и придобивки, толку е поголема веројатноста дека конфликтот ќе ескалира во насилно насилство.

Инхибиторните состојби содржат конфликт, што ги прави помалку веројатни за разгорување, ескалација и интензивен конфликт.

Ако се фокусираме на одредени подфази на конфликтот, можеме да идентификуваме само два инхибитори на ненасилното однесување во конфликтот и ниските нивоа на насилство. Првиот е поларитетот или централизацијата на моќта во меѓународниот систем. Во централизираните системи, освен во случаите на екстремно насилство, конфликтното однесување има тенденција да стивнува и да биде потиснато. Таквиот конфликт е во голема мера контролиран бидејќи може да ескалира и да вклучи големи сили(и) или да влијае на целокупниот статус кво. Така, поларитетот е двојна состојба. Тоа го потиснува ненасилното конфликтно однесување и насилството на ниско ниво, додека големото насилство ескалира.

Вториот инхибитор на конфликтот на ниско ниво е стабилен статус кво. Дури и ако постои интензивен ненасилен спор меѓу страните, сè додека статус кво не е оспоруван, конфликтот е контролиран и ескалација на насилство е малку веројатна. Освен во изолирани случаи на ниско ниво на насилство, присилното насилство и силата се кршење на статус кво.

Продолжувајќи кон инхибиторите на насилството (кои исто така може да го инхибираат ненасилното однесување во конфликтот), од кои првата е моќта на статус квото. Неговата слабост го влошува конфликтот, што ги прави поверојатни насилството и ескалацијата. А неговата сила спречува конфликтот да ескалира во насилство и војна.

Вториот инхибитор е вкрстен притисок, кој, како и поларитетот, игра двојна предизвикувачка улога, но во спротивни насоки. Вкрстените притисоци, кои произлегуваат од различни, конкурентни интереси, промовираат конфликтно однесување, но и го замаглуваат, сегментираат и збунуваат овој конфликт така што насилството и војната се воздржани.

Како генератори на вкрстен притисок, либерално-демократските политички системи го ограничуваат своето учество во екстремни конфликти и насилство, особено во иницирањето насилство. Вообичаено, демократските држави ретко се впуштаат во насилство, ако воопшто, во одбрана на статус кво од авторитарни или тоталитарни иницијативи или агресија.

Конечно, постои глобално мислење дека, доколку се изрази и фокусира, може да спречи појава и ескалација на насилството. Сојузниците може да се закануваат дека ќе ја повлечат поддршката. Пријателските земји можат да станат непријателски расположени, да влијаат на други прашања освен контроверзните. Со други зборови, светското мислење може да ја зголеми цената на конфликтот за страните.

Освен одвраќањето на насилството, војната како облик на насилство има само една посебна пречка: присилна нееднаквост на моќта. Паритет на силите ја прави поверојатна ескалација на војна и нејзино продолжување. Двосмисленоста на моќта им овозможува на двете страни да сметаат на успех. Нееднаквоста на моќта, што прави очигледно дека едната страна е доминантна над другата, спречува војна.

Конфликтното однесување е директно предизвикано од некаков активирач што ја провоцира волјата на едната или двете страни да дејствуваат, што на крајот ја нарушува несоодветната структура на очекувањата. Активирање може да биде кој било настан што припаѓа на една од двете класи кои се преклопуваат.

Една класа е настани што едната или двете страни ги доживуваат како можност, закана или неправда.

Можност може да биде означена со некој настан што ја покажува слабоста на другата страна, како што е повлекување од локален конфликт со очигледно инфериорна страна, бунт на гарнизон или државен удар. Заканата може да се сфати како заговор за атентат финансиран од другата страна, или откривање на развојот на тајно оружје или најавен сојуз меѓу другата страна и друг противник. И неправдата може да вклучи другата страна да потоне патнички авион, да засолни или поддржува терористи или да одбие да отстапи територија за која другата страна верува дека незаконски ја окупира.

Втората класа на настани се оние кои се појавуваат одеднаш, предизвикуваат изненадување и ја кристализираат волјата и противењето. Тоа се креаторите на кризите. Настани кои не биле предвидени, но не можат да се игнорираат и кои го менуваат или се закануваат да го променат односот меѓу страните. Ненадејното откритие од страна на Соединетите Држави дека Советскиот Сојуз стационирал проектили и бомбардери на Куба во 1962 година, заканувајќи се да го промени балансот на силите, бил еден таков поттик. Како и ненадејната блокада на Западен Берлин од страна на Советскиот Сојуз во 1948 година, изградбата на Берлинскиот ѕид во 1961 година и национализацијата на Суецкиот канал од египетскиот претседател Насер во 1956 година.

Војната е генерирана од поле на социокултурни сили вградени во значењата, вредностите и нормите на државите. Поточно, војната е резултат на нерамнотежа на овие сили во меѓународното време-простор. И ова е процес со кој се воспоставува нова рамнотежа на полето.

Причините и условите на војната така функционираат во ова општествено поле. Тие се меѓусебно поврзани; нивното дејство е поврзано со простор-времето. Според тоа, војната не е производ на една причина или X број на причини кои дејствуваат независно една од друга. Војната е феномен на општествено поле, а нејзините причини и услови мора да се сфатат како аспекти на ова поле - како контекстуални, ситуациони.

Со ова разбирање, одговорот на прашањето „што предизвикува војна?“ бара пред сè определување на условите што треба да се исполнат за да стане возможна војна. Ова се неопходни причини за војна.

За да избие војна меѓу две држави, тие мора да имаат некаков контакт и свест една за друга. Тие, исто така, мора да имаат спротивставени интереси, причина за борба и можности да водат војна. Ова е очигледно, но поапстрактната, но оперативна изјава за ова не е толку очигледна: тие мора да имаат одредени социокултурни растојанија.

Кои конкурентни интереси се неопходни за војна зависи од актерот и ситуацијата. Сепак, постои една карактеристика што може да се идентификува. Најмалку еден од потенцијалните учесници во војната мора да биде неслободен. Општите внатрешни ограничувања, вкрстените притисоци и врски, идеологијата ја исклучуваат војната меѓу слободарските и либералните демократски држави.

Ако барем една од страните е неслободна, тогаш има дополнителни барања за војна. Мора да има значителна промена во рамнотежата на силите со одржување на статус кво. Интересите, можностите и волјата, индивидуално или колективно, мора да се променат толку многу што статус квото ќе стане неправедно, загрозено или зрело за реорганизација. Оваа промена создава тензија, студени или непријателски односи меѓу страните, за информираните набљудувачи станува очигледно дека доколку не се преземе нешто за да се спречи тоа, ќе дојде до насилство и евентуално војна.

Второ, мора да има волја за војна. Односно, секој потенцијален борец мора да има желба да се бори или во одбрана или да го промени статус квото. Се разбира, ова може да биде по цена на чест, корист, потенцијална добивка или слобода поголема од она што менаџментот на крајот сака или може да поднесе, и на тој начин ја стимулираат последователната волја за војна.

И трето, секој потенцијален борец мора да очекува успех како што тој го дефинира. Односно, секој мора да верува дека ако избие војна како резултат на сè понестабилно статус кво, тој ќе може да ги постигне своите воени цели (посакувано парче територија; поразување граничен напад од друга страна; принудување на прифаќање на нова сфера на интереси, воспоставување контрола врз трговските патишта, понижување на другата страна, одбрана на честа и слично).

Може да се каже дека ова се основните причини неопходни за војна: контакт и релевантност, спротивставени интереси и можности, неслободни противници, значајна промена во рамнотежата на силите во основата на статус кво, волја за војна и верба во успех во случај на војна.

Овие причини, присутни во односите меѓу државите на земјината топка, дефинираат зони на воен потенцијал, можни глобални фронтови на екстремно насилство. Зона која вклучува само слободарски држави е зона на мир. Надвор од оваа зона се оние кои ја ограничуваат нерамнотежата меѓу силите кои го одржуваат локалното, регионалното и глобалното статус кво како зони на можна војна.

Сепак, можеби нема да има војна. На крајот на краиштата, за ова мора да биде присутна последната неопходна причина. Ова е кршење на статус кво. Некој настан, можеби неочекуван, кој соопштува неправда, закана или можност на начин што кристализира конфликтна ситуација и предизвикува една или двете страни да дејствуваат. Промената на рамнотежата на силите создава тензија, препознавајќи ја можноста за војна поради статус кво. Активирањето ја носи ситуацијата до крајност, предизвикувајќи криза чиј исход е војна.

Нарушувањето на статус кво е неопходен и доволен услов за конфликтно однесување, но неопходен само за насилство и војна. Такво нарушување нема да се случи се додека не се појават услови за војна (спротивставени интереси, значителна промена во односот на силите итн.). Одлуката да се оди во војна бара подготовка и може да поминат месеци во кои тензиите се зголемуваат или, преку триковите на едната или другата страна, изгледа дека се опуштени пред нападот.

Тоа се неопходните и доволни причини за војна, односно она што во апстрактна смисла мора да биде присутно или да се случи за да дојде до војна.

Сепак, треба да биде јасно дека сите овие барања за војна би можеле да бидат присутни и дека војната нема да избие. Згора на тоа, војната што ќе се случи може да биде кратка, интензивна конфронтација на границата, или целосна војна меѓу двете страни со

бомбардирање на главниот град и инвазија на едни со други, или сеопфатна војна во која ќе бидат вклучени многу држави.

Постојат три групи на отежнувачки состојби кои ја зголемуваат веројатноста за војна кога се присутни потребните услови или го зголемуваат нејзиниот интензитет откако ќе се случи. Едната група се состојби кои го влошуваат однесувањето на конфликтот воопшто, било да се тоа негативни комуникации, санкции, насилство или војна. Тие вклучуваат социокултурна различност на партиите, нивната когнитивна нерамнотежа и статусни разлики, како и принудната моќ на партиите. Сето ова ги влошува спротивставените интереси, а во случај на војна, по правило, го дестабилизира статус квото и ја зголемува веројатноста за нејзино кршење.

Втората група на отежнувачки состојби уникатно влијаат на насилството и војната. Еден од нив е поларитетот на системот, кој ја дефинира општоста на статус кво и ја зголемува веројатноста дека државното насилство, каде и да се случи, ќе биде поврзано со интересите на Големите сили. Втората е самата интервенција на „големата сила“, која може да привлече поголеми интереси и ресурси на статус кво во локални конфликти и да предизвика насилство или негова ескалација.

Друга отежнувачка состојба е слабоста на статус кво моќта. Со оглед на вистинските причини, ако статус кво моќта демонстрира неподготвеност или неспособност да го одбрани веќе нестабилниот статус кво, тогаш ова ја зголемува веројатноста за нејзино нарушување и ескалација на насилство и војна доколку се случи.

Конечно, има чест и авторитет. Ако тие се загрозени во конфликтна ситуација, таа станува поексплозивна, што ги прави насилството и војната поверојатни, поинтензивни и потешки за решавање.

Третата група на отежнувачки фактори е единствена за војната. Тие ја зголемуваат веројатноста за прекин и војна доколку се присутни неопходните причини, а исто така ја прават ескалацијата на војната поверојатна. Едниот е паритет на моќ, или доволна еднаквост на присилната моќ и сила, така што секоја страна верува дека може успешно да се спротивстави на моќта на другата.

Вториот отежнувачки фактор е класниот конфликт. Класата во меѓународните односи ги одредува авторитативните, статус кво права на страните. Ако има зголемена поделба меѓу оние кои имаат и оние кои сакаат; меѓу оние кои имаат богатство, моќ и престиж, и оние кои се сиромашни, слаби и непризнаени; меѓу оние кои командуваат и оние кои се покоруваат, оваа поделба го влошува конфликтот, ја прави војната поверојатна и има тенденција да ја претвори војната, доколку се случи, во општа војна.

Генерално, три групи на отежнувачки состојби туркаат кон војна. Но, поединечно или во комбинација, тие сами по себе нема да доведат до војна. Мора да бидат присутни потребните причини, статус кво мора да се прекине. Сепак, овие отежнувачки причини можат да го претворат потенцијалот во предиспозиција, а предиспозицијата во војна, барајќи причина да се појави.

Меѓутоа, во секој конфликт, секогаш се присутни две групи на услови. Оние кои промовираат конфронтација и оние кои го спречуваат. Исто така, постојат голем број инхибиторни услови за војна кои го спречуваат нејзиното избивање и ескалација. Тие се состојат и од три групи, во зависност од тоа дали дејствуваат во сите потфази на конфликтно однесување, само насилство и војна или само војна.

Првата група ги вклучува оние отежнувачки фактори кои, кога делуваат обратно, делуваат и како инхибитори. Така, социокултурната сличност, когнитивната рамнотежа, статусната сличност и слабоста на државата ја ограничуваат тенденцијата за конфликтно однесување, насилство и војна.

Во втората група спаѓаат голем број инхибитори кои делуваат на насилство, а само еден од нив е задната страна на отежнувачкиот фактор. Ова е моќта на статус кво. Ако, и покрај промената на рамнотежата на силите, поборникот на статус кво е подготвен и способен да го брани, тоа генерално ќе работи против неговото нарушување. Но, дури и во овој случај, може да дојде до дефект и, како резултат на тоа, насилство или војна. Силата која се противи на статус кво може да верува дека може успешно да го промени статус квото со надминување на отпорот на другата страна. Но, за ова е неопходно да се подигне прагот.

Друг ограничувачки фактор во оваа група е вкрстен притисок. Тие се поврзани со различни интереси, кои можат да ги сегментираат конкретните спротивставени интереси на страните. Насилството или војната може да бидат пожелни за овие интереси, но други интереси може да бидат компромитирани или изгубени. Некои интереси туркаат кон војна, други оттргнуваат од неа.

Со ова е поврзана внатрешната слобода - демократскиот политички систем - како инхибитор на насилството и војната. Либертаријанските држави навистина вршат насилство и војуваат, но неволно, обично против тоталитарните или авторитарни закани или агресија, а честопати и соочени со значителна домашна опозиција.

Конечниот ограничувачки фактор во оваа група е светското мислење, притисокот што сојузниците и неутралните може да го поднесат за да го спречат или запрат насилството и војната.

Последната група се состои од оние услови кои јасно ја спречуваат војната. Има еден член: нееднаквост на моќта. Паритетот на моќта ја влошува ситуацијата полна со војна, а нееднаквоста на моќта ја одвраќа. Војната сè уште може да се случи и покрај големите разлики во воената сила и ресурси. Други фактори, како што се честа, авторитетот, опстанокот или решителноста, можат да играат одлучувачка улога, како што тоа го направија во израелско-арапските војни. Успехот може да биде поврзан со способноста на големата сила да интервенира, или успехот не може да се мери со победа, туку со тоа што другата страна може да ја победи или обедини нацијата. Или, пак, една држава може да очекува другата страна да искористи само мал дел од нејзината моќ, како што со право направи Северен Виетнам во својата војна против суперсилата САД.

Јадрото на структурата на очекувањата - статус кво - е прикажано како колона во однос на која се јавува јаз ии несогласување како резултат на промена на рамнотежата на силите (неопходна причина). Тоа претпоставува меѓусебен контакт и значење, како и спротивставени интереси и можности (неопходни причини). Активирањето (причината) го нарушува статус квото (неопходна и доволна причина), и се случува војна, што подразбира волја за борба, доверба во успехот и учество на тоталитарни или авторитарни

држави (неопходни причини). Како резултат на војната, воспоставена е нова рамнотежа на меѓусебно признатите моќи и усогласен статус кво.

1.5 КОНФЛИКТОТ КАКО КОНСТАНТНА ПОЈАВА ВО ИСТОРИЈАТА НА ЧОВЕШТВОТО

Меѓународните конфликти се присутни во човечкото општество од самиот почеток на цивилизацијата. Од древните времиња, конфликтите се одвивале помеѓу различни култури, народи и империи, а нивните причини често биле поврзани со борба за територија, ресурси, политичка моќ и идеологии. Оваа анализа ќе ги разгледа различните типови на конфликти низ историјата, пред и по индустријализацијата, како и во современиот период.

Во античките времиња, конфликтите често биле локализирани, но понекогаш доведувале до значителни воени освојувања. Познати примери се конфликти помеѓу античките цивилизации се Египет, Месопотамија, Грција и Рим. Овие конфликти не само што резултирале со територијални промени, туку и со значајни културни и социјални трансформации. Војните меѓу Грците и Персијците, на пример, покажуваат како војните можат да влијаат на идентитетот и културата на нациите.

Луѓето се убивале едни со други од кога постои човештвото. Сепак, организираната војна не изгледа дека се појавила сè до неолитската ера, кога одредени општества започнале да се занимаваат со земјоделство и да живеат во постојани населби. Археолошките докази сугерираат дека неолитската војна напредувала од мали конфликти и масакри до подолги и посложени конфликти.

Раните луѓе учествувале во војна во само најширок смисол.

„За повеќето од историјата на нашиот вид, тоа би биле многу мали, неорганизирани, децентрализирани напади, слични на она што го гледате кај шимпанзите“

вели Лук Гловацки (Luke Glowacki), асистент професор по антропологија на Универзитетот во Бостон и експерт за еволуцијата на војната. За тој период, тој вели:

„група индивидуи [може] да се соочи со некого од друга група и да го убие“.

Пред околу 12.000 години се појавило земјоделството, а густината на населението се зголемила дури и во области без специфични култури. Професорот Гловацки вели дека земјоделството не е неопходно за војна, но сигурно ја олеснува.

Досега, истражувачите не нашле дефинитивни докази дека организираната војна предходи на т.н. неолитска револуција. Сепак, основната војна е позната да се случила веднаш по тоа. На пример, студија од 2016 година заклучила дека масакр се случил пред околу 10.000 години во близина на езерото Туркана во Кенија, при што жртвите покажувале знаци на врзани раце, ранети од стрела и фрактури на черепот.

Ова укажува дека масакрите бараат повеќе координација и планирање отколку „одмазднички напади“ и дека тие се „индикативни за посериозна војна“, и дека обично се случуваат кога луѓето преминуваат во седентарни начини на живот.

Во денешна Германија, масакр се случил пред околу 7.000 години, кога напаѓачите очигледно ги мачеле своите жртви — делумно преку кршење на потколениците — пред да ги убијат. Слични неолитски масакри се пронајдени и на други места во Германија и Австрија, како и во Хрватска и Франција. Во меѓувреме, жителите на Јерихон, едни од најстарите градови на светот, изградиле ѕидови околу градот, кои се смета дека се изградени за да се бранат себеси од напаѓачи.

Според некои истражувања се претпоставува дека неолитските конфликти биле собир на брзи напади или кратки упади, генерално траејќи не повеќе од неколку дена и влијаејќи на не повеќе од 20 или 30 индивидуи.

Сепак, како што се чини, некои подоцнежни неолитски борби можеби биле поврзани со поврзани конфликти отколку што претходно се сметало, според студијата која ги анализирала скелетните остатоци на 338 индивидуи кои загинале во северна Шпанија пред 5.400 до 5.000 години.

Овие остатоци, случајно откриени од булдожер во 1985 година, првично се сметале за уште еден неолитски масакр. Сепак, при поопсежно разгледување на повредите на скелетите авторите на студијата заклучиле дека се случила долготрајна борба која траела месеци или години.

Се сметало дека ова било регионален конфликт помеѓу различни неолитски групи на луѓе. Археолозите сметаат дека „конкуренцијата за ресурси и социјалната комплексност можеби биле извор на тензија, што потенцијално ескалирало во смртоносна насилство“.

Како што напредувал неолитот, напредокот во земјоделството можеби одел рака под рака со напредокот во војната. Бидејќи морале да соработуваат за да ја обработуваат земјата, идејата за заедничко работење и соработка исто така создала армии, вели Алфред С. Бредфорд, претседател на античката историја на Универзитетот во Оклахома.

Копарни алати и оружја почнале да ги заменуваат камените стрели, копја, сечила и секири во Блискиот исток и на други места. До времето на Бронзеното доба, околу 3300 г. пр.н.е., раните цивилизации во Месопотамија и Северна Африка развиле големи армии со формални лидери, командни синџири, различни единици и системи на снабдување. Овие цивилизации, писмено образовани и уметничко наклонети, можеле да ги документираат своите воени кампањи. Т.н. Стандард на Ура, на пример, ја прикажува напредувачката сумерска армија, со тркала и пешадиски оддели, од околу 2500 г. пр.н.е., додека Нармеровата палета истакнува египетско освојување од околу 3000 г. пр.н.е.

Надвор од Грција, масовна борба подолго време не насталнала во Европа. Но, околу 1200 г. пр.н.е., битка на реката Толензе во Германија вклучила можеби 4.000 борци. Армии исто така се развиле во места како Перу, Мексико и Кина. Во текот на светот, војната почнала да наликува на она што е денес.

Во средниот век, конфликтите често произлегувале од религиозни разлики, како што се крстоносните војни, но исто така и од феудални тензии помеѓу различни владари. Развојот на војната како професионална активност и создавањето на нови воени стратегии значително ја промениле динамиката на конфликтите. Сите овие конфликти ја обликувале политичката структура на светот и создавале нови моќи и држави.

Индустријализацијата, која започнала во 18-тиот век, донела со себе нови технологии и економски системи, што значително ги променило природата и обликот на конфликтите. Војните станале помасовни и потрошувале многу повеќе ресурси. Првата и Втората светска војна се клучни примери за тоа како индустријализацијата влијаела на конфликтите, создавајќи нови начини на борба и мобилизација на населението.

Првата светска војна, со масовната употреба на артилерија и воени машини, покажа колку е важно економското производство за воените напори. Втората светска војна дополнително ја истакна индустријализацијата како фактор, со воведувањето на нови технологии, како што се тенковите и авионите, и со примена на тактики како што е стратегија на бомбардирање. Последиците од овие конфликти беа катастрофални, со стотици милиони жртви и значајна промена на политичките и социјалните структури на светот.

Денес, меѓународните конфликти продолжуваат да бидат присутни, но нивната природа се менува. Конфликтите на 21-виот век често се карактеризираат со тероризам, етнички конфликти и борба за ресурси во контекст на глобализацијата. Војни во Ирак, Авганистан и Сирија се примери за конфликти кои произлегуваат од сложени геополитички интереси, религиозни разлики и борба за контрола на нафтени ресурси.

Современите конфликти не се ограничени само на воени дејствија; често вклучуваат економски санкции, сајбер (cyber) напади и дезинформациски кампањи. Овие нови форми на конфликти создаваат предизвици за меѓународната заедница и бараат нови стратегии за решавање на проблемите.

Согласно ова, можеме да видиме дека конфликтот е сеприсутен низ човековата историја. Доколку отвориме историска книга најголем дел од човековата историја се фокусира токму на тоа, војна помеѓу различни народи, територии и религии. Можеме да кажеме дека врвот на конфликтот се одразува низ војна, затоа што е неизбежна за скоро сите граѓани, и е толку катастрофална затоа што завршува со смрт на многу луѓе, и потоа економски и политички пресврт на државите коишто пак влијаат негативно на луѓето – во форма на глад, здравствени проблеми и немаштија.

Секако и доколку читаме религиски и митолошки книги можеме да видиме дека војната и различни конфликти се исто така присутни. Библијата содржи двадесетидва пасуси во коишто се зборува за војна. Можеме да го истакнеме пасусот од Метју 24:6-7 (Matthew 24:6-7):

„ 6 You will hear of wars and rumors of wars, but see to it that you are not alarmed. Such things must happen, but the end is still to come.

(6 Ќе слушнете за војна и гласини за војна, но пробајте да не се алармирате. Такви работи мора да се случат, но крајот се уште не е тука.)

7 Nation will rise against nation, and kingdom against kingdom. There will be famines and earthquakes in various places.

(7 Народ ќе оди против народ, и кралство против кралство. Ќе има глад и земјотреси на различни места.)"

Откровение, Метју (Matthew), Откровение 24:6-7

Во Христијанството значителна улога има Архангел Михаил којшто е војсководец или генерал на ангелите, бранител на рајот, и е ангелот којшто се бори против ѓаволите. Според ова можеме да видиме колку значителна улога имала и има војната до ден денес.

Во Откровение 12:7-12 се збори за тоа како настанала војна во рајот и Архангел Михаил се борел против змејот, а змејот и неговите ангели се бореле против Архангел Михаил.

„7 Then war broke out in heaven. Michael and his angels fought against the dragon, and the dragon and his angels fought back.

7 Тогаш војна избу во рајот. Михаил и неговите ангели се бореа против змејот, а змејот и неговите ангели се спротивставија.

8 But he was not strong enough, and they lost their place in heaven.

8 Но тој не беше доволно силен, и го изгубија своето место во рајот.“

Откровение, Џон (John), Откровение 12:7-12



Гвидо Рени,
свети Михаил го победува сатаната
(1636) во Санта Марија дела Кончезионе,
Рим

И пред настанокот на аврамските религии, кога светот верувал во пагански богови, во нивните митологии се опишуваат битки меѓу боговите и боговите, меѓу боговите и луѓето,

меѓу луѓето и sверови, и меѓу луѓето и луѓето. Секако можеме да ја одвоиме Тројанската војна за која има шпекулации дека била вистинска но нема докази. Исто така важен дел од Грчката митологија е војната помеѓу боговите и Титаните.



Depiction of the Trojan war, History Skills

Потоа може да се истакне војната помеѓу Есир и Ванир (Æsir–Vanir) од нордиската митологија. Во нордиската религија толку често се сретнува потребата за конфликт и војна што одат до тој степен да веруваат дека во нивниот „рај“ ќе ја војуваат последната војна наречена Рагнарок. Војната и смртта во битка биле централни за религиозните верувања на Викинзите и другите северни народи. Богот Один бил водечкиот бог на мудроста, но и на војната и смртта. Војната не била само средство за земање плен, туку и за стекнување на чест и место во вечноста.



Depiction of the Aesir and Vanir war, World history

Овие се попознати воени приказни од различни религии, монотеистички и паганski. Секако војната и разни видови на конфликти – индивидуални и помеѓу поголем број на луѓе е присутен и во Бхагават Гита, всушност оваа книга започнува со војна, Куранот, и други паганski митологии од различни култури како што се азтетската култура, мајанската, кинеската, домородската, египетската, и блиско источните народи. Безбедно би било да се каже дека војната и конфликтот се присутни во буквално сите митологии.

Ова е важно затоа што митологиите се едни од најстарите записи на историјата на човештвото – во што верувале тие и како живееле. Доколку наоѓаме прикази за војна во сите нив можеме да приметиме дека војната е сеприсутна во човештвото.

Ако ја разгледаме војната низ призмата на религиите и митологиите на светот, ќе забележиме дека таа се појавува како суштински дел од космолошките приказни и моралните поуки. Војната не е само насилство или уништување, таа е симбол на постојаната битка помеѓу доброто и злото, поредокот и хаосот, светлината и темнината. Во јудео-христијанската традиција, почнувајќи од борбата на архангелот Михаил против

Сатаната, преку идејата за Армагедон како последна битка на крајот на времето, војната е претставена како духовен конфликт кој го дефинира крајот на човечката историја.

Во исламот, концептот на џихад подразбира и внатрешна духовна борба, но и надворешна војна за одбрана на верата и правдата. Во хиндуизмот, Бхагавад Гита го прикажува дијалогот помеѓу богот Кришна и војникот Арџуна, каде војната е не само морално оправдана, туку и неопходна за да се одржи космичкиот поредок и личната дармичка патека.

Митологиите на античките народи исто така ја нагласуваат централната улога на војната. Во грчката митологија, божествата на војната, како Арес и Атина, симболизираат различни аспекти на конфликтот - од суровото насилство до стратегиското размислување.

Овие примери сугерираат дека војната не се гледа само како зло, туку како неизбежна компонента на универзумот. Војната често се прикажува како инструмент преку кој се воспоставува нов поредок, или како средство за прочистување на светот од неправда и хаос.

Човечката историја, филозофија, религија и митологија ни кажуваат една длабока и неизбежна вистина - конфликтот е вграден во самата суштина на човековата природа. Од најраните денови на човековото постоење, преку археолошки и историски сведоштва, до современите теории за човечкиот дух и социјалната организација, можеме да видиме дека конфликтот не е само случаен феномен, туку нешто што го обликува нашето постоење. Војната, како најекстремен облик на конфликт, ја следи човечката цивилизација на секое ниво, и се чини дека ќе продолжи да го прави тоа сè додека постои човекот.

Психоаналитичарите, како Сигмунд Фројд (Sigmund Freud), исто така укажуваат на присуството на деструктивни инстинкти во човековата психа. Фројд ја развива идејата за Танатос, нагони за смрт и деструкција кои се во постојан конфликт со Ерос, нагони за живот и создавање. Според ова гледиште, војната не е ништо повеќе од екстернализација на внатрешните конфликти кои го карактеризираат човечкиот дух.

Војната и конфликтот не се единствено човечки појави, тие се вградени во самиот природен свет, каде животот и уништувањето се чини дека се дел од космичкиот циклус.

Од мравките што водат жестоки битки за територија и ресурси, до ѕвездите што се голтаат едни со други во длабоката вселена, природата ја покажува својата способност за создавање преку деструкција. Овие феномени ни нудат уникатен поглед на деструкцијата како сила што води кон нови форми на живот, раст и еволуција.

Значи, деструкцијата и војната можеме да ги видиме од микрокозмичко до макрокозмичко ниво.

Ако ги поврземе овие религиски и митолошки перспективи со историските и филозофските сознанија, можеме да заклучиме дека војната е составен дел од човековата судбина. Таа е не само резултат на општествените и економските сили, туку и манифестација на внатрешната состојба на човековата природа. Колку и да се трудиме да создадеме мирни општества и да ја намалиме војната, конфликтот секогаш ќе најде начин да излезе на површина, бидејќи тој е вкоренет во нашата суштина.

Историјата е сведок на бројни обиди за воспоставување траен мир — од древните спогодби и договори, преку меѓународни организации како Обединетите нации, до модерните дипломатски иницијативи. И покрај овие напори, војната не исчезнува. Ова не значи дека треба да се предадеме на војната, туку дека мора да го разбереме нејзиниот длабок корен во човечката психологија и општествените структури.

2. ГЛАВА ВТОРА: СУБЈЕКТИ ВО МЕЃУНАРОДНИ КОНФЛИКТИ

Субјекти во меѓународните конфликти можат да бидат држави, организации на држави (синдикати, сојузи), организирани меѓународни организации, политички или воени сили во државите или на меѓународно ниво[9] итн. За време на конфликтот, бројот на актери на конфликтот, местото и самиот конфликт може да се сменат.

Сите учесници во конфликтот може да се набројат во следните групи:

1. Засегнати страни се учесници во конфликтот кои се заинтересирани за зачувување на конфликтот или градење мир. Засегнатите страни можат да учествуваат во конфликтот или директно (да е страна на конфликтот), и индиректно (да се биде трета страна поддршка за една од страните во конфликтот со политички и економски методи, набавки на оружје итн.).

2. Страна во конфликтот - држава, група на држави, меѓународна организација и други субјекти на меѓународните односи кои активно учествуваат во конфликтот, имаат одреден интерес за него и за исходот од конфликтот, и превземаат активности за да ги постигнат своите цели во врска со конфликтот.

Главните карактеристики на страните во конфликтот се:

- специфична активност насочена кон поседување на предметот на конфликтот;
- способност за значајно спроведување на таквите активности и
- организирани во одреден временски период;
- способност да се биде носител на конфликтно однесување.

[9] Предмети на меѓународното право: Анализа заснована на моќ, Гуидо Ацкуавива (Subjects of International Law: A Power-Based Analysis, Guido Acquaviva), 2005

3. Трета страна - држава, група на држави, меѓународни и регионални владини и невладини организации, црква, поединци итн. кои не се директно вклучени во конфликтот. Трето лице може само да интервенира во конфликтот или на барање на конфликтните страни со цел да се реши конфликт. Важно е да се нагласи дека третата страна интервенира во конфликт со цел негово мирно разрешување, а не со цел да помогне од една од страните во конфликтот.

Главните средства за влијание на трета страна вклучуваат убедување и помош во изнаоѓање мирно решение и принуда (политички или економски притисок).

Постојат неколку можни форми на интервенција од трета страна во процесот на управување со конфликти:

- медијација, кога препораките од трето лице не се неопходни и не мора нужно да бидат земени предвид од страните во конфликтот;
- помирување, кога акцентот е првенствено на завршувањето конфликт, но не и за решавање на проблемот;
- арбитража, кога препораки од трето лице се задолжителни.

Значи, главната задача на третата страна е да помогне во решавањето конфликт, да создаде поволни услови за преговори, да ги минимизира последиците од конфликтот и да ги максимизира придобивките за сите страни во конфликтот. Важен структурен елемент на меѓународните конфликти е предмет на конфликтот - одредени материјални или нематеријални вредности (спорна територија, ресурси, моќ, идеолошко влијание, итн.) кои страните во конфликтот сакаат да ги добијат. Обично предметот на конфликтот е тешко да се дефинира. Страните во конфликтот, ги извршуваат нивните цели и често ги кријат вистинските мотиви кои се во причината за конфронтацијата.

Друг елемент во структурата на меѓународниот конфликт е конфликтна ситуација – комбинација на околности во кои противречностите се развиваат во конфликт. Може да дојде до конфликтна ситуација која настанува по иницијатива на една од страните во конфликтот или случајно, без оглед на желбите на страните во конфликтот.

Составен дел од структурата на меѓународниот конфликт е неговата динамика. Секој конфликт може да се подели на различни фази, од кои секоја има свои карактеристики. Кога овие фази, тие може да се гледаат како целосен циклус на конфликт, низ кој минуваат повеќето конфликти.

Конфликтите не можат да се гледаат како феномен со идентични карактеристики. Сите конфликти се единствени, а секој конфликт има сопствен контекст и рамка. Покрај тоа, не исчезнуваат сите конфликти низ сите фази на конфликтниот циклус или имаат исти карактеристики во секоја фаза.[10]

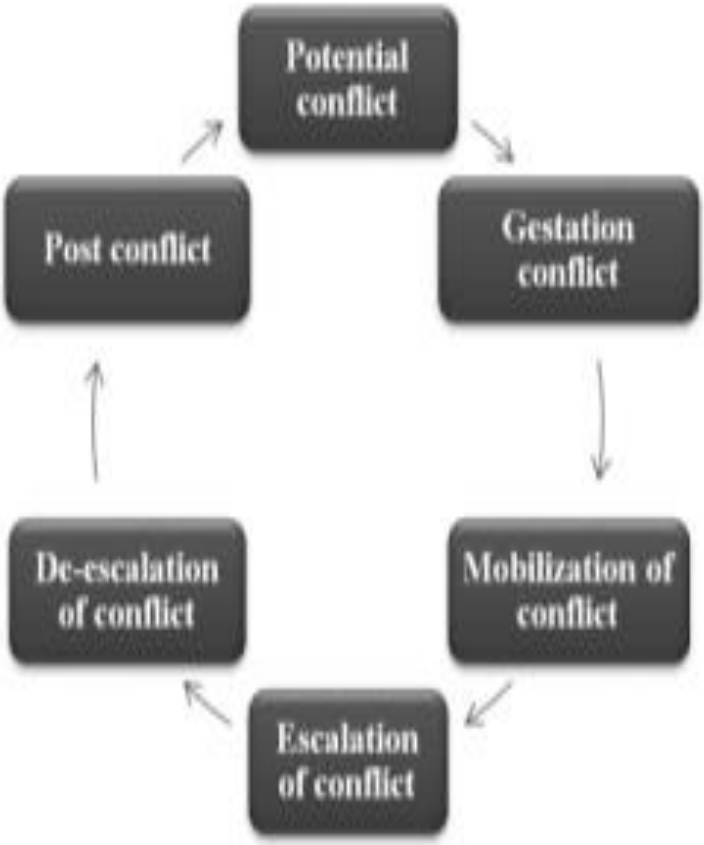
Циклусот на конфликти е „идеален тип“ кој не мора да ја одразува реалноста на секој конфликт. Во некои конфликти може да недостасуваат неколку фази и да создадат празнина во стандардот развој на конфликтот, во исто време, некои фази може да се комбинираат едни со други.

Клучна карактеристика на конфликтниот циклус е демонстрацијата дека конфликтите лесно може да ескалираат во нова фаза дури и откако ќе се постигне мир и ќе започне постконфликтното градење на мирот. Ова ни овозможува да го разгледаме конфликтниот циклус како алатка за управување, решавање и спречување на конфликти.

Подолу на сликата можеме да ги разгледаме подетално фазите на конфликтниот циклус (потенцијален конфликт, појава на конфликт, мобилизација на конфликт, ескалација на конфликт (вооружен конфликт), деескалација, конфликт и пост-конфликт)

Мерки за управување со конфликти што може да се преземат во секоја од нив фази.

[10] Меѓународни конфликти, Водич за студирање, Курбатова Т.О (International Conflicts, Study Guide, Kurbatova T.O), 2020



Циклусот на конфликти (Тхруелсен (Thruelsen, 2009;Бернадски(Bernadsky), 2012)

3. ГЛАВА ТРЕТА: ВИДОВИ КОНФЛИКТИ И НИВНОТО ВЛИЈАНИЕ

Меѓународните конфликти може да се класифицираат врз основа на следниве критериуми[11]:

I. Врз основа на противречености:

1. Територијални конфликти поврзани со желбата на една држава да ги контролира границите, воздушниот простор или територијалните води на друга држава. Територијалните конфликти се едни од најчестите видови меѓународни конфликти, бидејќи територијата како објект на спорот е од големо значење за државата: заедно со населението, тоа е материјалната основа на неговото постоење, кое ги определува изгледите за економски и политички развој (на пр. спор за јужните Курилски Острови, територијални спорови во Јужно Кинеско Море, спор околу островот Ханс).

2. Политичките конфликти се однесуваат на традиционалната дистрибуција на моќ и престиж во меѓународните односи. Во меѓународната политика, секоја држава има две цели: од една страна, да обезбеди сопствен суверенитет (прво самостојно да одлучува внатрешно и надворешно-политички работи без туѓо мешање од страна на држави, организации, поединци), а од друга страна, воспоставување и одржување на влијание врз други држави. Така, главните причини за политичките конфликти се заштитата на суверенитетот, кога една држава се обидува да ја заштити својата политичка независност или желба да доминира во меѓународниот систем, кога една или повеќе моќни држави се обидуваат да воспостават или одржат влијание врз надворешната и внатрешната политика на другите држави.

[11] Меѓународни конфликти, Водич за студирање, Курбатова Т.О (International Conflicts, Study Guide, Kurbatova T.O), 2020

3. Економските конфликти настануваат поради конкуренција за ресурси која се јавува кога една земја сака да ги контролира природните ресурси на друга земја. Основна причина за борбата за природните ресурси е нивната нерамномерна дистрибуција, така што земјите се натпреваруваат за потребните ресурси опстанок и економски раст. Треба да се напомене дека борбата околу природните ресурси е многу често во основата на повеќето конфликти, дури и ако јавно се презентира различна цел. Научниците предвидуваат дека како како што расте популацијата на планетата, конкуренцијата за ресурси ќе биде главна причина за меѓународни конфликти. (на пример, територијални тензии на Арктикот или инвазијата на Кувајт од страна на Иран). Другата причина за економски конфликти е конкуренција на светските пазари на стоки. Државите, чија трговска политика се карактеризира со целосен или делумен протекционизам, по правило, се страни во такви конфликти (на пример трговија меѓу САД и Кина, или украинско-руски трговски војни).

4. Идеолошките конфликти се поврзани со некомпатибилност на системите на вредности и погледи на општеството и светот. Такви конфликти често се манифестираат во конфронтации во сферата на политичката идеологија, кога еден политички систем се стреми да ја победи идеологијата на друг систем и се обидува да ја рашири својата идеологија на непријателска територија. Впечатлив пример таков конфликт е идеолошката тензија за време на Студената војна помеѓу - САД (политичка идеологија на капитализмот) и Советски Сојуз (политичка идеологија на комунизмот).

5. Етнички конфликти се конфликти меѓу две или повеќе етнички групи групи (етничка група е група на луѓе кои се идентификуваат самите себеси едни со други според такви заеднички карактеристики како што се јазик, историја, култура, религија итн.). Конфликт помеѓу етничките групи често се манифестира во состојбата на нивните населби во тесна географска област на живеење (на пример, Шри Ланка - помеѓу Синхалците и Тамилите, или Руанда - помеѓу Хуту и Тутси.

6. Верските конфликти се предизвикани од верски разлики меѓу земји со различни религии или со различни движења во една религија (на пример, протестанти наспроти католици), често во иста земја. Пример за ова е опустошувањето од страна на муслиманските групи во Бангладеш, или пак затварањето на муслиманите во логори во Кина.

II. Врз основа на отсуство или присуство на насилство во конфликтот:

1. Вооружените конфликти се организирани судири меѓу вооружените сили на конфликтните страни. Вооружени конфликти во споредба со другите видови на конфликти имаат сериозно негативно влијание врз безбедноста на државите и луѓето. Резултатот од вооружените конфликти предизвикуваат значителни загуби на воениот персонал и цивилното население, раселување на цивили населението и уништувањето на националната инфраструктура. Во земјата, вооружените конфликти го нарушуваат политичкиот поредок на меѓународно ниво - тие влијаат на меѓународните односи, формирање и спроведување на одбранбени и безбедносни политики (на пример, сириската граѓанска војна, Персискиот Залив, Втората светска војна); Сириска граѓанска војна, Персиски залив, Втора светска војна);

2. Невооружените (ненасилни) конфликти се карактеризираат со конфронтација меѓу завојуваните страни без употреба на воена сила. Меѓу невооружените конфликти можеме да ги истакнеме:

- дипломатски конфликти кои се изразуваат во размена на протестни ноти, прогласувајќи за *персона нон грата (persona non grata)* дипломатски персонал, прекин на дипломатските односи меѓу конфликтни страни итн.;
- економските конфликти се манифестираат пред се во трговска војна која се спроведува преку царинската политика, целосна или делумна забрана за трговија со непријателска страна (на пример, ембарго), финансиски средства (на пример, замрзнување сметки во странски банки), итн;

3. Информациските конфликти се карактеризираат со активно мешање во информациското поле на конфликтната страна заради пропаганда, нарушување на внатрешната стабилност, поттикнување национални, државни, социјални, верски и други видови на омраза.

4. Културните конфликти се поврзани со целосна или делумна забрана за дистрибуција на литература, музика, филм или видео од непријателска земја.

III. Еднаквост на можности:

1. Симетрични конфликти се конфликти се кои се јавуваат помеѓу релативно слични партии (т.е. оние кои имаат еднаква војска моќ, ресурси итн.);

2. Асиметрични конфликти се конфликти кои се јавуваат помеѓу различни партии (на пример, помеѓу држава и бунтовничка група, држава и терористичка група).

IV. Според географскиот опсег на конфликтот:

1. Локални конфликти кои се случуваат во пограничните области на соседните држави или на мали територии на конфликтни страни;

2. Глобалните конфликти или светските војни ги опфаќаат речиси сите држави, дури и ако директно не учествуваат во воените дејствија.

V. Според бројот на учесници во конфликтот:

1. билатерални (учествуваат два субјекти);
2. мултилатерални (вклучени се многу учесници).

VI. Според времетраењето на конфликтот:

1. Краткорочни;
2. Среднорочен;
3. Долгорочни.

VII. Според манифестацијата на конфликтот:

1. експлицитна;
2. латентна.

VIII. Според последиците од конфликтот:

4. конструктивни;

5. деструктивни.

Причини за несигурност во современиот свет коишто водат до конфликти. Треба да се забележи дека секоја историска фаза од човековото постоење има свои специфични фактори на нестабилност кои предизвикуваат конфликти. Моменталните фактори кои предизвикуваат несигурност на државите се:

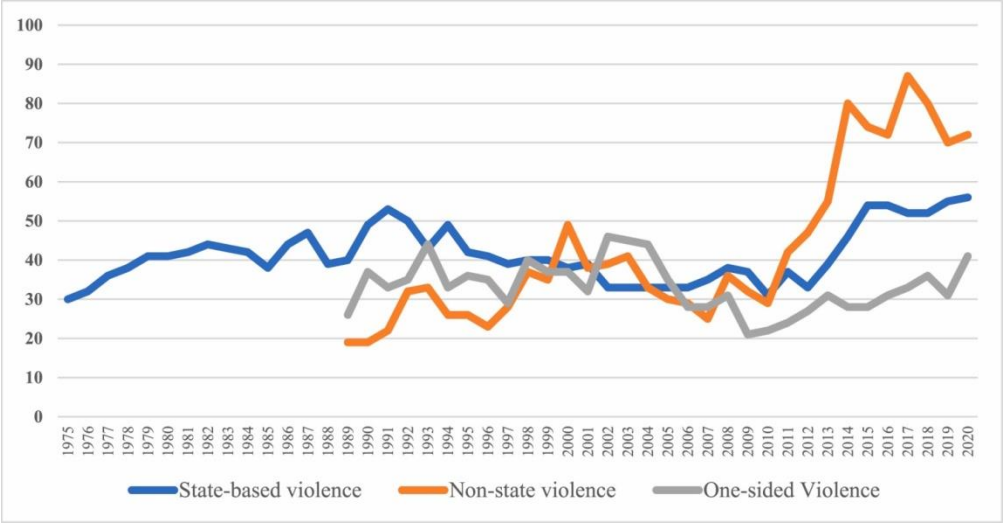
1. Зголемена конкуренција за ресурси. Пред се, ова се однесува на енергетските ресурси. Во моментов глобалната економија се базира на фосилни горива, чии резерви денес се ограничени, што може да предизвика борба за нив. Ова ја зголемува веројатноста за конфликти помеѓу западните потрошувачки земји и земјите богати со ресурси. Други области на конкуренција кои можат да доведат до на конфликтот се вода и земјиште како главни потребни ресурси за одржување на човечкиот живот.

2. Глобална милитаризација. Одржување на меѓународната безбедност преку воена сила во комбинација со развој на нуклеарното и конвенционалното оружје придонесе воена несигурност, која одвреме-навреме може да предизвика воен конфликт.

3. Економски јаз помеѓу развиените и развиените земји. Поделбата меѓу богатите и сиромашните земји, апсолутната и релативната сиромаштија се еден од клучните фактори на глобална несигурност. Иако вкупното светско богатство се зголеми, придобивките од овој економски раст не се рамномерно распределени. Растечката поделба меѓу богатите и сиромашните заедно со сиромаштијата и дискриминацијата претставува закана за националната и меѓународната стабилност. Денес овој јаз станува се поочигледен како што се подобрува

образованието и модерната технологија и современи технологии кои овозможуваат на сиромашните луѓе да го набљудуваат богатството и можностите на богатите. Ова води до раст на радикализација и поттикнување конфликти.

4. Климатски промени. Климатските промени се комплицирани појава која ќе има бројни последици по стабилноста и безбедноста на државите и заедниците во иднина. Покачување на нивото на морето и опустинувањето како последици од овој процес ќе направи некои области несоодветни за човечки живот. Ова ќе ја зголеми веројатноста за меѓународни конфликти, пред се поради миграција.



Број на конфликти според тип на конфликт 1989-2019

Authors' work based on Pettersson et al. (2021).

3.1 МЕЃУНАРОДНИ ТЕРИТОРИЈАЛНИ КОНФЛИКТИ

Не може да постои држава без територија, која е физички определена од самата држава. Така, во согласност со Конвенцијата од Монтевидео за правата и должностите на државите од 1933 година со цел да се практикува власта на национално ниво и за учество во меѓународните односи, државата мора да има четири елементи:

- одредена територија;
- постојано население;
- ефективна влада;
- способност за влегување во односи со други држави.

Така, територијата е една од клучните карактеристики на државата, и заштитата на територијалниот интегритет е една од главните национални интереси на државата, што често предизвикува конфликти и целосни војни. Државните граници секогаш се менувале низ историскиот период. Некои територијални конфликти биле решени мирно, некои завршиле со војна а некои останаа нерешени и продолжуваат до денес.

Во светот моментално има 195 независни признати држави (во 1945 година имало 50). Тие вклучуваат 193 земји кои се членки на Обединетите нации, Ватикан, која е призната од Обединетите нации, но не е нејзина членка на ОН и Палестина, која има статус на набљудувач во ОН.

Во исто време, постојат голем број на делумно признати и непризнаени држави (на пример, Тајван, Северен Кипар, Јужен Кипар Осетија, Абхазија, Придњестровје, Донјецк и Луганск народни републики итн.) Повеќето од овие држави се одделија од нивните

меѓународно признати држави како резултат на конфликтот. Границите на таквите држави се нелегитимни според меѓународното право.

Мора да се напомене дека голем дел од конфликтите за територија е за да имаат поповолна географска положба (излез на море, полесен начин за пренесување на производи глобално и слично).

Територијалните конфликти меѓу државите можат да се поделат на конфликти во кои:

1. Државите не се согласуваат со разграничувањето на границата. Резултатите од разграничување обично се дел од мировните договори или посебните договори кои се однесуваат на воспоставување или менување на државните граници. За време на државното разграничување се мапира гранична линија.

2. Една држава зазема дел или цела територија што и припаѓа во друга држава. Окупацијата ја презема контролата територија или дел од територија од страна на вооружените сили на една држава друга држава. Окупираната територија не потпаѓа под јурисдикција на земјата окупатор.

3. Една држава припојува дел или цела територија што и припаѓа во друга држава. Превземената територија е под јурисдикција на државата што припојува.

Како некои значителни територијални конфликти околу светот можеме да го наброиме:

Спорот за Западна Сахара - спорот за Западна Сахара е територијален конфликт меѓу Мароко и Арапската Демократска Република Сахрави (САДР) поддржана од Алжир. Во центарот на конфликтот е суверенитетот на Западна Сахара, поранешна шпанска колонија. Иако САДР прогласи независност, Мароко контролира поголем дел од територијата, што доведе до постојани тензии и периодични судири.

Судан и Јужен Судан - од независноста на Јужен Судан во 2011 година, се појавија неколку територијални спорови меѓу Судан и Јужен Судан, особено околу регионот Абјеи и регионот Хеглиг богат со нафта. Овие спорови доведоа до спорадично насилство и го искомплицираа кревкиот мир меѓу двете земји.

Северна и Јужна Америка - Фолкландските острови, познати во Аргентина како Малвински Острови, се во центарот на долготрајниот спор меѓу Британија и Аргентина. Островите, лоцирани во јужниот дел на Атлантикот, се под британска контрола од 1833 година, но Аргентина продолжува да бара суверенитет, што доведе до периодични дипломатски тензии и кратка војна во 1982 година.

Конфликтот во Кашмир - регионот Кашмир е главна точка на удар во која се вклучени Индија, Пакистан и, во помала мера, Кина. Од поделбата на британска Индија во 1947 година, и Индија и Пакистан го презедоа целиот регион, што доведе до неколку војни и постојани престрелки по линијата на контрола. Кина, исто така, контролира делови од Кашмир, што дополнително го комплицира спорот.

Спорот во Јужното Кинеско Море - Јужното Кинеско Море е жестоко оспорувана област, со преклопени територијални претензии меѓу Кина и неколку земји од Југоисточна Азија, вклучувајќи ги Виетнам, Филипините, Малезија, Брунеи и Тајван. Во ср'жта на конфликтот се стратешките поморски интереси и богатите природни ресурси на регионот, што доведува до чести дипломатски и воени тензии.

Спор за Курилските Острови - Русија и Јапонија долго време го оспоруваат суверенитетот над јужните Курилски Острови, кои Јапонија ги нарекува Северни територии. Островите беа заземени од Советскиот Сојуз на крајот на Втората светска војна, и покрај бројните преговори, спорот останува нерешен, што негативно влијае на односите меѓу двете земји.

Тајван - статусот на Тајван е едно од најчувствителните прашања во Источна Азија. Кина го смета Тајван за отцепена провинција и се залага за повторно обединување, додека Тајван има своја влада и работи како де факто независна држава. Оваа ситуација е важна точка на спор во кинеско-американските односи и регионалната безбедност.

Израел и Палестина - Израелско-палестинскиот конфликт се врти околу натпреварувачките национални аспирации и територијални претензии над регионите вклучувајќи го Западниот Брег, Појасот Газа и Источен Ерусалим. Конфликтот доведе до бројни војни, и тековно насилство, а напорите за постигнување решение со две држави се соочуваат со сериозни пречки.

Нагорно-Карабах, - регион меѓународно признат како дел од Азербејџан, има мнозинско етничко ерменско население и е место на интензивен конфликт меѓу Ерменија и Азербејџан. Последната ескалација на конфликтот во 2020 година доведе до договор за прекин на огнот, но основните тензии остануваат нерешени.

Крим - Руската анексија на Крим во 2014 година предизвика голема меѓународна криза. Додека Русија тврди дека Крим се базира на спорниот референдум, Украина и меѓународната заедница во голема мера го сметаат регионот како окупирана украинска територија, што доведува до тековни санкции и дипломатски несогласувања.

Гибралтар, британска прекуморска територија лоцирана на јужниот дел на Шпанија, е уште еден долготраен територијален спор. Шпанија тврди дека има суверенитет над Гибралтар, но жителите постојано изразуваат желба да останат под британска контрола, што периодично води до дипломатска тензија меѓу Британија и Шпанија.

Голанската висорамнина - заземена од страна на Израел од Сирија во Шестдневната војна во 1967 година, останува контроверзно прашање. Анексијата на територијата од страна на Израел не е меѓународно признаена, а Сирија продолжува да бара нејзино враќање, што ја зголемува сложеноста на сириско-израелскиот конфликт.

Кипар - од 1974 година, островот Кипар е поделен на меѓународно признатата Република Кипар и Турската Република Северен Кипар, призната само од Турција. Оваа поделба се случи по турската инвазија како одговор на пучот поддржан од Грција, и покрај бројните мировни напори, островот останува поделен.

3.2 МЕЃУНАРОДНИ ЕКОНОМСКИ КРИЗИ И КОНФЛИКТИ

Како што напоменавме погоре голем дел од меѓународни конфликти и кризи се заради пари, поточно финансиски напредок на една држава. Секоја држава како што можеме да видиме цели кон тоа да има повеќе земја и поголем финансиски благодет, некои од овие економски конфликти се маскирани како територијални, (пример: Спорот во Јужното Кинеско море), или како интервенција од страна на демократските држави за „воведување на демократија“ во држави коишто сметаат дека не се „доволно демократски.“

Меѓународните економски конфликти се спорови меѓу земји или групи земји околу економските политики, трговските практики и пристапот до пазарот. Овие конфликти можат да настанат поради различни причини, вклучувајќи трговски дисбаланс, нефер трговски практики, протекционизам и конкуренција за природни ресурси. Ваквите конфликти имаат значителни последици за глобалната економска стабилност, меѓународните односи и просперитетот на вклучените земји.

Видови меѓународни економски конфликти:

- Трговските војни се случуваат кога земјите воведуваат царини или други трговски бариери како одмазда за нефер трговски практики. Еден од највпечатливите неодамнешни примери е трговската војна меѓу САД и Кина, која започна во 2018 година. Двете земји воведоа низа царини една за друга на стоки, што влијае на глобалните синџири на снабдување и економскиот раст.

- Валутни војни вклучуваат земји кои ги девалвираат своите валути за да добијат конкурентска предност во меѓународната трговија. Со поевтинување на нивниот извоз, а поскапување на нивниот увоз, земјите се обидуваат да ги зајакнат своите домашни индустрии. Сепак, ова може да доведе до одмаздничка девалвација и зголемена нестабилност на глобалните финансиски пазари.

- Конфликтите околу пристапот и контролата на природните ресурси како што се нафтата, гасот, минералите и водата може да доведат до економски спорови. Овие конфликти често вклучуваат земји богати со природни ресурси и земји кои се во голема мера зависни од увозот на овие ресурси. Споровите во регионите богати со ресурси како што е Јужното Кинеско Море ја илустрираат сложеноста на таквите економски конфликти.

- Споровите за интелектуална сопственост се јавуваат кога земјите меѓусебно се обвинуваат дека не ги заштитиле патентите, трговските марки и авторските права. Овие конфликти се особено забележливи во технолошкиот сектор, каде што иновациите и конкурентската предност се тесно поврзани со правата на ИС. Впечатлив пример е американско-кинескиот конфликт околу кражбата на технологија и ИС.

- Санкциите и економските блокади се алатки што ги користат земјите за да извршат притисок врз други земји од политички или економски причини. Овие мерки може да доведат до сериозни економски конфликти, како што се гледа во санкциите наметнати на земји како Иран и Северна Кореја. Санкциите би можеле да ја поткопаат економијата, што ќе доведе до одмазда и поширока економска нестабилност.

Некои последици од меѓународни економски конфликти се тоа што економските конфликти може да ги нарушат глобалните трговски текови, да го намалат обемот на трговијата, да ги нарушат синџирите на снабдување и да ги зголемат трошоците за бизнисите и потрошувачите.

Постојаните економски конфликти создаваат несигурност на светските пазари, што доведува до намалени инвестиции и побавен економски раст. Бизнисите може да се двоумат дали да се прошират или да инвестираат во нови проекти поради непредвидливоста на трговските политики и економските односи.

Финансиските пазари често реагираат остро на вестите за економски конфликт, што доведува до зголемена нестабилност. Берзите, вредноста на валутата и цените на

стоките може значително да флуктуираат врз основа на неодамнешните случувања поврзани со трговски спорови или санкции.

Економските конфликти може да ги влошат политичките тензии меѓу земјите. Трговските војни, санкциите и другите економски мерки може да ги заострат дипломатските односи и да доведат до поширoки геополитички конфликти.

Тарифите и другите трговски бариери обично резултираат со повисоки цени за потрошувачите бидејќи се зголемуваат трошоците за увоз. Бизнисите, особено оние кои се потпираат на меѓународни синџири на снабдување, може да се соочат со зголемени влезни трошоци, прекини во производството и предизвици за одржување на конкурентни цени.

Економските конфликти можат да го зголемат јазот меѓу богатите и сиромашните земји. Земјите во развој, кои често се повеќе зависни од извозните пазари, може да бидат несразмерно погодени од трговските бариери и економските санкции, што ја влошува глобалната економска нееднаквост.

Како интересна трговската војна можеме да ја истакнеме трговската војна меѓу САД и Кина, која започна во 2018 година, е еден од најзначајните меѓународни економски конфликти во последните години. Таа беше иницирана од Соединетите Држави под администрацијата на Трамп, која ја обвини Кина за нефер трговски практики, вклучително и кражба на интелектуална сопственост, принуден трансфер на технологија и трговска нерамнотежа. Како одговор, Соединетите Држави воведоа царини на стотици милијарди долари на кинески стоки. Кина одговори со воведување царини за американските производи. Трговската војна ги наруши глобалните синџири на снабдување бидејќи компаниите мораа да ги надминат зголемените тарифи и да бараат алтернативни добавувачи. Многу мултинационални компании преселија дел од своето производство надвор од Кина за да избегнат царини, што доведе до реконфигурација на глобалните производствени мрежи. Неизвесноста предизвикана од трговската војна влијаеше на глобалните пазари, зголемувајќи ја нестабилноста на берзите и девизните курсеви. Бизнисите ги одложија инвестициите поради непредвидливоста на трговските политики. Трговскиот конфликт придонесе за забавување на глобалниот економски раст. Стапките на раст на американската и кинеската економија се забавија, што пак ги погоди земјите

кои зависат од трговијата со овие економски гиганти. Меѓународниот монетарен фонд (ММФ) неколку пати ги намали прогнозите за глобалниот раст за време на врвот на трговската војна.

3.3 КАКО МЕЃУНАРОДНИТЕ КОНФЛИКТИ ВЛИЈААТ НА ГЛОБАЛНАТА ЗАЕДНИЦА

Конфликтот како што напоменавме, не е ограничен на интерперсонален конфликт во современиот свет. Меѓународните конфликти во голема мера придонесуваат за меѓународните односи, формирањето на политиката и политичките истражување.

Терминот „меѓународен конфликт“ означува спор меѓу претставници на различни суверени нации, без оглед на близината, општествено-економски и политички слоеви и национални амбиции. Клучни причински фактори на меѓународните конфликтите, грубо кажано, се нееднаквости во општеството, нееднаква распределба на ресурси, разлики во владините политики, различни ставови за меѓународната политика, преференци, повластен третман во трговијата и трговијата, економски доминација, расизам и сл., кои водат до појавата на главно три типа на конфликти.

Територијални спорови како што е Јужното Кинеско Море, конфликт за доминација; политички спорови како што се намерна контрола на амбициозните земји над слаби земји од третиот свет, како што е Руската инвазија на Авганистан или доминација на САД над многу земји од Латинска Америка; и економски конфликт кој настанува поради тоа што барателите земји кои вршат притисок врз другите да ги поддржат своите во трговијата.

Глобалните конфликти не само што создаваат мрачна атмосфера меѓу вклучените земји, но и повлекува различни социјални и економски загуби.[12]

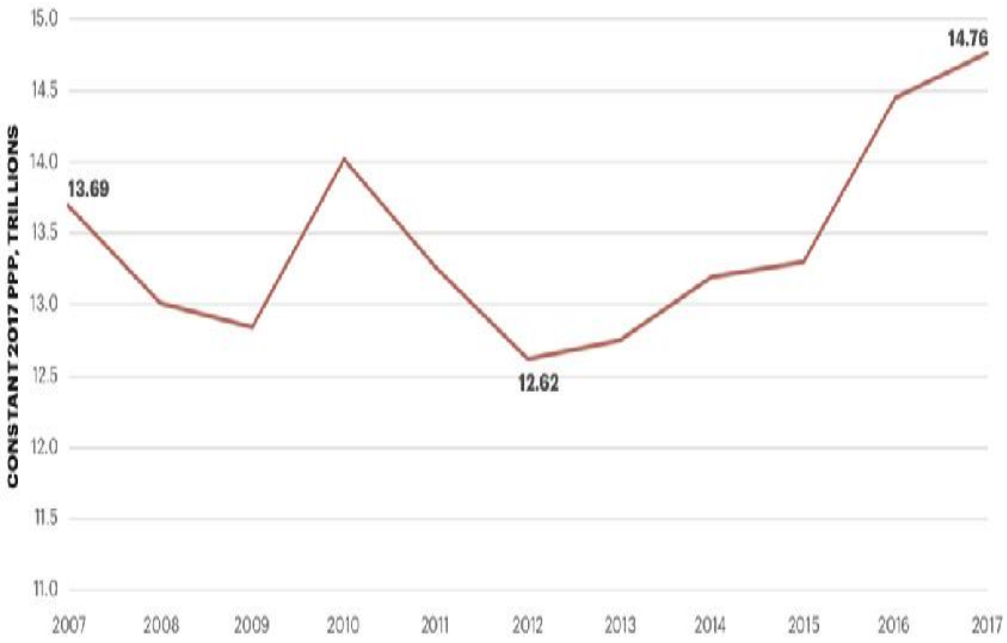
Според „ Економската вредност на мирот за 2018“ (The Economnic Value of Peace 2018) година од Институтот за економија и мир (Institute for Economics and Peace) почнувајќи од крајот на 2016 година 65,6 милиони луѓе ширум светот биле принудени да ги напуштат своите домови. Институтот за економија и мир смета дека насилството и конфликтот чинат 13,6 трилиони долари во 2015 година, додека во 2016 година износот беше повисок и изнесуваше 14,3 трилиони долари или 12,6% од глобалниот БДП.

Според Светската хуманитарна организација, во 2006 година во светот имало 278 политички конфликти, а десет години подоцна веќе имаше 402.

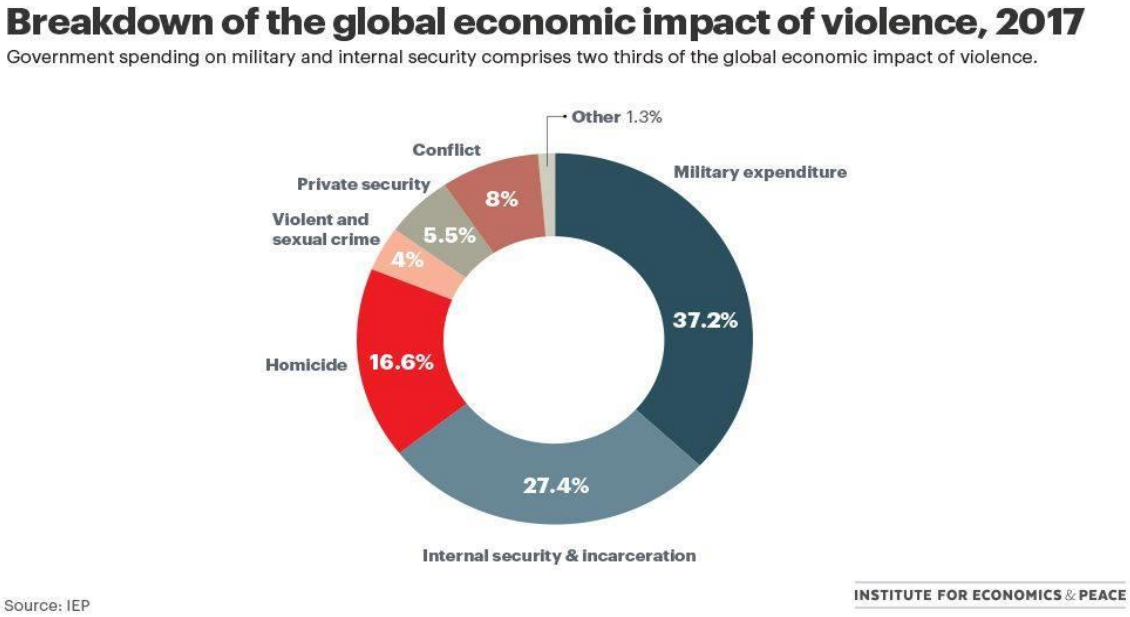
Регионот со најмногу конфликти бил Азија и Океанија во 2006 г. Во 2016 година 22,5 милиони луѓе беа класифицирани како бегалци, војната во Сирија придонесе на селење на 6,3 милиони луѓе и 5,5 милиони станаа бегалци.

Покрај Сирија, земјите како што се како што се Авганистан, Јужен Судан, Сомалија, Судан, Пакистан, Либан, Иран и Уганда, бегалците се бројат во милиони. Слика 1 покажува тренд на глобалното економско влијание на насилството додека Слика 2 означува области кои придонеле за огромен товар на владата.

[12] Економската вредност на мирот за 2018, мерење на глобалното економско влијание на насилството и конфликтот, Институтот за економија и мир (The Economic Value of Peace 2018, Measuring the Global Economic Impact of Violence and Conflict, Institute for Economics and Peace), 2018



Trend in the global economic impact of violence, trillions PPP, 2007-2017
IEP



Глобални економски последици кои произлегуваат од насилство, 2017

IEP

Од последната слика можеме да видиме дека најголем дел од буџетот на една држава бил насочен кон потрошувачка на војската, и милитантни инструменти и работници.

Воедно можеме да ја споредиме потрошувачката на државите кои што се сметаат за најмирни затоа што не се вмешани во меѓународни конфликти со тие коишто се вклучени во некој вид на меѓународен конфликт.

Слика 3 ги покажува најмногу и најмалку погодените земји според економската вредност насилството како процент од БДП. Земјите вклучени во насловите коишто се растргнати од конфликт поради бројните домашни и меѓународни конфликти станале насловни страници, не само што имаат екстремно ниски оценки на Глобалниот индекс на мир (GPI), но во исто време економските трошоци на насилството се исклучително високи според податоците од 2017 година. Земји со многу ниски економски трошоци за насилство се највисоки во рангирањето на GPI 2017 година.

Екстремно високите економски трошоци се повеќе од 50% од БДП за Сирија, Авганистан и Ирак со нивните ужасно ниски GPI ја демонстрира поврзаноста.

Most affected countries	Economic cost of violence as % of GDP	GPI 2017 rank
Syria	68%	163
Afghanistan	63%	162
Iraq	51%	160
El Salvador	49%	116
South Sudan	49%	161
Central African Republic	38%	155
Cyprus	37%	62
Colombia	34%	145
Lesotho	30%	104
Somalia	30%	159

Least affected countries	Economic cost of violence as % of GDP	GPI 2017 rank
Switzerland	1.4%	12
Indonesia	2.2%	55
Burkina Faso	2.2%	88
Canada	2.2%	6
Taiwan	2.4%	34
Ghana	2.4%	41
Malawi	2.6%	44
Iceland	2.7%	1
Madagascar	2.7%	38
Equatorial Guinea	2.7%	65

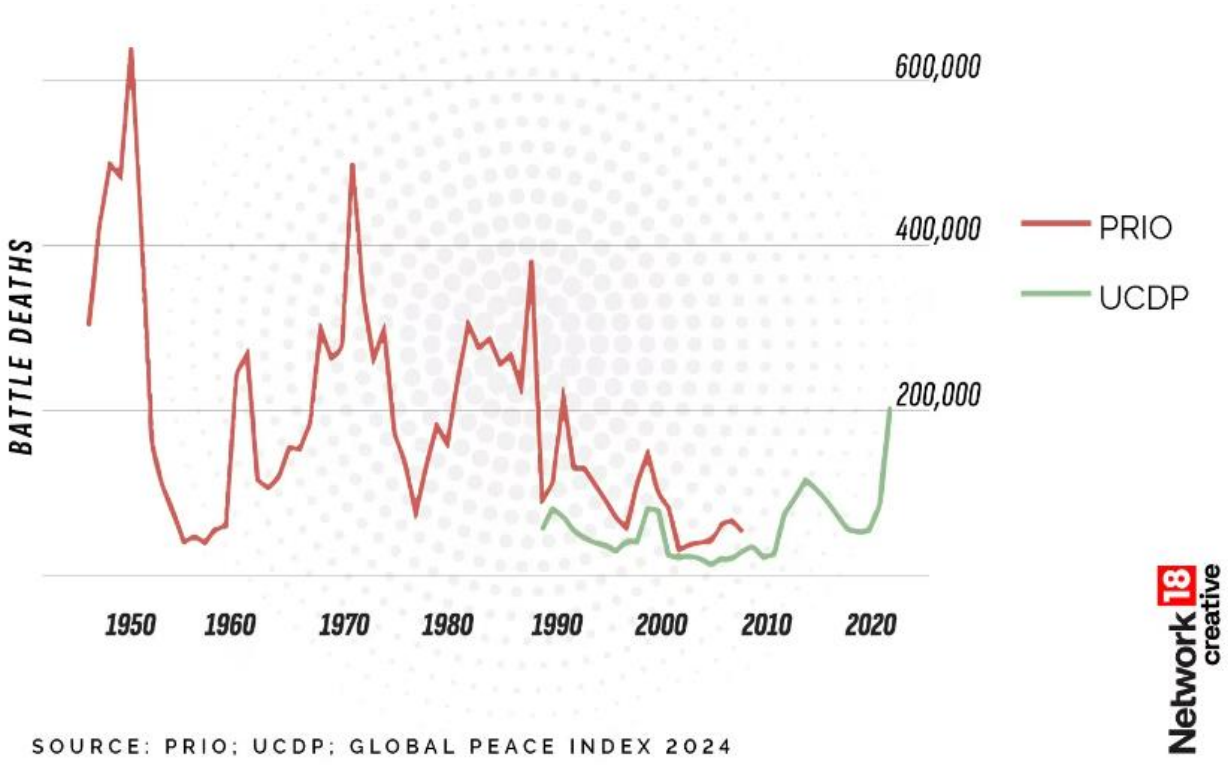
Source: IEP

Ten most and least affected countries by economic cost of violence as a % of GDP

Ten most and least affected countries by economics cost of violence as a % of GDP, IEP, 2017

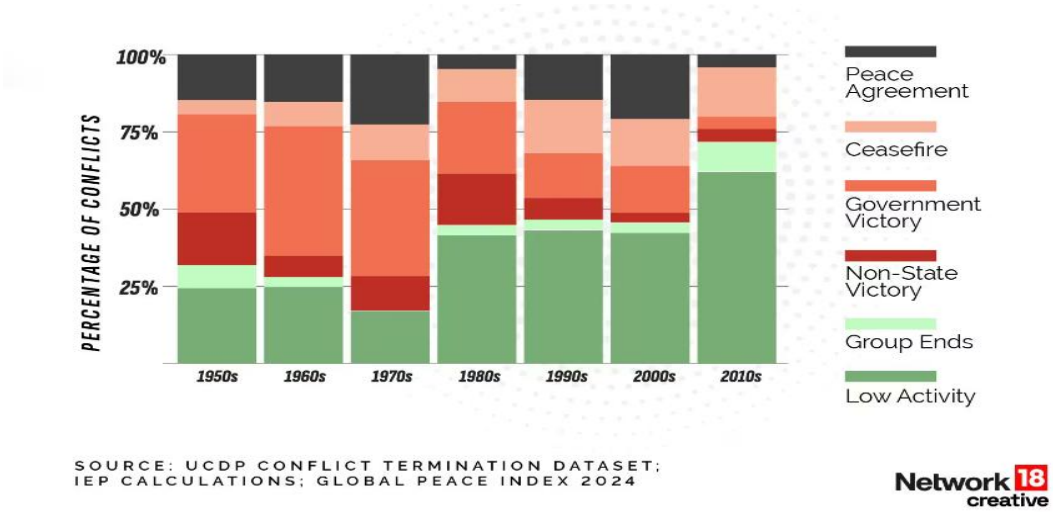
Меѓутоа, понови истражувања покажуваат дека цената на насилството може да рипне до уште повисоки екстреми. Според GPI економската цена на насилството е 19,1 трилиони долари во 2023 година која е една од најбруталните години. Во сликата подоле можеме да видиме дека иако бројката на смрт којашто произлегува од вооружан конфликт помеѓу две или повеќе страни е највисока што била во последните 30 години, сепак не е повисока од периодот после Втората светска војна.

Според Институтот за економија и мир (ИЕП), насилството ја чинеше глобалната економија 0,83 отсто повеќе отколку во 2022 година, главно поради 20% зголемување на загубите на БДП поради конфликти.



Број на починати луѓе во војна, 1950-2020

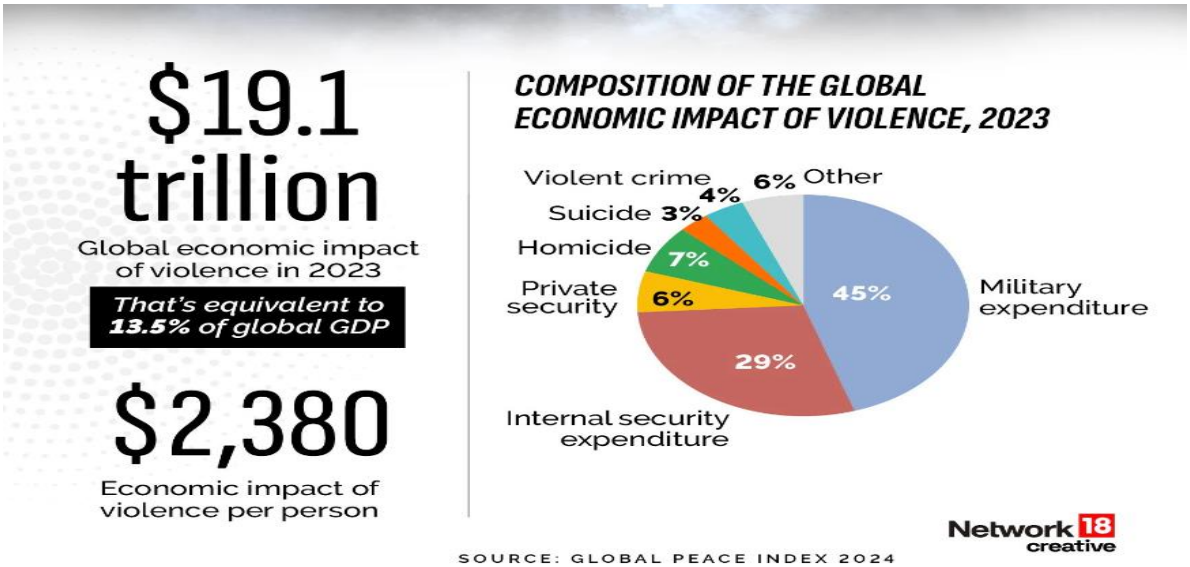
GPI



Како меѓународните конфликти завршуваат

GPI

Од сликата погоре можеме да видиме дека најголемиот број на конфликти не завршуваат со договори, или на мирен начин, иако има повеќебројни примери од историјата каде што медијацијата или други мировни средства се користат како начин на завршување на конфликти.



Глобални економски последици кои произлегуваат од насилство, 2023

GPI

Можеме да видиме значителен раст на потрошувачка на милитантни потреби од 37.2% до 45% во рок од 6 години. Исто така можеме да видиме значителен раст на внатрешно обезбедување на една држава од 27.4% на 29%.

Вкупната потрошувачка е 19.1 трилиони долари во 2023 година , или 13,5% од глобалниот ГДП, во споредба со 12,6% од глобалниот ГДП во 2023 година – значи имаме раст од 0.9% во рок од 6 години. Економското влијание коешто произлегува од насилството изнесува 2,380$ долари од еден човек на планетата.

Ова е 12-ти пад на мирот во изминатите 16 години, при што 65 земји се подобрија а 97 се влошија, што е најголем број падови во една година од почетокот на индексот во 2008 година.

Со сето горе наведено, можеме јасно да видиме дека меѓународните конфликти влијаат на имигрантските кризи – луѓе коишто мораат да се спасат себеси и своето семејство како и економски кризи – државата голем дел од својот буџет го троши на милитантни активности и безбедност, место на области коишто би служеле на граѓаните како здравство или образование.

Бројот на смртни случаи поради конфликт (и воени и цивилни) флуктуира во последните децении, но во просек се зголемува од раните 2000-ти, создавајќи впечаток дека светот доживува постојан хаос предизвикан од човекот. Смртоносните конфликти на Блискиот Исток, особено во Авганистан, Ирак и Сирија, и зголемениот број на помалку смртоносни конфликти (главно граѓански конфликти во државите) го одразуваат растечкото незадоволство на глобалното население. Историските докази покажуваат дека конфликтот предизвикува огромно човечко страдање и значителни економски и социјални трошоци во смисла на загуба на животи, уништување на инфраструктурата, нарушување на работната сила и човечкиот капитал, слабеење на јавните институции, политичка нестабилност и несигурност. Ефектите од овие загуби опстојуваат многу години по завршувањето на конфликтите, што го отежнува засегнатото население да избега од „конфликтната замка“.

Постоечката литература за конфликти и развој е новитет во смисла на теоретски развој и робусна емпириска примена. Повеќето квалитативни трудови дискутираат само за набљудуваните трендови врз основа на описна статистика; емпириските пристапи се донекаде поедноставени и користат методи како што се здружени обични најмали квадрати (OLS), фиксни ефекти и инструментални променливи (IV) регресии; многу од нив се фокусираат на теми како што се „проклетството на ресурсите“ (т.е. нафта), или влијанието на конфликтот врз економските фактори, вклучувајќи приход, потрошувачка, инвестиции, трговија и финансиски пазари.

Друго ограничување на литературата е дека традиционалниот критериум што се користи за да се класифицира дали некоја земја доживеала голем конфликт е апсолутниот број на смртни случаи во борба. Илјадници луѓе кои умираат во конфликт во една година секако претставува голем инцидент. Од перспектива на макроекономското влијание, конфликтот што убива 1.000 луѓе можеби нема да има големи макроекономски влијанија во населена земја, но сепак, може да стане значајна дестабилизирачка сила во мала земја (Новта и Пугачева, 2021 – Natalia Novta and Evgenia Pugacheva, 2021). Навистина, ако конфликтот се дефинира со бројот на загинати од 1.000 луѓе, последиците од конфликтот веројатно ќе бидат многу потценети. Затоа, од макроекономска гледна точка, би било поправилно да се дефинира конфликтот како пропорција на вкупното население на земјата што загинала во конфликтот.

Во Меѓународните конфликти и нивното заканувачко влијание врз глобалната Економија: сугестивен модел за креирање политики од Авик Гхосх и Медха Гангули Гхосх (International Conflicts and its Menacing Impact on Global Economy: A Suggestive Policy Making Model Avik Ghosh, Medha Ganguly Ghosh) ја испитуваат врската помеѓу конфликтот и развојот на 109 земји во периодот 1996-2019 година. Како што се зголемува бројот на војни и конфликти. Со овој труд прво се дава дополнителен увид во односот помеѓу конфликтот и развојот со разгледување и на економскиот и на социјалниот развој (мерено преку економскиот раст, очекуваниот животен век и образовните достигнувања). Врската помеѓу конфликтот и општествениот развој и неговите исходи во голема мера се игнорирани во емпириската литература, делумно поради недостатокот на доволно

релевантни податоци за образовното достигнување и очекуваниот животен век во регионите склони кон конфликти во последните децении.

Второ, се анализира глобален панел од 109 земји, кои е поделен во четири потпримероци според категориите на приход од Светска банка, и се покрива подолг период (1996–2019; 24 години). Накратко, нивната студија обезбедува многу посеопфатни информации од претходните истражувања во оваа област со гледање на богато тело на информации низ историски објектив. Овој пристап им овозможил да спроведат темелна анализа на врските помеѓу конфликтот и развојот - две варијабли од голема важност за политиката - низ различни приходни групи на земји.

Трето, се применува напредна економетриска техника - динамична проценка на фиксни ефекти (DFE) - на моделот на авторегресивно дистрибуирано задоцнување (ARDL), што им помогнало да го иденктификуваат краткорочното и долгорочното влијание на конфликтот и другите коваријати врз развојот, справувајќи се со двете ендогени променливи и со фиксни ефекти.

Конечно, за да се одговори на концептуалните недостатоци на традиционалните дефиниции на конфликтот, користеле мерка за интензитетот на конфликтот како прокси за променливата на конфликтот. Конкретно, го конструирале овој индикатор користејќи податоци од Програмата за податоци за конфликти во Упсала (UCDP) Georeferenцирана збирка на податоци за настани (GED; Петерсон и Оберг, 2020 година). Користејќи ги овие податоци, ги добиле најдобрите проценки за вкупниот број на луѓе убиени во конфликти, вклучувајќи цивили, борци и непознати жртви. Го пресметале интензитетот на конфликтот врз основа на односот на вкупниот број на смртни случаи поврзани со конфликти во една земја во една година со вкупното население, а потоа е помножено со 1.000 за да се добие бројот на смртни случаи поврзани со конфликти на 1.000 луѓе. Според Милер (2016) и Новт и Пугачева (2021), користењето на процентот на населението убиено во конфликт како мерка за интензитетот на конфликтот е најдобриот пристап за проучување на социо- економски влијанија конфликт.

Нивните емпириски резултати покажуваат дека за целосниот примерок, на краток рок, високите нивоа на интензитет на конфликт го попречуваат економскиот раст, го намалуваат животниот век и го намалуваат образовното достигнување.

На долг рок, се забележува слични модели со поголеми влијанија. Дополнително, ефективноста на владата имало значително и поволно влијание врз економскиот раст и очекуваниот животен век и на краток и на долг рок. Иако се чини дека растот на населението има негативен ефект врз економскиот раст и образовните достигнувања, спротивен ефект бил забележан на долг рок, иако некои коефициенти не биле статистички значајни. Имено, краткорочните и долгорочните ефекти од растот на населението врз очекуваниот животен век биле значително позитивни и конзистентни.

Анализата на подпримероци покажува различни модели. Конкретно, иако негативниот ефект на конфликтот врз економскиот раст се појавува во сите потпримероци, тој е статистички значаен само за групите со низок и висок среден приход. Дополнително, интензитетот на конфликтот има негативно влијание врз очекуваниот животен век на долг рок кај сите приходни групи, но степенот на статистичка значајност значително варира помеѓу подпримероците на земјите со низок приход и земјите со понизок среден приход, и маргинално меѓу земјите со земји со висок среден приход и земји со високи приходи. Во однос на влијанието на конфликтот врз образованието, нашите резултати покажаа значаен негативен ефект за земјите со ниски приходи, негативен, но незначителен ефект за земјите со ниски и високи приходи, и позитивен, но незначителен ефект за земјите со високи приходи . Како резултат на тоа, дошле до заклучок дека колку е повисоко нивото на приход, толку е помалку значајно влијанието на конфликтот. Емпириските резултати од оваа студија имаат импликации за идните истражувања за тоа како различните видови конфликти влијаат на економскиот раст и социјалниот развој ширум светот.

3.4 ПОВРЗАНОСТА НА КОНФЛИКТОТ И РАЗВОЈОТ НА ЕДНА ДРЖАВА

Во студијата Економски и социајлни влијанија од конфликтот: Анализа меѓу земјите (Economic and social impacts of conflict: A cross-country analysis) направена од страна на Тхаи-Ха Ле, Манх-Тиен Буи и Гази Салах Удин (Thai-Ha Le, Manh-Tien Bui, and Gazi Salah Uddin).

Литературата за економските трошоци предизвикани од конфликтот е привлечна: генерално, конфликтот штети на економскиот развој. Конкретно, конфликтите влијаат на економската продуктивност со уништување на градовите и инфраструктурата, нарушување на економската активност, одвраќање на инвестициите и намалување на владините трошоци (Колиер, Collier, 1999), а со тоа го попречуваат економскиот раст (Хоефлер и Рејнал-Куерол, Hoeffler и Reynal-Querol, 2003; Рej и Естебан, Ray and Esteban, 2017). Последиците од конфликтот може да имаат долгорочни последици (Цера и Саксена, Cerra и Saxena, 2008). Така, Новта и Пугачева (2021) покажаа дека нивните ефекти продолжуваат по завршувањето на конфликтот (до десет години по неговото избивање) и имаат значителни долгорочни последици за економскиот раст, намалување на приватната потрошувачка, инвестициите, секторската додадена вредност и трговијата. Така, според ова се претпоставува дека конфликтите имаат долгорочно негативно влијание врз економскиот раст.

Макроекономските трошоци на конфликтот се изразени во финансиски и структурни загуби, кои негативно влијаат на даночните приходи. Се чини дека високиот интензитет на конфликт е поврзан со високи воени трошоци и ниски капитални трошоци.

Конфликтите имаат дополнителни ефекти не само поради нивниот потенцијал да се прелеат во соседните земји (како Арапската пролет во раните 2010-ти), туку и поради нивната способност да ја нарушат регионалната и меѓународната економска активност, зголемувајќи ја несигурноста и нарушувајќи ја трговијата. Амодио и Ди Маио (Amodio и Di Maio 2018) тврдат дека конфликтите ја нарушуваат функционалноста и пристапноста

на пазарите, што негативно влијае и на трговијата со финални производи и на побарувачката за инпути како што се увезените стоки. Следствено, тие ја намалуваат продуктивноста и вредноста на компаниите. Новта и Пугачева (2021) тврдат дека макроекономските трошоци од конфликтите се шират во земјите кои доживуваат конфликт, но исто така се прелеваат и во соседните земји преку миграцијата и бегалците. Конфликтите вклучуваат масовни миграции бидејќи бегалците бараат засолниште во соседните земји, често останувајќи таму десет или повеќе години по почетокот на конфликтот. Бројот на бегалци може да биде доволно голем за да ги оптоварува пазарите на трудот, наметнувајќи социјални ограничувања на соседните земји.

Во споредба со литературата за влијанието на конфликтот врз економскиот развој, бројот на студии кои ги испитуваат неговите социјални димензии е ограничен. Освен горенаведениот проблем со миграцијата, конфликтите имаат негативно влијание врз благосостојбата на домаќинството и расположливиот приход. За време на насилни настани, граѓаните обично се принудени да прават компромиси меѓу благосостојбата и безбедноста. Голем број емпириски студии го нагласуваат влијанието на конфликтот врз човековиот развој, особено врз образованието, здравјето и резултатите на пазарот на труд (Акреш, Akresh et al., 2012; Брук, Brück et al., 2019). Akresh et al (2012) откриле дека статусот на возрасен зависи од средината во која некој расте, особено за време на адолесценцијата. Дополнителниот раст е поврзан со нутритивни недостатоци во детството и може да се постигне само под неекстремни услови. Brück et al (2019) покажуваат дека конфликтот негативно влијае на образовните резултати, вклучувајќи ги резултатите од тестовите и запишувањето на факултет. Насилството и конфликтот го влошуваат квалитетот на училишната средина и менталното здравје на учениците. Така, тие го попречуваат академското достигнување и може да имаат долгорочни негативни последици за акумулацијата на човечкиот капитал.

Многу студии ја потврдуваат критичната улога на населението и институционалниот квалитет во економскиот раст и социјалниот развој (Бекер, Becker et al., 1999; Петерсон, Peterson, 2017). Владините институции во голема мера влијаат на економскиот развој на земјите и функционираат на сите нивоа на општеството бидејќи ја поставуваат рамката за економските и социјалните активности на земјите. Добрите

институции промовираат економски и социјален развој преку создавање на средина погодна за економска активност, развој на човечки вештини, иновации, креативност и раст. Сепак, лошиот институционален квалитет води до економска стагнација (Буткиевич и Јаниккаја, Butkiewicz и Yanikkaya, 2006). Позитивната врска помеѓу институционалниот квалитет и социо-економскиот развој е документирана во многу студии, на пример за азиските земји или со користење на панел од 100 земји (Буткиевич и Јаниккаја, Butkiewicz и Yanikkaya, 2006).

Влијанието на растот на населението врз економскиот раст и социјалниот развој е контроверзно. Се чини дека ниските стапки на раст на населението во високо развиените земји придонесуваат за пониски стапки на економски раст бидејќи резултираат со висок процент на постари луѓе во популацијата. Зголемувањето на бројот на пензионери повлекува и зголемување на товарот на работоспособното население кое мора да ги издржува. Имиграцијата може да го реши овој проблем со зголемување на работоспособното население, но создава и други социјални и економски проблеми Спротивно на тоа, брзиот раст на населението поттикнат од високите стапки на плодност во густо населените земји со ниски приходи веројатно ќе го забави нивниот развој и ќе ја намали севкупната благосостојба преку создавање на голем број зависни деца. Дополнително, законот за намален принос, кој вели дека растечката работна сила е интензивна во користењето на основните ресурси, значи дека високите стапки на раст на населението имаат негативно влијание врз растот на приходот по глава на жител (Бекер, Becker et al., 1999). Во исто време, иако корисните ефекти од растот на населението врз продуктивноста може да се објаснат со поголема специјализација, посложените производни процеси поврзани со растот на населението може да го неутрализираат овој ефект.

Позитивното влијание на бруто домашниот производ (БДП) врз општествениот развој е добро документирано во литературата (Диксон и Смит, 2002; Њуман и Томсон, 1989; Силвестер, 2000 година, Dixon and Smith, 2002; Newman and Thomson, 1989; Sylwester, 2000). Општествениот развој се гледа како производ на економскиот раст, бидејќи економскиот раст е „основа за масивните економски заложби на институциите“, како и „поттик за напредок низ различните фази на развој кон целосно модернизирано

општество“. Ор (Or, 2000) откри силна колинеарност помеѓу БДП и здравствените расходи (и двете мерки по глава на жител), што сугерира дека економскиот раст има позитивен ефект врз здравствените резултати бидејќи доведува до пониски стапки на предвремена смртност. Сепак, беше пронајдена позитивна врска помеѓу растот на БДП и образовните резултати за примерок од 24 земји (Теулингс и Ван Ренс, Teulings, Van Rens, 2008) и за африканските земји (Егох, Eggoh et al., 2015).

Податоците за оваа студија биле собрани од различни извори. Прво, измерен е економскиот развој користејќи БДП по глава на жител (константна цена од 2010 година во милијарди американски долари). Во исто време, го утврдиле социјалниот развој користејќи два индикатора: очекуваниот животен век при раѓање (во години) и очекуваниот број на години на школување. Добиле податоци за БДП по глава на жител и очекуваниот животен век при раѓање, како и демографски информации (население) од базата на податоци за Светски показатели за развој (WDI). Го претвориле реалниот БДП по глава на жител и населението во природни логаритми за последователна проценка. Ги користеле податоците за очекуваните години на школување од Извештајот за човечки развој (УНДП, 2021 година).

За променливата конфликт се користела мерка за интензитетот на конфликтот. Конкретно, ги користеле податоците од Програмата за податоци за конфликти во Упсала (UCDP) за георeференцирање на настани (Петерсон и Оберг, 2020 година) за да ги добијат најдобрите проценки за вкупниот број на жртви, вклучувајќи цивили, борци и непознати жртви. Го пресметале интензитетот на конфликтот со односот на вкупниот број на смртни случаи од конфликт во една земја годишно со вкупното население, а потоа помножиле со 1.000 за да се добие бројот на смртни случаи во конфликт на 1.000 луѓе. Оваа дефиниција (и пресметка) на конфликтот била поволна во однос на традиционалната дефиниција за конфликт врз основа на апсолутниот број на смртни случаи, бидејќи втората има тенденција да го искриви примерокот кон конфликти со низок интензитет во земји со голема популација (Новта и Пугачева, 2021).

Конечно, го користеле Индексот на владина ефективност од индикаторите за светско владеење (WGI) како показател за институционалниот квалитет. Го избрале WGI

за оваа студија бидејќи индексот ги мери перцепциите за квалитетот на владините услуги, државната служба, дизајнот и спроведувањето на политиките, нивото на нејзината независност од политички притисок и довербата во посветеноста на владата на нејзините политики. Решиле дека овој индекс ќе го одрази влијанието на квалитетот на институциите врз резултатите од социо-економскиот развој. Всушност, индексот на владината ефикасност е широко користен во истражувањето како посредник за факторите на управување/институција кога се разгледува социјалниот и/или економскиот развој.

Детален опис на променливите е претставен во Табела 1. Поради достапноста на податоците на WGI, конструирале избалансиран панел од 109 земји за периодот 1996–2019 година. За да ги земат предвид разликите во односот помеѓу конфликтот и социо-економскиот напредок што може да зависи од фазата на развој на земјата, го поделиле целокупниот примерок на четири потпримероци врз основа на приходните групи на Светска банка: земји со ниски приходи (LIC, 21 земја), земји со земји со понизок среден приход (LICs, 38 земји), земји со горниот среден приход (UMICs, 29 земји) и земји со високи приходи (LICs, 21 земја).

Variables	Labels	Definition & Calculation	Source	Unit	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
tdeath	Conflict-related deaths	Total conflict-related fatalities	UCDP	Deaths	2616	341.721	1694.809	0	48,666
pop	Population	Total population (as a logarithm later – *lpop*)	WDI	People	2616	55,311,688	1.715e+08	379,905	1.398e+09
conflict	Conflict measurement indicator	Ratio of conflict-related fatalities and total population	–	Deaths per 1000 people	2616	0.014	0.096	0	3.631
life	Life expectancy at birth	"Number of years a newborn infant would live if prevailing patterns of mortality at the time of its birth were to stay the same throughout its life"	WDI	Years	2616	66.863	9.861	35.38	83.485
eys	Expected years of schooling	"Number of years of schooling that a child of school entrance age can expect to receive if prevailing patterns of age-specific enrolment rates persist throughout the child's life"	HDR	Years	2616	11.44	3.265	2.5	23.3
govef	Government efficiency	"Quality of public services, quality of civil service, and the degree of its independence from political pressures, the quality of policy formulation and implementation, and the credibility of the government's commitment to such policies"	WGI	–	2616	−0.247	0.869	−2.279	2.122
rgdp	Real gross domestic product per capita	Gross domestic product divided by population, constant 2010 US$ (as a logarithm later – *lrGDP*)	WDI	Billion US$	2616	8583.833	13,840.038	187.517	64,864.699

Табелата 2, која дава описна статистика за подпримероците, покажува позитивна корелација помеѓу нивото на приход и економските и социјалните показатели. Генерално, високите економски нивоа го зголемуваат реалниот БДП по глава на жител, очекуваниот животен век при раѓање и очекуваните години на школување. Постои значителна варијација во природата на конфликтот, при што помалку развиените земји се соочуваат со високи стапки на смртност од конфликти и интензитет на конфликти (т.е. број на смртни случаи од конфликт на 1.000 луѓе). Покрај тоа, владите во земјите со ниски приходи имаат тенденција да бидат помалку ефикасни. Врз основа на овие трендови, виделе дека спроведувањето на проценки на подпримерок ќе ги олесни значајните споредби со вкрстени примероци и ќе овозможи понатамошно истражување на врската помеѓу конфликтот и развојот.

Variable	LIC	LMIC	UMIC	HIC
Number of countries	21	38	29	21
Conflict-related deaths (tdeath)	744.528	310.416	321.756	23.135
Population (pop)	18,676,833	61,971,540	86,367,856	37,008,296
Conflict measurement indicator (conflict)	0.038	0.012	0.008	0.002
Life expectancy at birth (life)	56.084	63.449	71.101	77.966
Expected years of schooling (eys)	7.96	10.306	12.614	15.352
Government Efficiency (govef)	−1.021	−0.593	−0.156	1.027
Real Gross Domestic Product per capita (rgdp)	637.831	1722.717	5584.39	33,087.275

Резултатите покажале силни и позитивни асоцијации помеѓу варијаблите БДП по глава на жител, очекуваниот животен век, очекуваните години на школување и владината ефективност. Спротивно на тоа, интензитетот на конфликтот имал слаби негативни корелации со владината ефективност и економските и социјалните резултати.

Севкупно, оваа проценка низ примерокот дала конзистентни резултати во однос на економските и социјалните влијанија на конфликтот и на краток и на долг рок. Особено, високото ниво на интензитет на конфликти се покажа дека го намалува економскиот раст и квалитетот на животот со намалување на животниот век и очекуваните години на школување. Сепак, долгорочните ефекти биле многу позначајни статистички. Нивните резултати ги поддржаа наодите на Хоефер и Рејнал-Куерол, Hoeffler и Reynal-Querol (2003) и Рej и Естебан, Ray and Esteban (2017) дека конфликтот му штети на економскиот раст, како и наодите на Акреш ет ал., Akresh et al. (2012) и Брук ет ал., Brück et al. (2019) дека конфликтите имаат негативни социјални последици (т.е. го скратуваат очекуваниот животен век и го прекинуваат образованието). Така, конфликтите не само што директно влијаат на економијата со уништување на инфраструктурата и нарушување на производствените и инвестициските текови, туку влијаат и на достапноста и квалитетот на човечките ресурси за економските активности. Покрај тоа, наодите ги поддржуваат наодите на Сера и Саксена (2008) и Новта и Пугачева (2021) за деструктивните ефекти на конфликтите кои опстојуваат многу повеќе од периодот на конфликтот.

Ефективноста на управувањето имала позитивно и значајно влијание врз економскиот раст и на краток и на долг рок. Слично на тоа, влијанието на квалитетот на управувањето врз растот на очекуваниот животен век било значајно и позитивно.

Дополнително, нашле слични обрасци за образовно достигнување, иако резултатите не биле статистички значајни. Нивните наоди за позитивното влијание на квалитетот на управувањето врз економскиот раст и социјалниот развој се слични на оние на Буткиевич и Јаниккаи (2006): земјите со ефективни владини институции веројатно ќе имаат корист од социјалната стабилност и еднаквост. промовирање на посилно ментално здравје и евентуално физичко здравје на населението. Освен тоа, доколку здравствените услуги ефективно се обезбедуваат за населението, тие играат клучна улога во зголемувањето на животниот век.

Резултатите, исто така, покажале дека растот на населението има тенденција да има краткорочно негативно влијание врз економскиот раст и подобрувањето на образованието. Меѓутоа, долгорочната проценка дала спротивен ефект: ефектот бил позитивен, но

статистички значаен само во случај на развој на образованието. Овој резултат може да се објасни на следниов начин: Поради нефлексибилноста на ресурсите, брзиот раст на населението може да ја намали продуктивноста на краток рок поради намалениот повратна трудот. Покрај тоа, образовната инфраструктура ретко може да се подобри во краток временски период. Следствено, повисоките стапки на раст на населението може негативно да влијаат на економските и социјалните резултати.

Спротивно на тоа, на долг рок, ако понудата на ресурси стане флексибилна, зголемувањето на населението може да доведе до зголемена специјализација и продуктивност предизвикани од зголемувањето на капиталот, земјиштето, машините, технолошкиот напредок или економиите на обем. Така, позитивното влијание на растот на населението врз економскиот и социјалниот развој на една земја може да биде поизразено на долг рок. Сепак, ефектот на растот на населението врз очекуваниот животен век беше постојано позитивен и статистички значаен и на краток и на долг рок. Резултатите сугерираат дека глобалниот раст на населението можеби не е поттикнат од зголемените стапки на плодност, туку од подобрувањата во глобалните социоекономски услови (вклучувајќи здравствени установи и здравствена заштита), што доведува до подолг животен век.

Овие резултати на истражувањето го потврдија и позитивното влијание на економскиот раст врз квалитетот на животот. Нивните резултати се конзистентни со Ор (2000), кој документил силна позитивна врска помеѓу БДП и здравствените трошоци по глава на жител, што имплицира дека економскиот раст го подобрува здравјето и благосостојбата на граѓаните преку намалување на предвремената смртност.

За сите три равенки применети на целосниот примерок, апсолутните вредности на проценетите термини за корекција на грешки биле негативни и статистички значајни, но релативно мали, што имплицира релативно бавна стапка на приспособување на рамнотежата како одговор на краткиот терминski шокови. Со други зборови, потребни се околу повеќе години, соодветно, за да се поправи нерамнотежата идентификувана со овие равенки.

Овие наоди во врска со негативното влијание на конфликтот врз образованието во земјите со ниски приходи се во согласност со наодите на Дивакар (2015) и Гејтс и други (2012), кои покажуваат дека зголемениот конфликт има разорно влијание врз целокупното образование за двата пола. Особено, вооружените конфликти ги уништуваат образовните ресурси, што доведува до уништување на училишната инфраструктура и раселување или смрт на ученици, наставници и образовни работници. Покрај тоа, родителите може да ги загубат своите работни места поради конфликт, што негативно влијае на нивниот приход и ги спречува да ги испраќаат своите деца на училиште. Бидејќи граѓанските војни првенствено се случуваат во такви земји, при што смртните случаи во битки се најочигледен извор, локалното население е директно изложено на услови кои ја зголемуваат смртноста и инвалидитет.

Резултатите, исто така, откриле позитивно влијание на владината ефективност врз економскиот раст. Овој ефект бил статистички значаен за земјите со низок приход и за земјите со висок приход на краток рок, но за земјите со низок приход и за земјите со високи приходи на долг рок. Во однос на образовните достигнувања, ефектот од квалитетот на управувањето бил позитивен за сите групи на земји, но значаен само за земјите со низок и висок приход. Слично на тоа, ефектот на квалитетот на управувањето врз очекуваниот животен век на граѓаните бил постојано позитивен на краток и долг рок и статистички значаен за земјите со ниски и ниски приходи.

Исто така испитани се потенцијалните интеракции помеѓу конфликтот и институционалниот квалитет за да се испита дали квалитетот на управувањето помага да се ублажи негативното влијание на конфликтот. Сепак, резултатите за термините за интеракција биле главно незначајни и неконзистентни во примероците. Многу е веројатно дека институционалниот квалитет нема да ги ублажи ефектите од конфликтот.

Ефектите од конфликтот многу варираат помеѓу богатите и сиромашните земји. Описните докази сугерираат дека конфликтите или војните се потешки во земјите со ниски приходи отколку во земјите со високи приходи.

Можно објаснување е дека земјите со ниски приходи во Африка, Азија и Латинска Америка се доминантно погодени од граѓански војни, кои имаат изразено негативно

влијание врз економските перспективи на сите засегнати земји и условите за живот на локалното население, додека во недемократските земјите негативното влијание на граѓанските војни врз економскиот раст е значајно. Спротивно на тоа, земјите со високи нивоа на развој најчесто се вклучуваат во меѓународни војни, кои не мора да го намалуваат растот и општествениот развој на нивната сопствена територија. Во високо развиените земји, граѓаните имаат помирни начини да ги изразат своите барања без да мораат да прибегнуваат кон насилен конфликт. Бидејќи индексите на владините перформанси се повисоки во високо развиените земји, нивните влади се поодговорни на потребите на граѓаните и поефикасни во обезбедувањето јавни услуги. Влада со висококвалитетно управување и институции има поголема веројатност да ја намали зачестеноста на конфликтот наместо да го ублажи неговото влијание. Сепак, ова прашање останува отворено за дискусија и бара дополнително проучување.

Ефектот од растот на населението, исто така, варирал во четирите потпримероци. Наодите го потврдиле долгорочното позитивно и значајно влијание на растот на населението врз економскиот и социјалниот развој во земјите со низок приход, земјите со низок приход и земјите со високи приходи. Сепак, на краток рок, овие ефекти биле позитивни и значајни главно за животниот век на граѓаните. Во исто време, ефектот од растот на населението бил негативен и главно значаен на краток рок, но незначителен на долг рок (и позитивен за очекуваниот животен век), со исклучок на нивото на образование, за кое ефектот останал значаен и негативен. Генерално, ова истражување сугерира дека некои од негативните ефекти од растот на населението врз економскиот и социјалниот развој може да ослабат или исчезнат со текот на времето.

Влијанието на економскиот раст произведе мешани резултати во сите потпримероци. Излегува дека високите нивоа на БДП по глава на жител доведуваат до значително краткорочно и долгорочно зголемување на очекуваниот животен век во земјите со низок и висок приход. За земјите со ниски приходи, влијанието било значајно на краток рок, но не значајно на долг рок, а за земјите со високи приходи влијанието било значајно на долг рок, но не и значајно на краток рок.

Резултатите за влијанието на економскиот раст врз образовните достигнувања, исто така, варираат во различни подпримероци на земји. На краток рок, ефектот беше позитивен, додека не беше значаен за земјите со низок приход, земјите со низок приход и земјите со високи приходи. На долг рок, влијанието беше значајно и позитивно за земјите со низок приход и за земјите со високи приходи, но незначително за преостанатите две групи.

Влијанието на економскиот раст произведе мешани резултати во сите потпримероци. Се покажа дека високото ниво на БДП по глава на жител доведува до значително краткорочно и долгорочно зголемување на очекуваниот животен век во земјите со низок БДП. Во проценката на потпримерокот, земјите со ниски приходи најбрзо се приспособуваа на равенката за раст што имплицира прилагодување на проценката од 7,06%. Тоа значи дека економскиот раст во земјите со ниски приходи, проследен со земјите со ниски приходи, земјите со високи приходи и земјите со низок приход, е чувствителен на отстапувања од рамнотежата. Сепак, најбрзата стапка на приспособување беше забележана во земјите со високи приходи според равенките за очекуваниот животен век и годините на школување, каде што приспособувањата на нерамнотежата за да се постигне долгорочна стабилна состојба за овие две проценките беа 7,55 % и 12,12 % соодветно.

Оваа студија ја испитува врската помеѓу конфликтот и развојот, при што резултатите се диференцираат според развојните патеки на земјите. Покрај економскиот раст, ова истражување се фокусира на важната, но недоволно проучена врска помеѓу конфликтот и социјалните резултати (т.е., очекуваниот животен век и образовните достигнувања). Емпириското дизајн кој ја инкорпорира проценката на DFE во моделот ARDL обезбедува нови сознанија за сложената и динамична врска помеѓу развојот и конфликтот. Емпириски ги анализирале глобалните панел-податоци за 1996-2019 година за 109 земји и испитале четири потпримероци класифицирани по ниво на економски развој.

Оваа студија покажа дека во глобален примерок, високите нивоа на интензитет на конфликти го намалуваат долгорочниот економски раст, очекуваниот животен век и

очекуваните години на школување. Конкретно, на долг рок, иако негативниот ефект на конфликтот врз економскиот раст во сите подпримероци на земји, тој бил значаен само за земјите со ниски и средни приходи. Дополнително, се покажало дека интензитетот на конфликтот го намалува животниот век на граѓаните во земјите со низок и среден приход (значително) и во земјите со високи приходи (но не значително). За образованието, резултатите покажаа значаен негативен ефект на конфликтот за земјите со ниски приходи, но незначителен негативен ефект за земјите со средни и високи приходи. За државите со сердни примања, овој ефект беше позитивен, но незначителен. Наодите сугерираат дека колку е повисоко нивото на приход, толку е помалку значајно влијанието на конфликтот врз развојот. Со други зборови, земјите со ниски приходи може да страдаат повеќе од конфликти отколку земјите со високи приходи.

Овие резултати имаат политички импликации. Прво, бидејќи конфликтот може да има долгорочни и разорни последици за економскиот и социјалниот развој на една земја, ризикот од вооружени конфликти и насилство мора да се земат предвид во политиките и плановите за одржлив развој. Треба да се направат напори за да се намали инциденцата на конфликти (на пример, преку реформи во политиката и зголемена помош; Collier и Hoeffler, 2002). Креаторите на политиките треба да бидат свесни за непосредните и тековните влијанија на конфликтот врз клучните развојни индикатори на една земја за да може брзо да се преземат соодветни политички одговори. Резултатите покажуваат дека во некои случаи, на земјите погодени од конфликт може да им треба долго време за да го надминат, па затоа е важно јасно да се разберат изворите на отпорност, особено за земјите со низок приход. Обезбедувањето еднаков пристап до основните услуги како што се здравствената заштита, социјалната заштита и образованието е од суштинско значење за одржување на довербата на јавноста во владата. Покрај тоа, бидејќи конфликтот веројатно ќе има непропорционално влијание врз луѓето, постои потреба да се обезбеди брза поддршка на локално ниво на најранливите и најмаргинализираните групи, како што се малцинствата, раселените лица, бегалците и нивните заедници. Со оглед на тоа што земјите со ниски приходи страдаат од негативните последици од конфликтот во поголема мера од земјите со високи приходи, еден извор на постконфликтно закрепнување за сиромашните земји е значајната меѓународна помош од богатите земји.

Покрај тоа, иако не сите држави кои доживуваат конфликт се сметаат за кревки (на пример, Индија, која има многу внатрешни конфликти), доказите покажуваат дека повеќето се. Во земјите погодени од конфликт, довербата на граѓаните во владата и јавните институции, како и нивната способност да обезбедуваат јавни услуги, опадна (Новта и Пугачева, 2021). Кревките држави често се потпираат на протокот на помош за да го промовираат економскиот раст и социјалниот развој. Конкретно, се вели дека помошта сочинува повеќе од 10% од БДП на неколку кревки држави. Сепак, поради нивниот ограничен капацитет за апсорпција, помошта што им се дава на кревките држави веројатно ќе биде поспорадична и помалку ефективна отколку во другите земји. Бидејќи управувањето и контролата на корупцијата во кревките држави често се послаби отколку во другите земји, инвестициите во антикорупциските политики се од клучно значење за подобрување на стабилноста и ефективноста на протокот на помош.

Креаторите на политиките во земјите погодени од конфликти и кревкост, исто така, треба да спроведат инклузивни пристапи за да им помогнат на нивните економии да се опоравaт од тековните конфликти и да ја спречат веројатноста за појава и продолжување на конфликтите (Светска банка и Обединети нации, 2018). Така, финансирањето и поддршката за знаење од Меѓународната асоцијација за развој на Светска банка (IDA) може да игра витална улога во помагањето на кревките и погодени од конфликт држави да ги обноват отпорните институции и економии за време на активниот конфликт и во текот на закрепнувањето и транзицијата. Ова е особено точно во сегашното опкружување, бидејќи оваа група земји е силно погодена од комбинација на пандемијата COVID-19, намалување на домашните економии, пад на извозот, зголемување на глобалните цени на храната и зголемување на надворешниот долг. Операциите финансирани од ИДА ја покажаа својата ефикасност во помагањето на луѓето да се вратат во мирен и продуктивен живот во областите погодени од конфликт.

Потенцијално ограничување на оваа студија е проценката на конфликтот според бројот на загинати. Оттука, резултатите ги одразуваат таквите трендови и не го земаат предвид влијанието на несмртоносните конфликти како што се протестите или социјалната и културната фрагментација. Сепак, би било корисно да се разгледаат различни видови конфликти - не само битки или војни, туку и несмртоносни конфликти.

4. ГЛАВА ЧЕТВРТА: КАКО СЕ УПРАВУВА СО МЕЃУНАРОДНИТЕ КОНФЛИКТИ

Управувањето со меѓународни конфликти е сложен и многу значаен аспект на меѓународните односи. Конфликтите на глобалната сцена можат да произлезат од различни причини, вклучувајќи политички, економски, социјални, и културни фактори.

Ефективното управување со овие конфликти е клучно за одржување на мирот, стабилноста и безбедноста во светот. Се прави разлика помеѓу меѓународни конфликти во приватниот сектор, кои се конфликти помеѓу физички и/или правни лица кои претставуваат две различни земји, и конфликти меѓу владите на различни земји.

Приватните конфликти по природа се слични на приватните внатрешни меѓучовечки или деловни конфликти, освен што се комплицирани од растојанието, културата, понекогаш јазикот и неизвесноста за тоа чии закони ќе важат. Понекогаш овие прашања стануваат многу сложени, но сè повеќе меѓународните деловни договори обезбедуваат решавање на спорови преку арбитража пред една од многуте меѓународни арбитражни организации. Ова ги избегнува судските спорови и, исто така, ублажува некои други компликации.

Меѓународните јавни конфликти обично се многу потешки за решавање. Иако терминот првично беше ограничен на конфликти меѓу суверени национални држави, во последните две децении се поголем број на таканаречени „меѓународни“ конфликти се всушност меѓугрупни или комунални конфликти во една земја. (Примерите вклучуваат Ирска, Шри Ланка, Босна, Косово, Руанда, Чеченија и многу други). Во повеќето случаи, предмет на спор е суверенитетот на одредена етничка група или регион и/или еднаквоста на овие етнички групи во политичките, социјалните и економските структури на нивните општества. До неодамна, концептот на суверенитет претпоставуваше дека другите земји не треба да се вклучуваат во такви „внатрешни“ спорови. Сепак, загубата на животи и промената на вредностите значеше дека меѓународната интервенција во овие „внатрешни“ конфликти станува сè почеста.

Најпознати начини за решавање на меѓународните конфликти се медијацијата, меѓународното право, мировните мисии и економските санкции.

Пример за меѓународен конфликт во приватниот сектор би бил конфликт меѓу американска компјутерска компанија и јапонска компанија која испорачувала матични плочи на американската компанија. Ако една јапонска компанија имала договор за снабдување со 10.000 матични плочи месечно, но само 6.000 биле испорачани, тоа би предизвикало приватен меѓународен конфликт. Ова нема да биде конфликт што ја вклучува американската влада, но најверојатно ќе биде суден пред некој вид меѓународен трибунал. Друг пример би била група потенцијални родители кои патувале од САД во Кина, верувајќи дека по пристигнувањето ќе можат да посвојат кинеско бебе. Меѓутоа, по пристигнувањето во Кина, тие биле информирани дека „нивното“ бебе веќе не е таму и дека мора да се вратат дома. Справувањето со овој конфликт би било потешко доколку не постои некаков вид на писмен договор за тоа што да се прави во случај на несогласување. Без ова, американскиот пар ќе биде на многу несигурна почва, ќе биде во Кина и ќе подлежи на кинеските закони во овој случај.

Секојдневно во вестите се појавуваат примери на јавни меѓународни конфликти. Конфликтот меѓу САД и талибанците во Авганистан е меѓународен конфликт, исто како и конфликтот меѓу Индија и Пакистан. Но, сè повеќе конфликти во земјите се сметаат и за „меѓународни“ доколку се размислува или веќе се случила меѓународна интервенција (како во Босна, Косово, Либија или Ирак).

Како што е наведено погоре, приватните конфликти обично се решаваат на ист начин како и домашните, откако ќе се решат јурисдикционите прашања, освен ако не се упатени до меѓународно тело (на пример, Меѓународниот суд за арбитража), од кои има многу.

Државните конфликти може да ги решава и меѓународно тело како што е ОН, но тоа се случува ретко. Почесто, земјите се впуштаат во дипломатија, се согласуваат да ги решат разликите или го продолжуваат конфликтот со различен степен на интензитет и насилство. Понекогаш се користат посредници, кои може да бидат претставници на ОН, владини претставници од трети земји (на пример, американскиот претседател Џими

Картер, кој посредуваше во спогодбите од Кемп Дејвид меѓу Египет и Израел), или поранешни владини претставници како американскиот сенатор Џорџ Мичел во Северна Ирска или Џими Картер, кој продолжува да работи самостојно како меѓународен посредник, но со поголемо искуство и почит. Понекогаш посредниците се приватни лица, честопати членови на една од „црквите на светот“, како што се квакерите или менонитите. Покрај посредувањето, ОН или други меѓународни организации доста често испраќаат „мировници“ - вооружени, а понекогаш и невооружени воени и/или цивили кои едноставно се позиционираат меѓу завојуваните фракции во обид да го запрат насилството (иако тие не прават ништо за да го решат основниот конфликт).

Иако воспоставувањето мир (запирање на насилството) обично е полесно да се спроведе отколку воспоставувањето мир (преговарање за мировен договор), тоа не е крајниот резултат. Наместо тоа, го остава конфликтот во неизвесност додека миротворството - а потоа градењето на мирот - не биде успешно. Постои мислење дека во некои случаи прекинот на непријателствата го одвлекува вниманието од мировниот процес, бидејќи станува очигледно непотребен. Завојуваните земји или фракции стануваат засекогаш зависни од обезбедувањето надворешни мировници, што ретко, ако некогаш, е остварлива ситуација. (Ова обвинение е упатено, на пример, во врска со ситуацијата во Кипар).

4.1 ДИПЛОМАТИЈА

Во нејзината основа, дипломатијата е уметност и практика на преговарање меѓу претставници на држави или групи. Вклучува збир на принципи, стратегии и практики насочени кон управување со меѓународните односи и решавање на конфликти преку мирни средства. Во срцето на дипломатијата е концептот на дијалог и преговарање како главни алатки за надминување на разликите и развивање соработка.

Дипломатската интеракција е нераскинливо поврзана со концептите на моќ и влијание. Моќта во дипломатијата не е само воена или економска моќ, туку и мека моќ -

способност да се обликуваат преференциите и да се врши влијание преку привлечност, убедување и умешно однесување. Влијанието се врши преку различни средства, вклучувајќи дијалог, преговори, економски стимулации и сојузи, за да се постигнат посакуваните резултати.

Ефективната комуникација е основата на дипломатијата. Тоа вклучува размена на информации, идеи и намери меѓу страните за да се постигне меѓусебно разбирање и доверба. Преговарањето, како посебна форма на комуникација, е структуриран процес за време на кој страните разговараат и размислуваат за да постигнат заемно прифатливи договори. Успехот на дипломатските напори често зависи од способноста на дипломатите да ги артикулираат своите позиции, да слушаат и да најдат заеднички јазик.

Довербата е најважниот елемент на дипломатските односи. Таа е изградена преку доследно и доверливо однесување, транспарентност и посветеност. Реципроцитетот - практиката на размена на взаемна корист - е исто така важен за дипломатијата. Кога страните меѓусебно си веруваат и дејствуваат реципрочно, тоа создава позитивна повратна врска која ја зајакнува соработката и ја намалува веројатноста за конфликт.

Дипломатијата функционира на пресекот на конфликтот и соработката. Таа се стреми да ги трансформира противничките односи во кооперативни преку решавање на основните проблеми и наоѓање заеднички интереси. Конфликтот е составен аспект на меѓународните односи, но преку дипломатски средства, конфликтите може да се менаџираат, ублажуваат и решаваат без прибегнување кон насилство.

Дипломатските напори се многу зависни од чувствителноста спрема различните култури и контекст. Разбирањето на културното потекло, вредностите и нормите на вклучените страни е од клучно значење за ефективната дипломатија. Културната чувствителност помага да се избегнат недоразбирањата и да се промовира почит, а контекстот - историски, политички и социјален - ги одредува стратегиите и пристапите што се користат во дипломатските интеракции.

Дипломатијата се повеќе се препознава како процес на повеќе нивоа кој вклучува различни актери и различни нивоа на интеракција. Вклучува формални интеракции меѓу државите, неформални и невладини дијалози и придонеси од граѓанското општество,

бизнисот и академијата. Овој пристап на повеќе нивоа ја одразува комплексноста на глобалните прашања и потребата за различни перспективи и заеднички напори.

Во ера која се карактеризира со глобална меѓузависност и брзи геополитички промени, меѓународната заедница се соочува со бројни сложени и повеќеслојни предизвици. Од територијалните спорови и ширењето на нуклеарното оружје до климатските промени и сајбер заканите, природата на современите конфликти често ги надминува националните граници и бара заеднички, повеќеслојни пристапи за нивно решавање. Традиционалните методи за решавање на конфликти, вклучително и воена интервенција и економски санкции, често доведуваат до несакани последици, продолжување на непријателствата и хуманитарни кризи. Во таа насока, сè повеќе се препознава потребата од дипломатски решенија на кои приоритет им е дијалогот, преговорите и соработката. Но, и покрај признаената важност на дипломатијата, голем број инхерентни проблеми и ограничувања ја попречуваат нејзината ефикасност во решавањето на меѓународните проблеми. Еден значаен проблем е асиметријата на моќта и ресурсите меѓу државите, што може да доведе до нерамнотежа во преговорите и исходи кои несразмерно ги фаворизираат помоќните играчи. Таквата нерамнотежа на моќта може да ја поткопа легитимноста и правичноста на дипломатските процеси, што може да доведе до незадоволство и отпор од помалку моќни држави или групи.

Друго критично прашање е истрајноста на недовербата и историското непријателство меѓу земјите или групите. Длабоко вкоренетите сомнежи, културни недоразбирања и поплаки од минатото може да го попречат градењето доверба и подготвеноста за вклучување во конструктивен дијалог. Во такви услови, дипломатските напори може да се сфатат како неискрени или како стратешки маневри, а не како вистински обиди за решавање на конфликтот.

Дополнително, сè повеќе мултиполарната природа на глобалниот политички пејзаж го комплицира дипломатскиот ангажман. Вклучувањето на повеќе државни и недржавни актери со различни интереси и агенди може да го комплицира процесот на преговори, што го отежнува постигнувањето консензус и спроведувањето ефективни решенија. Оваа мноштво на актери често води до фрагментирани напори и недостаток на кохерентност во решавањето на глобалните проблеми.

Покрај тоа, порастот на популизмот и националистичките движења во различни делови од светот претставува сериозна закана за дипломатските напори. Овие движења често даваат приоритет на домашните агенди и може да ја отфрлат меѓународната соработка и мултилатерализмот, поткопувајќи го потенцијалот на дипломатските решенија. Ерозијата на меѓународните норми и институции дополнително го влошува овој проблем, бидејќи правилата и рамки кои го олеснуваат дипломатскиот ангажман се ослабени или игнорирани.

Згора на тоа, брзото темпо на технолошки развој создава можности и предизвици за дипломатијата. Додека дигиталните алатки и платформи можат да ја подобрат комуникацијата и споделувањето информации, тие исто така создаваат нови ризици, како што се сајбер напади и ширење на дезинформации, кои можат да ги нарушат дипломатските процеси и да ги ескалираат тензиите.

Специфичен пример за успешно решавање на конфликти преку дипломатија е Договорот од Кемп Дејвид од 1978 година. Овој историски договор меѓу Египет и Израел, олеснат од страна на Соединетите Држави, често се наведува како значаен дипломатски успех. Пред Договорот од Кемп Дејвид, Египет и Израел беа во конфликт со децении, вклучително и неколку војни како што се Арапско-израелската војна од 1948 година, кризата во Суецката од 1956 година, Шестдневната војна од 1967 година и војната во Јом Кипур од 1973 година. Овие односи се карактеризираа со непријателство и постојано насилство.

Главните фигури во дипломатскиот процес беа египетскиот претседател Анвар Садат, израелскиот премиер Менахем Бегин и американскиот претседател Џими Картер, кои одиграа одлучувачка посредничка улога.

Во септември 1978 година, претседателот Картер ги покани Садат и Бегин во Кемп Дејвид, американското претседателско повлекување во Мериленд, на интензивни преговори. Претседателот Картер работеше цели 13 дена, неуморно за да ги реши разликите меѓу двајцата лидери, и честопати се состануваше со секоја страна посебно и се движеше меѓу нив за да ги олесни дискусиите.

Договорот од Кемп Дејвид резултираше на начин што постави:

Рамка за мир на Блискиот Исток - содржеше одредби за иднината на палестинските територии и ги постави темелите за идните преговори.

Рамка за мировен договор меѓу Египет и Израел - ова доведе директно до потпишување на египетско-израелскиот мировен договор во март 1979 година, со кој Египет стана првата арапска земја што официјално го призна Израел.

Договорот доведе до повлекување на израелските војници од Синајскиот Полуостров, кој Израел го окупираше по Шестдневната војна, и воспоставување на нормални дипломатски и економски односи меѓу двете земји.

Додека продолжи поширокиот арапско-израелски конфликт, мировниот договор меѓу Египет и Израел преживеа, станувајќи камен-темелник на блискоисточната дипломатија и придонесувајќи за регионалната стабилност.

Успехот на Договорот од Кемп Дејвид го покажа потенцијалот на дипломатијата за решавање на длабоко вкоренети конфликти. Покажа дека дури и во услови на долготрајни непријателства, дијалогот и преговорите со непристрасен посредник може да доведат до важни и трајни мировни договори.

Договорот од Кемп Дејвид останува значаен пример за тоа како ефикасната дипломатија може да доведе до решавање на сложени меѓународни конфликти.

Но од друга страна, еден специфичен пример којшто можеме да го издвоиме за тоа како дипломатијата не успеа да реши конфликт беше избувнувањето на Втората светска војна. И покрај бројните дипломатски напори во текот на 1930-тите, овие напори на крајот не успеаја да го спречат конфликтот.

Суровите услови наметнати на Германија по Првата светска војна предизвикаа значително незадоволство и економски тешкотии. Многу историчари тврдат дека договорот го посеал семето за идни конфликти, и покрај тоа што бил дипломатски обид да се обезбеди мир.

Во текот на 1930-тите, европските сили, особено Британија и Франција, усвоија политика на смирување кон нацистичка Германија. Тие се надеваа дека со тоа што ќе му

дозволат на Хитлер да анектира одредени територии, како што е Судетската земја во Чехословачка (1938), би можеле да избегнат нова војна. Оваа дипломатска стратегија не успеа бидејќи само го охрабри Хитлер, што доведе до дополнителна агресија.

Договорот од Минхен, во кој Велика Британија и Франција се согласија да му дозволат на Хитлер да ја анектира Судетска земја без Чехословачка, е неславен пример за дипломатијата што тргнала наопаку. Овој договор често е критикуван за неуспехот да се спречи Втората светска војна и неуспехот да се запре нацистичката експанзија.

Неколку пактови за ненапаѓање на држави, како што е пактот Молотов-Рибентроп помеѓу нацистичка Германија и Советскиот Сојуз (1939), привремено ги одложија конфликтите, но на крајот не успеаја да го одржат мирот. Германската инвазија на Полска непосредно по потпишувањето на пактот го означи почетокот на Втората светска војна.

Исто така може да се напомене Друштво на народите коешто беше создадено по Првата светска војна за промовирање на мирот и соработката, Лигата на народите не беше во можност да спречи агресија од силите на Оската. Немаше авторитет и средства да ги спроведе своите резолуции и на крајот беше немоќна да го запре лизгањето во глобален конфликт.

Овие примери покажуваат како различните дипломатски напори, политики и договори не успеаја да ја спречат ескалацијата на тензиите и на крајот избувнувањето на Втората светска војна.

4.2 НАДМИНУВАЊЕ НА ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ДИПЛОМАТИЈАТА

Во ера која се карактеризира со глобална меѓузависност и брзи геополитички промени, меѓународната заедница се соочува со бројни сложени и повеќеслојни предизвици. Од територијалните спорови и ширењето на нуклеарното оружје до климатските промени и сајбер заканите, природата на современите конфликти често ги надминува националните граници и бара заеднички, повеќеслојни пристапи за нивно

решавање. Традиционалните методи за решавање на конфликти, вклучително и воена интервенција и економски санкции, често доведуваат до несакани последици, продолжување на непријателствата и хуманитарни кризи. Во таа насока, сè повеќе се препознава потребата од дипломатски решенија на кои приоритет им е дијалогот, преговорите и соработката. Но, и покрај признаената важност на дипломатијата, голем број инхерентни проблеми и ограничувања ја попречуваат нејзината ефикасност во решавањето на меѓународните проблеми. Еден значаен проблем е асиметријата на моќта и ресурсите меѓу државите, што може да доведе до нерамнотежа во преговорите и исходи кои несразмерно ги фаворизираат помоќните играчи. Таквата нерамнотежа на моќта може да ја поткопа легитимноста и правичноста на дипломатските процеси, што може да доведе до незадоволство и отпор од помалку моќни држави или групи.

Друго критично прашање е истрајноста на недовербата и историското непријателство меѓу земјите или групите. Длабоко вкоренетите сомнежи, културни недоразбирања и поплаки од минатото може да го попречат градењето доверба и подготвеноста за вклучување во конструктивен дијалог. Во такви услови, дипломатските напори може да се сфатат како неискрени или како стратешки маневри, а не како вистински обиди за решавање на конфликтот.

Дополнително, сè повеќе мултиполарната природа на глобалниот политички пејзаж го комплицира дипломатскиот ангажман. Вклучувањето на повеќе државни и недржавни актери со различни интереси и агенди може да го комплицира процесот на преговори, што го отежнува постигнувањето консензус и спроведувањето ефективни решенија. Оваа мноштво на актери често води до фрагментирани напори и недостаток на кохерентност во решавањето на глобалните проблеми.

Покрај тоа, порастот на популизмот и националистичките движења во различни делови од светот претставува сериозна закана за дипломатските напори. Овие движења често даваат приоритет на домашните агенди и може да ја отфрлат меѓународната соработка и мултилатерализмот, поткопувајќи го потенцијалот на дипломатските решенија. Ерозијата на меѓународните норми и институции дополнително го влошува овој проблем, бидејќи правилата и рамки кои го олеснуваат дипломатскиот ангажман се ослабени или игнорирани.

Згора на тоа, брзото темпо на технолошки развој создава можности и предизвици за дипломатијата. Додека дигиталните алатки и платформи можат да ја подобрат комуникацијата и споделувањето информации, тие исто така создаваат нови ризици, како што се сајбер напади и ширење на дезинформации, кои можат да ги нарушат дипломатските процеси и да ги ескалираат тензиите.

Се запрашуваме зашто дипломатијата некогаш успева но некогаш не успева и конфликтите ексалираат во значителни агресивни напади или превземени мерки. Како фактори коишто можеме да ги издвоиме како позначајни заради тоа што дипломатијата некогаш не успева се спорови за суверенитет, територијални конфликти, идеолошки разлики и промена на режимот. Дипломатите мора да се движат низ деликатната рамнотежа помеѓу националните интереси и глобалната соработка додека се обидуваат да ги решат конфликтите додека промовираат стабилност.

Геополитичките ривалства, борбите за моќ и променливите сојузи создаваат сложен дипломатски пејзаж. Политичката загриженост се протега и на прашања како што се кршење на човековите права, санкции и интервенции, за кои е потребно да се решат дипломатски преговори.

Суверенитетот, националните интереси, политичката нестабилност и промените на лидерството се алармантни предизвици за модерната дипломатија.

Една од главните задачи на дипломатијата е помирувањето на националниот суверенитет и интересите на поединечните држави со потребата од соработка во глобализираниот и преплетениот свет. Државите понекогаш им даваат приоритет на сопствените интереси, што го отежнува наоѓањето заеднички јазик за прашања од глобален интерес како што се климатските промени, човековите права и трговските протоколи.

Суверенитетот и националните интереси се централни за целите на дипломатијата. Суверените држави жестоко ја штитат својата автономија, што понекогаш доведува до спорови за прашања како што се територијалниот интегритет, граничните спорови и самоопределувањето. Овие тензии можат да ги попречат меѓународните договори, трговските преговори и соработката за глобалните прашања.

Дипломатијата се обидува да најде заеднички јазик, да ги реши конфликтите и да воспостави дијалог за да ги унапреди и националните интереси и пошироките цели на глобалната стабилност и соработка. Пронаоѓањето на оваа деликатна рамнотежа е основна функција на ефективни дипломатски напори.

Политичката нестабилност и промените во раководството значително влијаат на задачите на дипломатијата. Ненадејни промени на режимот, државни удари или закажани и наместени избори може да ги нарушат дипломатските односи и меѓународните договори. Промените во раководството може да доведат до промени во надворешно-политичките приоритети, што ќе влијае на билатералните и мултилатералните односи.

Дипломатите често се соочуваат со потребата да се прилагодат на променливите политички услови и да градат односи со нови лидери кои може да имаат различни агенди. Политичката нестабилност во една земја може да има далекусежни последици, предизвикувајќи регионални тензии, конфликти и комплицирајќи ги дипломатските напори.

Управувањето со овие несигурности и одржувањето на континуитетот во дипломатските односи се критични предизвици во време на политичка нестабилност.

Некои теоретирачи тврдат дека употребата на мултилатерална дипломатија ги охрабрува земјите да работат заедно преку меѓународните организации како што се Обединетите нации за решавање на глобалните проблеми.

Секако треба да се почитува ср'жта на дипломатијата односно дипломатските преговори и промовирање на отворен, искрен и мирен дијалог за изнаоѓање заеднички интереси со другите земји.

Зајакнувањето на институциите им овозможува на земјите да изградат силни демократски институции кои можат да издржат политички промени.

Да сумираме, причините поради кои дипломатијата не успева се следните:

- Недостаток на доверба - дипломатијата се потпира на довербата меѓу земјите. Ако недостига доверба, може да биде тешко да се воспостават продуктивни

дипломатски односи.

- Културни разлики - различни култури имаат различни начини на вршење на работите, што може да доведе до недоразбирања и проблеми.

- Идеолошки разлики - разликите во идеологијата, како што се политичките или религиозните верувања, можат да создадат значителни пречки за дипломатијата.

- Историски тензии - историските тензии меѓу земјите може да го отежнат воспоставувањето дипломатски односи и пронаоѓањето заеднички јазик.

- Економски интереси - економските интереси понекогаш може да ги надминат дипломатските напори, особено ако една земја чувствува дека нејзините економски интереси се загрозени.

- Домашна политика - домашната политика, исто така, може да игра улога во дипломатијата, бидејќи лидерите можеби се повеќе заинтересирани да ги задоволат своите домашни избирачи отколку за продуктивни дипломатски напори.

- Погрешна комуникација - недоразбирањата може да доведат до дипломатски неуспеси бидејќи страните можеби нема целосно да ги разберат меѓусебните позиции или намери.

Надминувањето на предизвиците во дипломатијата бара повеќеслоен пристап кој ги решава основните прашања и ја подобрува ефективноста на дипломатските напори.

Постојат неколку стратегии за поминување преку проблемите коишто се набројани погоре. Стратегиите за решавање на конфликти можат да им помогнат на државите и општествата да се справат со проблемите во меѓународните односи.

Дипломатските преговори, мултилатералната соработка, регионалната интеграција, трансформацијата на конфликти и меѓукултурниот дијалог се едни од најефикасните пристапи кои се користат за решавање на тензиите и споровите меѓу земјите.

За време на дипломатските преговори, две или повеќе страни се здружуваат за да разговараат и да дебатираат за нивните прашања со цел да се постигне заемно корисен договор. Овие преговори може да се одвиваат на билатерално или мултилатерално ниво и често вклучуваат употреба на посредници или олеснувачи.

Мултилатералната соработка вклучува повеќе земји кои работат заедно на проекти од кои имаат корист сите страни. Регионалната интеграција ја поттикнува економската соработка меѓу соседните земји за постигнување на заеднички цели како што се либерализација на трговијата и пристап на пазарот.

Трансформацијата на конфликтот е процес насочен кон трансформирање на насилните конфликти во конструктивен дијалог преку мирни средства како што се преговори, медијација, арбитража и едукација. Конечно, меѓукултурниот дијалог вклучува учество на луѓе од различни култури во значајни разговори за нивните вредности, верувања и ставови со цел да се постигне меѓусебно разбирање меѓу нив.

Овие пристапи можат многу да придонесат за мирно решавање на конфликтите и развој на меѓународна соработка. Тие даваат можност за засегнатите страни да најдат заеднички јазик и да развијат решенија кои се прифатливи за сите страни.

Со создавање мостови меѓу народите и промовирање на подобри односи меѓу лидерите и граѓаните на различни земји, овие стратегии можат да ги намалат тензиите меѓу државите, промовирајќи поголемо меѓусебно разбирање меѓу нив.

Конзистентна комуникација - редовната, отворена и искрена комуникација помеѓу конфликтните страни помага да се изгради доверба. Транспарентноста на намерите и дејствијата може да спречи недоразбирања и да промовира средина за соработка.

Вклучувањето на невладини организации и други неформални организации може да помогне да се премостат разликите и да се изгради доверба далеку од очите на јавноста, овозможувајќи поискрени дискусии.

Реформи на Обединетите Нации - зајакнувањето на улогата и способностите на Обединетите Нации може да ја зголеми ефикасноста на нивното посредување во решавањето конфликти. Ова вклучува реформирање на Советот за безбедност за подобро да го одрази сегашниот геополитички пејзаж и да стане порепрезентативен и поефективен.

Овластувањето на регионалните организации како што се Африканската унија, Европската унија и АСЕАН да се вклучат повеќе во решавањето конфликти во нивните региони може да ги надополни глобалните напори и да обезбеди локални решенија.

Сеопфатната обука на дипломатите за вештините за преговарање, посредување и решавање конфликти може да ги подобри нивните вештини и ефективност. Ова вклучува разбирање на културната позадина и историскиот контекст на конфликтите.

Инвестициите во програмите за градење мир кои се однесуваат на основните причини за конфликтот, како што се економската нееднаквост, социјалната неправда и политичкото исклучување, може да создадат постабилна средина за успешна дипломатија.

Обезбедувањето учество на широк опсег на засегнати страни во мировните процеси, вклучително граѓанското општество, жените и маргинализираните групи, може да доведе до посеопфатни и трајни решенија.

Ангажирањето на јавноста и градењето широка поддршка за дипломатските напори може да помогне да се зачуваат мировните договори. Ова вклучува едукација на граѓаните за придобивките од мирот и трошоците од конфликтот.

Користењето дигитални платформи за олеснување на комуникацијата и преговорите може да го прошири досегот и ефективноста на дипломатските напори. Виртуелните состаноци и дигиталните алатки можат да помогнат да се одржи дијалогот дури и во предизвикувачки средини.

Анализирање на податоци за да се разбере динамиката на конфликтот, да се предвидат потенцијални точки на согорување и да се развијат насочени интервенции може да го подобри стратешкото планирање на дипломатските иницијативи.

Сигурноста дека сите страни во преговорите имаат фер и еднаков глас може да помогне да се елиминира нерамнотежата на моќта и да се доведат до поправедни и поодржливи резултати. Ова може да вклучува надворешно посредување за израмнување на полето за играње.

Обезбедувањето економски стимулации и развојна помош може да создаде услови погодни за мир. Таквиот пристап може да одговори на некои од основните економски нерамнотежи кои често поттикнуваат конфликти.

4.3 МЕДИЈАЦИЈА

На прво место можеме да ја спомнеме медијацијата како понекогаш ефективен но сигурно ненасилен начин за решавање на било каков конфликт.

Медијацијата е еден од најстарите и најчестите механизми за решавање на меѓународните конфликти. Кога се користи правилно, може да помогне во управувањето или решавањето на конфликтот. Има многу прашања што може да се постават за овој процес, но едно од најинтересните се однесува на потребата да се разбере кога напорите за медијација успеваат или не успеваат во решавањето или разрешувањето на конфликтот. За да одговориме на ова прашање, мора да бидеме свесни за односот помеѓу стратегиите што ги користи медијаторот и исходот од медијацијата. Направени се голем број обиди да се објасни врската помеѓу изборот на стратегии за медијација и резултатите од медијацијата; сепак, малкумина ги идентификуваа специфичните услови под кои ефективноста на одредени стратегии за медијација станува забележлива.



Илустрација од 1904 година на сцена на посредување од опсадата на Порт Артур, каде што јапонските парламентарци преговараат за прекин на огнот за да дозволат погребување на мртвите
Le Patriote Illustré

Управувањето со меѓународните конфликти стана приоритет на глобалната агенда. Разорните последици од конфликтот во сè поглобализираниот светски поредок не може да се игнорираат. Постојат неколку мирни начини за решавање на конфликтите. Тие вклучуваат избегнување, преговарање, медијација, арбитража и судски спор. Меѓу нив, медијацијата има многу предности. Го проучувале научници и студенти кои студираат политички науки, психологија, бизнис менаџмент, право и практичари.[13] Сите тие предложиле различни дефиниции за овој процес, а не постои консензус за ниту една од нив.

Кои се карактеристиките на медијацијата? Прво, медијацијата е доброволен процес (Беркович, Bercovitch 1992; Мур, Moore 1996). Тоа се случува кога спорните страни се обраќаат до трети страни за помош (Беркович, Bercovitch 1992; Беркович и Хјустон,

[13] Медијација во меѓународниот конфликт: Преглед на теоријата и практиката, Џејкоб Беркович, (Mediation in International Conflict: A Review of Theory and Practice, Jacob Bercovitch), 1997

Bercovitch and Houston 1993). Правото да се прифати или отфрли понудата за медијација или исходот од медијацијата е целосно на спорните страни (Рос, Ros 1993). Фактот дека медијацијата е доброволен процес е директно поврзан со нејзиниот успех или неуспех. Без високо ниво на подготвеност на спорните страни да попуштат и мотивација да учествуваат во решавањето на конфликтот, веројатно нема да се постигне успешен исход од медијацијата.

Второ, исходот од медијацијата не е обврзувачки. Необврзувачката природа на медијацијата ја разликува од другите форми на надворешна интервенција како што е економската санкција. Во медијацијата, третите лица немаат право да ја следат усогласеноста на спорните лица со исходот од медијацијата. Згора на тоа, повеќето спорници не би се согласиле на медијација доколку таа ги обврзе на каков било исход.

Овие две карактеристики значат дека, во најголем дел, резултатите од сите обиди за медијација целосно зависат од волјата на спорните страни да го решат својот конфликт и да се усогласат со условите на медијаторот. Со други зборови, медијацијата не може да биде успешна доколку спорните страни не гледаат причини за брзо решавање на конфликтот или одбиваат да се придржуваат до условите под кои ќе се постигне резултатот. Мотивацијата на споровите е критичен фактор кој влијае на многу аспекти на процесот. Ова е исто така еден од важните фактори кои влијаат на изборот на стратегија.

Медијацијата е дефинирана како мирен пристап кон решавање на конфликтот во кој непристрасните трети страни им помагаат на спорните страни да ги решат конфликтите преку процес на информирање и општествено влијание, без прибегнување кон насилство или користење на авторитетот на правниот систем. Целта на спорните кои поканууваат или се согласуваат на медијација е да постигнат компромис во конфликтот, или барем да покажат подготвеност да го сторат тоа. Трета страна во медијацијата може да биде лице, организација или земја која не е директна страна во конфликтот. За да биде успешна медијацијата и да се постигне компромис, медијаторот мора да користи ефикасна стратегија. Но, како можете да се одреди која стратегија ќе биде најефикасна?

Стратегијата за медијација се однесува на целокупниот план на медијаторите за решавање и управување со конфликти. Оваа дефиниција е поддржана и од Колб (1983),

кој забележува дека стратегијата за медијација е „вкупниот план, пристап или метод што медијаторот го користи за решавање на спорот. . . [Тоа е начинот на кој медијаторот има намера да управува со случајот, страните и прашањето“.

Конзистентни обрасци се појавуваат и се набљудуваат во однос на севкупната стратегија или план за акција. Разликите во спроведувањето на различните стратегии за медијација може да се должат на тоа како медијаторот го избира процесот на медијација и специфичниот контекст на конфликтот. Во суштина, практиката и процесот на медијација во голема мера зависат од изборот на модели на стратешко однесување од страна на медијаторите.

4.4 МЕТОДОТ НА МЕДИЈАЦИЈА НА БАРОН И КЕНИ

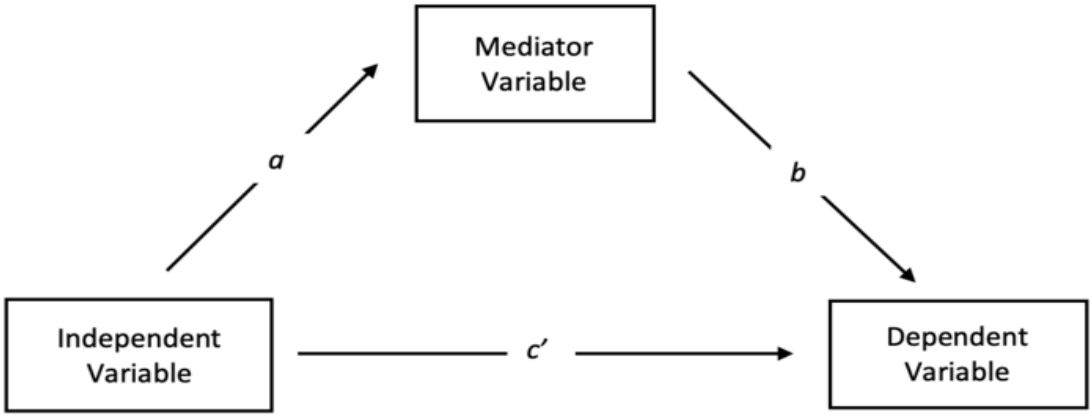
Медијацијата во статистиката е детален начин на проучување како една променлива влијае на друга преку интервентна променлива позната како медијатор.[14] Овој медијатор игра важна улога во објаснувањето на процесот или механизмот со кој променливата на исходот (независната) влијае на променливата на исходот (зависната).

Разбирањето на медијацијата е критична бидејќи им овозможува на истражувачите да се движат подалеку од директните причинско-последични односи и да идентификуваат скриени патишта низ кои променливите комуницираат. На овој начин, тоа обезбедува повеќе нијансирано разбирање на односите помеѓу променливите и овозможува увид во основните механизми кои можеби не се веднаш очигледни.

За подобро да ја разбереме суштината на медијацијата, да ја разложиме на конкретни термини. Независна променлива (често наречена причина) е променливата што го иницира процесот. Зависната променлива (понекогаш наречена исход) е исходот или последицата што се обидуваме да ја објасниме. Помеѓу овие две променливи, медијаторот

[14] Разликата на променливата модератор-посредник во социјално психолошко истражување: Концептуални, стратешки и статистички размислувања, Барон, Р.М., и Кени, Д.А. (The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations, Baron, R. M., & Kenny, D. A.), 1986

(посредник) делува како мост, помагајќи да се објасни како или зошто независната променлива влијае на зависната променлива. На пример, во контекст на образованието и приходите, образованието (независната променлива) може да доведе до подобри работни вештини (посредникот), што последователно води до зголемен приход (зависна променлива). Без да го испитаме посредникот, погрешно може да претпоставиме дека образованието директно води до повисоки приходи, не занемарувајќи ја критичната улога на вештините во овој процес.



Едноставен модел на посредување. Независната променлива ја предизвикува променливата медијатор; променливата медијатор ја предизвикува зависната променлива.
Wikipedia, Run4psych

Анализата на медијацијата има за цел да ги квантифицира и директните и индиректните ефекти. Директен ефект е влијанието на независна променлива врз зависна променлива без да се земе предвид медијаторот. Индиректен ефект, од друга страна, е оној дел од врската што минува низ посредник. На пример, во една здравствена студија, нова фитнес програма (независна променлива) може да ја намали тежината (зависна променлива) и директно преку поттикнување поголема активност и индиректно со подобрување на исхраната (посредник). Заедно, директните и индиректните ефекти го објаснуваат целокупното влијание на независната променлива врз зависната променлива. Разбирањето на рамнотежата помеѓу овие ефекти е од суштинско значење за да се извлечат точни заклучоци.

Еден широко користен метод за анализа на медијација бел воведен од Барон и Кени во 1986 година (Baron and Kenny). Нивната шема вклучува три клучни фази. Прво, независната променлива мора да има значајна врска со зависната променлива. Ова осигурува дека на прво место има што да се објасни. Второ, независната променлива мора значително да влијае на медијаторот. Овој чекор тестира дали медијаторот е всушност поврзан со независната променлива. Трето, медијаторот мора значително да влијае на зависната променлива додека истовремено го намалува влијанието на независната променлива врз зависната променлива. Ако ефектот на независната променлива исчезне или е значително ослабен по вклучувањето на медијаторот во моделот, тоа укажува на присуство на медијација. Иако овој пристап е корисен, тој има свои ограничувања, како што е претпоставката за линеарна врска помеѓу променливите и барањето голема големина на примерокот за да се добијат точни резултати.

Постојат два главни типа на медијација, и тоа, целосна и делумна. Целосната медијација се јавува кога независната променлива нема директно влијание врз зависната променлива по вклучувањето на медијаторот. Со други зборови, целиот однос го објаснува посредникот. Спротивно на тоа, делумната медијација се јавува кога независната променлива сè уште има директен ефект врз зависната променлива, дури и по контролата за медијаторот. Делумната медијација често укажува дека други фактори освен медијаторот може да влијаат на врската.

Медијацијата се користи во различни области, покажувајќи ја нејзината широка важност. Во психологијата, може да помогне да се објасни како функционираат одредени видови терапија. На пример, терапијата (независна променлива) може да ја намали анкциозноста (зависна променлива) со учење на техники за релаксација (медијатор). Во здравството, медијацијата помага да се одреди како интервенцијата влијае на резултатите од третманот. На пример, програма за откажување од пушење (независна променлива) може да ги намали шансите за рак на белите дробови (зависна променлива) со намалување на стапките на пушење (посредник).

Друг важен аспект на медијацијата е разбирањето кога е соодветно да се тестира. Не секоја врска помеѓу променливите подразбира медијација. За да постои медијацијата,

мора да постои теоретска основа која сугерира дека независната променлива влијае на медијаторот, а медијаторот, пак, влијае на зависната променлива. Без оваа логична основа, спроведувањето на анализа на медијација може да доведе до погрешни заклучоци. Покрај тоа, истражувачите мора внимателно да го разгледаат временскиот редослед на променливите. Независната променлива мора да дојде пред медијаторот, а медијаторот мора да дојде пред зависната променлива. Оваа низа осигурува дека медијаторот не е едноставно нуспроизвод на зависната променлива.

Медијацијата е исто така различна од друг статистички концепт наречен умереност. Додека медијацијата објаснува како или зошто една променлива влијае на друга, умереноста испитува кога или под кои услови се јавува овој ефект. На пример, медијацијата може да испита како обуката за работа води до подобрување на работните перформанси преку развој на вештини, додека умереноста може да испита како ефектот од обуката за работа е посилен за вработените со претходно искуство. Медијацијата и умереноста понекогаш се проучуваат заедно во она што се нарекува модел на модерирана медијација, кој испитува дали самиот процес на медијација варира во различни услови.

4.5 МЕЃУНАРОДНО ПРАВО

Вториот начин е Меѓународното право кое е клучна компонента во управувањето со меѓународните конфликти, обезбедувајќи правна основа за решавање на споровите. Ова право вклучува меѓународни договори, конвенции, и резолуции на организации како што се Обединетите нации. Женевските конвенции, на пример, утврдуваат правила за хуманитарно право, особено во контекст на вооружени конфликти, осигурувајќи заштита на цивилите и воените затвореници.

Меѓународното право служи како средство за санкционирање на државите кои не постапуваат согласно утврдените норми. Судот за меѓународна правда и Меѓународниот криминален суд играат значајни улоги во оваа сфера, обработувајќи случаи на воени

злосторства, геноцид и други тешки прекршоци. Преку овие механизми, заедницата на нациите може да се одговори на неправдите и да поттикне одговорност.

Исто така, меѓународното право помага во регулирање на однесувањето на државите и создавање услови за мирно решавање на споровите. Страните во конфликт често се повикуваат на правни рамки за да објаснат своите ставови и барања, а почитувањето на меѓународното право може да доведе до деескалација на напнатоста.

Важно е да се напоменат меѓународните договори тука. Во суштина, меѓународното право признава дека договорите се формални, правно обврзувачки договори, на кои владите доброволно се приклучуваат. Овие договори ја поставуваат основата за меѓународните соработка и дипломатски односи. Договорите служат како патоказ за пријателски пријателска комуникација и соработка, воспоставување јасна и нашироко договорена рамка права и обврски на секоја страна. Оваа основа за договори помага да се избегне погрешни толкувања и конфликти кои можат да настанат како резултат на различни очекувања или толкувања.

Договорите воспоставуваат доверба со експлицитно утврдување на правилата за ангажман, што ќе им олесни на земјите да работат заедно на различни прашања како што се трговските договори и контролата на оружјето и намалување на споровите предизвикани од двосмисленост или погрешно толкување.

Најважниот дел за договороти е нивната обврзувачка сила, воедно и причината зашто меѓународното право е важен механизам за извршување контрола и митигација на меѓународните конфликти. Можеме да ја погледнеме Виенска конвенција за правото на договори од 1969 година развиена од Комисијата за меѓународно право на Обединетите нации, која беше усвоена на 23 мај 1969 година. Стапувајќи во сила на 27 јануари 1980 година, тој е меѓународен договор меѓу државите за регулирање на договорите.

Договорот е ограничен на и опфаќа само писмени договори. Поделен на многу делови, првиот дел ги утврдува предметот, условите и опсегот на договорот, вториот - правилата за прифаќање, ратификација и склучување договори. Третиот дел е посветен на толкувањето на договорите. Четвртиот дел се однесува на измената на договорите, а на крајот петтиот дел се однесува на прашањата за повлекување, суспендирање, раскинување

и поништување на договорот. Таа, исто така, ја содржи потребната клаузула која му дава надлежност на Меѓународниот суд на правдата за сите можни спорови. Последните делови ги испитуваат правилата за ратификација и импликациите за договорите поради промените во владата.

4.6 МИРОВНИ МИСИИ

Третиот начин е мировни мисии, обично организирани од страна на ОН или регионални организации, се важен инструмент за одржување на мирот во конфликтни региони. Овие операции вклучуваат распоредување на мировни сили со цел да се обезбеди стабилност и безбедност во области кои се оптоварени со насилство или воени конфликти.

Мировните сили можат да бидат составени од војници од различни држави, а нивната мисија може да вклучува следење на помирување, заштита на цивили и помош во хуманитарни операции. На пример, Мировната операција на ОН во Конго (MONUSCO) е активна со цел да се стабилизира ситуацијата и да се заштитат цивилите од насилства.

Има различни видови мировни операции, вклучувајќи:

- Мировни операции за поддршка на мирот: Овие операции се наменети за одржување на мирот по завршување на конфликт и обично вклучуваат разоружување на бунтовниците и помош во организирањето на избори.
- Хуманитарни операции: Овие операции се фокусираат на испорака на хуманитарна помош и поддршка на цивилите во време на криза.
- Мировните операции, иако понекогаш контроверзни, често се неопходни за одржување на мирот и безбедноста, и можат да помогнат во создавањето на услови за политички дијалог и решавање на конфликти.

Обединетите нации придонесуваат за меѓународниот мир и безбедност преку организирање мировни операции. Овие операции ги спроведува Советот за безбедност под

команда на генералниот секретар. Одлуките за финансирање на мировните операции ги донесува Генералното собрание.

Секоја мировна операција е единствена, но сите мировни операции се создаваат само со согласност на страните во конфликтот се одржуваат консултации со страните во однос на земјите кои ќе обезбедат војници за учество во операцијата операцијата не смее да се меша во внатрешните работи на земјите домаќини и не смее да фаворизира едната страна против другата мировниците немаат право на принуда, а употребата на сила е ограничена на самоодбрана како последно средство ниту една операција не може да се воспостави без широк консензус во меѓународната заедница. Советот за безбедност издава мандат за операцијата воениот персонал кој учествува во мировните операции е обезбеден од земјите-членки на доброволна основа сите операции се под команда на генералниот секретар сите операции се создадени за да помогнат во контролата и решавањето на меѓународните конфликти или, во поголема мера, внатрешните конфликти со меѓународна димензија.

Повеќето операции се воспоставени и спроведени од Советот за безбедност, тело на ОН со примарна одговорност за мирот и меѓународната безбедност. Советот утврдува големина на работа, цел и временска рамка.

Војниците се под оперативна команда на ОН, но мировниците остануваат членови на вооружените сили на нивните земји бидејќи ОН немаат војска. Според сегашната структура, може да биде потребно значително време за вистинската сила да добие дозвола и да стигне до својата дестинација.

Советот, исто така, може да овласти регионални организации да извршуваат мировни задачи во случаи кога директното вклучување на Обединетите нации не е практично.

4.7 ЕКОНОМСКИ САНКЦИИ

Последно, ги имаме економските санкции. Економските санкции се многу важна тема во современите меѓународни односи, но и многу честа тема на наслов во дневните вести. Тие сега стануваат се почеста дисциплинска мерка за неприфатливо однесување на државите со забрана на трговија и прекинување на финансиските односи за политички цели. Економските санкции може да бидат наметнати од меѓународна организација, било да е тоа мултилатерална (ОН) или регионална (на пример, ЕУ), но може да се претстави и во форма на едностран (автономен) акт на државата. Последната опција е широко критикувана како спротивно на меѓународното право, затоа ваквите едностран санкции не наидуваат на поддршка кај меѓународните адвокати. Од друга страна, во меѓународното право не постои општо признат механизам (авторитативно меѓународно тело) во меѓународното право да се утврди дали одредена економска санкција е легална или не, така што ова прашање останува едно од најмалку развиена област. Ефективноста на економските санкции е уште едно отворено прашање што бара брз одговор. Така, постоечкиот однос меѓу економските санкции и меѓународното право е контрадикторни и отвораат перспективи за различни пристапи и тензии на меѓународната сцена.

Според некои студии,[15] економските санкции на ОН имале статистички значајно влијание врз целните држави, намалувајќи го нивниот раст на БДП во просек за 2,3-3,5% годишно, а во случај на сеопфатно ембарго на ОН, за повеќе од 5% годишно, а негативниот ефект обично траел десет години. Едностраните американски санкции, напротив, имаа многу помало влијание врз растот на БДП, ограничувајќи го на 0,5-0,9% годишно, со просечно траење од седум години.

Воведувањето санкции врз непријателот до одреден степен влијае и врз економијата на земјата што ги применува санкциите. Доколку се наметнат ограничувања за увоз, потрошувачите во санкционираната земја може да имаат ограничен избор на производи. Доколку се наметнат извозни ограничувања или санкциите ги спречат

[15] Економски санкции: преиспитани, Гери Клајд Хафбауер, Џефри Џ. Шот, Кимберли Ен Елиот и Барбара Оег (Economic Sanctions: Reconsidered, Gary Clyde Hufbauer, Jeffrey J. Schott, Kimberly Ann Elliott, and Barbara Oegg), 2007

компаниите во санкционираната земја да тргуваат со санкционираната земја, санкционираната земја може да ги изгуби пазарите и можностите за инвестирање во конкурентските земји.

Хуфбауер, (Hufbauer, 2008) тврдат дека промената на режимот е најчеста надворешна политичка цел на економските санкции, што претставува нешто повеќе од 39% од санкциите. Хуфбауер открил дека 34% од испитуваните случаи биле успешни. Во секој случај, тешкотиите и неочекуваните нијанси за мерење на вистинскиот успех на санкциите во однос на нивните цели стануваат сè поочигледни и сè уште се дебатираат. Со други зборови, тешко е да се одреди зошто некој режим или земја се сменила (т.е. дали се работи за санкции или внатрешна нестабилност), а двојно е тешко да се измери целосниот политички ефект на одредени дејства.

Нудејќи објаснување зошто санкциите продолжуваат да се воведуваат дури и кога можеби имаат мал ефект, британскиот дипломат Џереми Гринсток (Jeremy Greenstock) тврди дека санкциите се популарни не затоа што се знае дека се ефективни, туку затоа што „нема разлика меѓу зборовите и воените дејствија ако сакаат да извршат притисок врз владата“. Критичарите на санкциите, тврдат дека во недемократските режими степенот до кој санкциите влијаат на политичките резултати е дискутабилен, бидејќи таквите режими по дефиниција помалку реагираат на волјата на народот.

Била пронајдена силна врска помеѓу ефективноста на санкциите и големината на владините играчи за вето. Играчите на вето се индивидуални или колективни актери чија согласност е потребна за промена на статус кво, како што се партиите во коалиција или законодавниот дом што ги контролира овластувањата на претседателот. Кога една земја е погодена со санкции, таа може да се обиде да ги ублажи со прилагодување на нејзините економски политики. Големината на играчите за вето одредува со какви ограничувања ќе се соочи владата кога се обидува да ја промени политиката од статус кво, и колку повеќе играчи има вето, толку е потешко да се најде поддршка за нова политика, што ги прави санкциите поефикасни.

Франческо Џумели (Francesco Giumelli) прави разлика помеѓу санкциите против меѓународните терористи, во кои „природата на барањето е помалку важна од аспектот на

одвраќање“, и санкциите наметнати како одговор на „постконфликтните сценарија“, кои треба да „вклучат флексибилни барања и капацитет за приспособување доколку настанат промени.“

Економските санкции може да се користат за постигнување домашни и меѓународни цели.

Суспендирањето на странската помош генерално се смета за вид на економски санкции. Клас Мертенс (Claas Martens) верува дека „задржувањето на помошта е поефикасно од усвојувањето економски санкции бидејќи (1) задржувањето на помошта е економски корисно за државата примател, додека санкциите се скапи, (2) задржувањето на помошта директно влијае на буџетот на владата, (3) пазарните сили ги поткопуваат санкциите, но не и суспензиите на помошта, и (4) суспензиите на помошта се со помала веројатност да предизвикаат негативни реакции во однесувањето. Наодите сугерираат дека економските санкции се помалку ефективни отколку што се мислеше, и дека големите држави донатори имаат поголема веројатност да постигнат политички цели преку економска принуда.“

Санкциите беа критикувани од хуманитарна основа бидејќи тие негативно влијаат на економијата на земјата и може да предизвикаат колатерална штета на обичните граѓани. Некои политички аналитичари веруваат дека санкциите може да доведат до деградација на човековите права во целната земја. Тие исто така веруваат дека наметнувањето трговски ограничувања им штети само на обичните луѓе за разлика од владините елити, додека други ја споредуваат практиката со опсадна војна. Советот за безбедност на Обединетите нации (СБОН) генерално се воздржува од наметнување сеопфатни санкции од средината на 1990-тите, делумно поради несогласувањата околу ефективноста и штетата врз цивилите што се припишуваат на санкциите против Ирак. Санкциите може да имаат несакани последици.

Според меѓународното право, економските санкции често се користат за решавање на различни политички и хуманитарни проблеми на глобално ниво. На пример, САД одржуваат санкции кон Авганистан, а Кина беше предмет на ембарго за оружје на ЕУ и САД по протестите на плоштадот Тјенанмен во 1989 година. Куба е предмет на

американско ембарго од 1958 година, вклучувајќи ограничувања за набавка на оружје, стоки за широка потрошувачка и финансиски средства. Како одговор на нејзините акции во Украина, Русија се соочи со сеопфатни санкции од САД и ЕУ. САД и нивните сојузници, исто така, воведоа санкции кон Иран, ограничувајќи ги нуклеарните, ракетните и воените активности и сериозно влијаат на иранскиот нафтен, гас и финансиски сектор.

Северна Кореја е предмет на меѓународни санкции за оружје и луксузни стоки од 2006 година поради нејзините нуклеарни активности, а во последните години беа воведени дополнителни ограничувања. Венецуела е под санкции од САД и нивните сојузници од 2015 година поради прашања за човековите права, корупција и наводни врски со нарко картели. Покрај тоа, Мјанмар беше предмет на санкции од ЕУ поради проблеми со демократијата и човековите права.

Во пошироки размери, ОН воведоа санкции за групи како што се Ал Каеда и Талибанците, барајќи од земјите да ги замрзнат финансиските средства поврзани со овие групи. Имено, во 2015 година, претседателот Обама издаде извршна наредба да одобри наметнување економски санкции за сајбер напади против Соединетите држави, прво официјално признавање на санкциите поврзани со сајбер. Во 2020 година, ЕУ го следеше примерот со воведување насочени санкции како одговор на сајбер активностите.

5. ГЛАВА ПЕТТА: АНАЛИЗА НА НЕКОИ МЕЃУНАРОДНИ КОНФЛИКТИ

Доколку користиме било какви социјални мрежи или гледаме вести на телевизија можеме да се сретнеме со голем број на меѓународни конфликти коишто помалку или повеќе го засегаат целиот свет или пак определена група на луѓе.

Како позначаен теријторијален конфликт можеме да го разгледаме конфликтот помеѓу Израел и Палестина, конфликт којшто е помалку или повеќе активен од 1948 година, и којшто ги има доведено државите до војна.

Израелско-палестинскиот конфликт е еден од најдолгите и најкомплексните спорови во модерната историја, длабоко вкоренет во територијални, политички и културни прашања. Лоциран на Блискиот Исток, овој конфликт има длабоки импликации за регионалната и глобалната стабилност, привлекувајќи различни засегнати страни и предизвикувајќи широка меѓународна дебата. За да се разбере како таа опстојува, неопходно е да се испита неговата историска позадина, главните настани, клучните прашања и тековните последици.

До 20тиот век, регионот историски познат како Палестина бил дел од Отоманската империја. Имало различно население од муслимани, христијани и Евреи кои живееле релативно мирно. Меѓутоа, на крајот на 19тиот век, ционистичкото движење се појавило во Европа како одговор на растечкиот антисемитизам. Ционизмот се залагал за создавање на еврејска татковина во Палестина, земја со длабоко религиозно значење за Евреите, христијаните и муслиманите.

За време на Првата светска војна, Британците ја зазеле Палестина од Отоманската империја. Во 1917 година, Декларацијата Балфур изрази британска поддршка за создавање на еврејска татковина во Палестина, предизвикувајќи тензии меѓу арапското мнозинство и еврејските имигранти. Еврејската имиграција значително се зголемила во 1930-тите и 1940-тите, особено поради холокаустот, кој ги интензивираше овие поделби.

Во 1947 година, Обединетите нации предложиле план за поделба на Палестина на посебни еврејски и арапски држави, со Ерусалим како меѓународен град. Еврејското раководство го прифатило овој план, но арапските лидери го отфрлиле, сметајќи го за нефер. Во 1948 година, Израел прогласи независност, што предизвика инвазија од соседните арапски држави и доведе до првата арапско-израелска војна. Израел излезе како победник, проширувајќи ја својата територија надвор од планот на ОН. Повеќе од 700.000 Палестинци беа принудени да ја напуштат земјата во овој период, станувајќи бегалци.

Конфликтот ескалираше во следните војни, особено во Шестдневната војна од 1967 година. Израел се борел против Египет, Јордан и Сирија, освојувајќи го Западниот Брег, појасот Газа, источен Ерусалим, Синајскиот полуостров и Голанската висорамнина. Западниот Брег и појасот Газа станале окупирани територии во кои Израел воспоставил населби кои се сметаат за нелегални според меѓународното право. За време на војната во Јом Кипур од 1973 година, Египет и Сирија се обидоа да ги вратат изгубените територии, но конфликтот заврши без значителни територијални промени.

Создадена во 1964 година, Палестинската ослободителна организација (ПЛО), предводена од Јасер Арафат, стана главен претставник на Палестинците. Првично фокусирана на вооружен отпор и напади врз израелски цели, ПЛО последователно се префрли на барање решение за две држави. Оваа транзиција означи важен момент во потрагата по мир, иако не ги реши основните проблеми.

Две големи востанија, или интифади, се случија на крајот на 20-тиот и почетокот на 21-от век. Првата интифада (1987-1993) бил бунт против израелската окупација, карактеризиран со протести и насилство. Втората интифада (2000–2005) избувнала по посетата на израелскиот лидер Ариел Шарон на планината на храмот (Temple Mount) и ескалирала во широко распространето насилство, вклучувајќи самоубиствени бомбашки напади и воена реакција.

Значајните мировни напори вклучуваат Договорот од Осло (1993-1995), кој ја создал Палестинската управа (ПС) да управува со делови од Западниот Брег и Газа, и

Самитот во Кемп Дејвид (2000), кој се обиде да ги реши прашањата за конечниот статус. Сепак, и двата обиди не успеаја да ги решат клучните спорови како што се границите, бегалците и статусот на Ерусалим, оставајќи ги тензиите нерешени.

Останува несогласувањето околу тоа дали Израел треба да се врати на границите од пред 1967 година, барање поддржано од многу Палестинци и меѓународни играчи.

Двете страни тврдат дека Ерусалим е главен град. Израел го контролира градот, но Палестинците сакаат источен Ерусалим како главен град на идната држава.

Воспоставувањето населби од страна на Израел на Западниот Брег ја комплицира можноста за создавање кохерентна палестинска држава. Во моментов во овие области живеат повеќе од 700.000 израелски доселеници.

Палестинските бегалци бараат право да се вратат во домовите на нивните предци, но Израел ја отфрла понудата, плашејќи се дека ќе го поткопа еврејското мнозинство во земјата.

Израел и Египет воведоа блокада на Газа под контрола на Хамас, повикувајќи се на загриженост за безбедноста. Ова доведе до ужасни хуманитарни услови.

Конфликтот останува многу нестабилен. Во Газа има неколку војни од 2008 година, при што Израел и Хамас извршија смртоносни ракетни напади и воздушни напади. Во 2020 година, Израел ги нормализираше односите со неколку арапски земји според Абрахамскиот договор, ставајќи го палестинското прашање во втор план. Во меѓувреме, насилството на Западниот Брег се зголеми, израелските населби се проширија и палестинскиот отпор се засили. Ескалацијата во октомври 2023 година го одбележа еден од најсмртоносните периоди во последниве години и привлече зголемено меѓународно внимание.

Човечката жртва од конфликтот е запрепастувачка. Илјадници луѓе загинаа од двете страни, а Палестинците имаат непропорционален дел од цивилните жртви. Милиони луѓе живеат под окупација или како бегалци, поднесувајќи секојдневни тешкотии. Израелците се соочуваат и со безбедносни закани, вклучително и ракетни напади и

тероризам. Тековното насилство остави длабоки лузни, создавајќи недоверба и омраза што го попречуваат помирувањето.

Соединетите Американски Држави се верен сојузник на Израел, обезбедувајќи му значителна воена и финансиска помош. Други играчи како што се Европската унија, Обединетите нации и Арапската лига поддржуваат решение со две држави. Сепак, разликите меѓу меѓународните сили и регионалната динамика ги комплицираат напорите за посредување, оставајќи го конфликтот нерешен.

Израелско-палестинскиот конфликт е еден од најнерешливите спорови на нашето време. Вкоренет во историски незадоволства, територијални спорови и политички ривалства, тој пркоси на лесното решавање. Додека решението за две држави останува најприфатената основа за мир, длабоките поделби и тековното насилство ја прават неговата имплементација неизвесна. Решавањето на овој конфликт бара континуиран меѓународен ангажман, взаемен компромис и посветеност на правдата и достоинството на сите вклучени страни.

Тука јасно гледаме конфликт којшто не знаеме како ќе заврши и за којшто е потребно голема репарација, време и ресурси за да надежно се дојде до решение. Од друга страна, можеме да разгледаме сличен конфликт којшто завршил на мирен начин со користење медијација.

Договорот од Кемп Дејвид бил од големо значење во блискоисточната дипломатија, со посредство на американскиот претседател Џими Картер во 1978 година. Овој историски договор успешно ги обединил Египет и Израел, две земји кои долго време биле во судир меѓу себе и значително ги намалил тензиите во регионот.

До крајот на 1970-тите, Египет и Израел беа во судир од формирањето на Израел во 1948 година. Последниот конфликт, војната во Јом Кипур од 1973 година, остави длабоки рани. Египет, под водство на претседателот Анвар Садат, се обиде да го врати Синајскиот Полуостров, заземен од Израел во Шестдневната војна во 1967 година. Израел, предводен од премиерот Менахем Бегин, барал мир, но не бил подготвен да направи компромис за својата безбедност.

Во септември 1978 година, Џими Картер ги поканил Садат и Бегин во Кемп Дејвид, американското претседателско повлекување во Мериленд. Во текот на 13 тензични денови, лидерите преговарале, често со Картер како посредник. Разговорите беа полни со тензии, повлекување и никаков прогрес, бидејќи светогледите на двајцата лидери драматично се разликувале.

Египет барал враќање на Синај, додека Израел не сакал да се откаже од стратешки важна територија.

Египет сакал да го реши проблемот со Палестинците на Западниот Брег и Појасот Газа, но Израел се двоумел да се согласи на автономија или отцепување од земјата.

Ниту една страна не верувала во намерите на другата, што го отежнувало договорот за основните услови.

Претседателот Картер тука одиграл клучна улога, честопати се состанувал одделно со Садат и Бегин за да ги надминат нивните разлики. Подготвил компромисни предлози и користел лични апели за да ги убеди да не престанат да соработуваат. Упорноста и моралниот авторитет на Картер биле клучни за одржување на преговорите.

На 17 септември 1978 година бил потпишан Договорот од Кемп Дејвид. Тие се состоеле од два рамковни документи, рамковен договор за мир меѓу Египет и Израел и рамковсна програма за создавање на Палестинска автономија.

Со рамковниот договор за мир меѓу Египет и Израел, Израел се согласил да ги повлече војниците од Синајскиот Полуостров во фази во текот на три години. Египет станала првата арапска земја што официјално го признава Израел. Двете земји ветиле дека ќе воспостават дипломатски и економски односи.

Со рамковната програма за создавање на палестинска автономија, со предложена самоуправа за Палестинците на Западниот Брег и Појасот Газа, повикала за понатамошни преговори во кои ќе бидат вклучени Јордан и палестинските претставници.

Иако втората рамковна програма била помалку детална и на крајот неуспешна, првиот рамковен договор бил монументално достигнување.

Договорите довеле до потпишување на Египетско-израелскиот мировен договор во 1979 година. Како резултат на потпишување на овој договор, Израел му го вратил Синајскиот Полуостров на Египет.

Египет беше отфрлен од арапскиот свет, што доведе до негово протерување од Арапската лига.

За нивните напори, Садат и Бегин ја добија Нобеловата награда за мир во 1978 година.

Договорите покажале дека дипломатијата може да реши дури и длабоки вкоренети конфликти. Сепак, тие, исто така, ги покажале ограничувањата на делумните договори со тоа што не успеале сеопфатно да го решат поширокиот арапско-израелски конфликт.

Договорот од Кемп Дејвид останува едно од најзначајните дипломатски достигнувања во историјата на Блискиот Исток. Тие направија преседан за арапско-израелските преговори и ја истакнаа важноста на американското посредување во регионот. Сепак, исклучувањето на другите арапски земји и палестинското раководство остави нерешени тензии кои продолжуваат да влијаат на Блискиот Исток.

6. ГЛАВА ШЕСТА: АНАЛИЗА НА ПРЕДМЕТОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

6.1.МОТИВ ЗА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Конфликтите отсекогаш биле составен дел од човековата историја, но глобализацијата и поврзаноста на современото меѓународно општество значително ја променија нивната природа и влијанието што го имаат врз глобалната стабилност и мирот. Во овој контекст, меѓународните конфликти станаа сложена појава, која опфаќа низа политички, економски, културни и идеолошки фактори. Сложеноста на современите меѓународни конфликти и нивното зголемено присуство на светската сцена го поставуваат прашањето за ефективноста на традиционалните пристапи за нивно решавање. Затоа, мотивот за овој магистерски труд е продлабочено да се истражат аспектите на меѓународните конфликти и да се идентификуваат можности за поефикасно управување со нив.

Главната мотивација зад ова истражување е потребата за систематизирано разбирање на основните причини и видови на меѓународни конфликти. Современите конфликти се многу различни од тие што биле присутни во минатото, и денес опфаќаат не само вооружени судири меѓу држави, туку и политички, економски, етнички и идеолошки судири меѓу разни актери. Конфликтите меѓу државите сè уште имаат огромно значење, но исто така се среќаваме и со конфликти меѓу нации внатре во државите, како и со транснационални конфликти кои го надминуваат територијалниот суверенитет. Сите овие видови конфликти создаваат уникатни предизвици за меѓународното општество, барајќи нови и иновативни решенија.

Втората причина како мотивација е да се анализира влијанието на меѓународните конфликти врз глобалната стабилност. Разбирањето на конфликтите не е важно само од академска гледна точка, туку и од практична, бидејќи политичките лидери и донесувачите на одлуки мораат да ги земат предвид при изработка на политики кои го поддржуваат

мирот и стабилноста. На пример, конфликтите во различни региони на светот, како што се Блискиот Исток, Источна Европа и Јужна Азија, имаат далекусежни последици кои влијаат не само на државите директно вклучени во нив, туку и на целиот свет, преку миграциски движења, економски потреси и безбедносни закани. Оваа поврзаност ја зголемува потребата од мултидисциплинарен пристап кон анализата на конфликти, кој ќе земе предвид различни фактори како што се историјата, економијата, културата и политиката.

Истражувањето исто така е мотивирано од потребата за подобро разбирање на механизмите за управување со конфликти. Со текот на времето, меѓународното општество разви различни начини за справување со конфликти, вклучувајќи мировни договори, санкции, дипломатија и мировни мисии. Сепак, и покрај овие напори, бројни конфликти остануваат нерешени или само делумно решени, што укажува дека постојните пристапи можеби не се доволно ефективни во сите случаи. Со анализирање на досегашните методи за управување со конфликти, овој труд ќе се обиде да даде препораки за подобрување на практиките и стратегиите за решавање конфликти, со посебен акцент на превентивните мерки и мирното решавање на споровите.

Дополнително, магистерскиот труд е поттикнат од потребата за обезбедување на појасни рамки за улогата на различните субјекти во меѓународните конфликти. Покрај државите, во денешното меѓународно општество значајна улога играат и недржавните актери, како што се меѓународните организации, невладините организации, корпорациите и медиумите. Секој од овие субјекти придонесува за динамиката на конфликтите на свој начин, а нивната улога често е комплицирана и контроверзна. Преку истражување на начинот на кој тие учествуваат и влијаат на конфликтите, се отвора можност за подобро разбирање на улогата на меѓународното општество како целина во процесите на превенција и решавање конфликти.

6.2. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Целите на истражувањето се клучен дел од магистерската теза и служат како темел за сите анализи и дискусии. Во оваа магистерска теза, насловена „Конфликтот како појава во меѓународното општество“, истражувањето има за цел да ги идентификува и анализира клучните карактеристики, предизвици и можности поврзани со конфликтите во меѓународниот контекст. Во оваа насока, целите се поставени на начин што ќе обезбедат комплетно и детално разбирање на причините за конфликтите, начините на нивно менаџирање и нивното влијание врз државите и меѓународните односи. Следат детално дефинирани цели на ова истражување, кои го опфаќаат обемот на работата и насоката на анализата.

I. **Прва цел: Дефинирање на концептот на конфликт во меѓународниот контекст**

Првата цел на ова истражување е да го дефинира концептот на конфликт и да ги испита неговите различни интерпретации во рамките на меѓународното општество. Поради разновидноста на конфликти и нивната динамичност, неопходно е прецизно дефинирање на овој поим за да се обезбеди јасна рамка за истражување. Оваа цел вклучува анализа на теоретските дефиниции на конфликтот, разгледување на различните пристапи кон разбирање на конфликтите од страна на научниците и експертите од областа на меѓународните односи, политичките науки, социологијата и психологијата. Оваа дефиниција е потребна за поставување на јасни критериуми врз кои ќе се базираат понатамошните анализи.

II. **Втора цел: Идентификација на причините и факторите што доведуваат до конфликти во меѓународниот контекст**

Следната клучна цел е да се идентификуваат главните причини и фактори кои предизвикуваат конфликти во меѓународниот контекст. Во рамките на оваа цел, истражувањето се фокусира на комплексната природа на причините кои водат до појава на

конфликти, вклучувајќи економски, политички, социјални и културни аспекти. Исто така, ќе се разгледаат и различни специфични фактори кои ја влошуваат ситуацијата, како што се идеолошки разлики, нерамноправност во распределбата на ресурси, прашања на национален и културен идентитет, и различни форми на влијание и доминација во глобалната политика. Оваа анализа ќе овозможи подобро разбирање на тоа како различните фактори играат улога во генерирањето и ескалацијата на конфликтите.

III. Трета цел: Анализа на типови на конфликти и нивните карактеристики

Третата цел е поврзана со категоризацијата и анализа на различните типови на конфликти што се појавуваат во меѓународниот контекст. Оваа цел вклучува анализа на класификацијата на конфликтите, вклучувајќи ги меѓудржавните, внатрешните (граѓански), идеолошките и економските конфликти, како и разликите меѓу нив. Разбирањето на типовите на конфликти е важно за детална анализа на нивната природа, интензитет и влијание врз општествата и меѓународниот поредок. Преку оваа анализа, истражувањето ќе придонесе за подобро разбирање на тоа како различните типови на конфликти се манифестираат и какви стратегии за управување со конфликти се најсоодветни за секој тип.

IV. Четврта цел: Испитување на влијанието на конфликтите врз државите и меѓународното општество

Една од главните цели на ова истражување е да се испита како конфликтите влијаат на државите и на меѓународното општество. Оваа цел вклучува анализа на последиците на конфликтите во економски, политички, социјални и културни рамки. Ќе се испитуваат последиците од конфликтите, како што се економската нестабилност, нарушувањето на социјалниот поредок, бегалските кризи и миграцијата, како и проблемите со човековите права. Преку истражување на овие влијанија, ќе се истакнат специфичните предизвици со кои се соочуваат државите и меѓународното општество како целина, со цел да се разбере комплексната природа на конфликтите и нивното влијание на глобално ниво.

V. Петта цел: Идентификација на ефективни механизми за менаџирање на конфликти

Следната значајна цел е да се идентификуваат и анализираат различните стратегии и методи за менаџирање на конфликти во меѓународниот контекст. Оваа цел вклучува испитување на ефективноста на методи како што се преговори, медијација, арбитража, и меѓународна интервенција. Истражувањето ќе ги анализира различните пристапи кон решавање на конфликти и ќе го процени нивното влијание врз стабилноста и долгорочниот мир. Преку оваа анализа, истражувањето ќе придонесе за подобро разбирање на тоа кои механизми и пристапи за решавање на конфликти се најуспешни во различни ситуации и каква е улогата на меѓународните организации и институции во процесите на миротворство.

VI. Шеста цел: Истражување на улогата на меѓународните организации во спречување и решавање на конфликти

Оваа цел е фокусирана на улогата на меѓународните организации, како што се Обединетите нации (ОН), Европската унија (ЕУ) и Африканската унија (АУ), во превенцијата и менаџирањето на конфликтите. Анализата ќе опфати начини на кои овие организации придонесуваат за превенција на конфликти преку поддршка на мировните преговори, санкции, дипломатски мерки и мировни мисии. Оваа цел исто така се фокусира на ефективноста на овие организации и на тоа колку нивната интервенција е прифатена и успешна во различни контексти. Оваа анализа ќе овозможи увид во можностите и ограничувањата на меѓународните организации за справување со конфликти.

VII. Седма цел: Проценка на одржливи методи за спречување на идни конфликти

Оваа цел има за цел да ги анализира различните долгорочни стратегии кои можат да го намалат ризикот од идни конфликти, преку разгледување на фактори како што се економски развој, образование, културен дијалог и социјална кохезија. Преку анализа на одржливи стратегии за превенција на конфликти, истражувањето ќе ги идентификува

најдобрите практики што придонесуваат за создавање на поодржливи, стабилни и мирни меѓународни односи.

6.3. ХИПОТЕЗИ

Формулирањето на хипотеза е особено важно во истражувањата поврзани со комплексни теми како што се конфликтите во меѓународниот контекст. За ова истражување, хипотезата треба да ги опфати причините, типовите и менаџментот на конфликтите, како и улогата на меѓународните организации во справувањето со нив. Некои потенцијални хипотези за овој труд би можеле да бидат:

Хипотеза 1: „Економската нееднаквост е примарен фактор кој придонесува за појава на конфликти меѓу државите.“

Оваа хипотеза претставува предиктивна хипотеза, бидејќи предвидува специфични фактори како причини за конфликти. Преку истражување на оваа хипотеза, истражувањето би ги испитало економските фактори и нивната улога во создавање на конфликти.

Од истражувањето се потврдува оваа хипотеза.

Хипотеза 2: „Политиката и разликите помеѓу елементите (нација, раса, религија) на една територија - држава е фактор кој придонесува до меѓународни конфликти на глобално ниво.“

Со оваа хипотеза се разгледува како разликите на луѓето водат до конфликти на помало ниво, иако во минатото било главна причина за војна и поголеми конфликти. До ден денес можеме да видиме некои значителни меѓународни конфликти коишто произлегуваат од овие разлики.

Од истражувањето се потврдува оваа хипотеза.

Хипотеза 3: „Медијација и преговори како најдобар начин којшто може да реши меѓународни конфликти, притоа без додавање штета“

Оваа хипотеза е поставена, поради тоа што медијацијата е единствено „меѓународно оружје“ коешто не се служи со некакви санкции од коишто страда цело население, или пак со превземање на други агресивни мерки.

Од истражувањето се потврдува оваа хипотеза.

Хипотезите во истражувањата од ваков карактер играат централна улога во обликувањето на методологијата и пристапот кон собирањето податоци. Тие не се само предвидувања, туку и алатки што овозможуваат насочено истражување, кое ја минимизира субјективноста и овозможува структурирано анализирање на сложените односи меѓу различните фактори. Формулирањето на релевантни хипотези е, всушност, креативен процес што ги интегрира постоечките теоретски рамки со интуицијата и критичката мисла на истражувачот.

Во контекст на конфликтите во меѓународната заедница, хипотезите служат како огледало за разбирање на динамиките на моќ, интереси и вредности. Преку нив, истражувачите можат да откријат не само причинско-последични врски туку и да предложат нови начини за адресирање на конфликтите. На тој начин, секоја хипотеза станува потенцијален чекор кон решенија кои не се само теоретски, туку и практично применливи во глобалната политика.

6.4.МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДИ

Во овој магистерски труд истражувањето ќе се спроведе преку методот анализа на содржината, односно како материјал ќе се користат податоци од домашна и странска литература.

ЗАКЛУЧОК

Истражувањето на конфликтите во меѓународната заедница има за цел да понуди длабинска анализа на причините, динамиката и некои од методитете за управување со овие сложени појави.

Можеме да заклучиме дека економската разлика помеѓу државите и како тоа води до можни конфликти. Ова најдобро се гледа оцртано на политичките акции на најголемите и најмоќните држави во светот – Кина, Америка и Русија. Можеме да видиме како Кина се спротиставува на Тајван, како Америка војуваше во блискиот Исток, и како Русија војува со различни околни држави со обид да наметне контрола на нивната влада, како на пример во Украина.

Исто така добар пример за ова е организацијата BRICS која има за цел да ја замени моќта на доларот, поради што Доналд Трамп се заканува со превисоки тарифи на државите коишто се дел од BRICS.

Исто така разликата помеѓу различните елементи на една територија, води кон конфликти, во минатото на поголемо ниво, сега на помало но секако не понезначително.

Ова е истакнато многу пати во овој магистерски труд, различни религии коишто војуваат една со друга, проблеми помеѓу различни нации и проблеми помеѓу различни раси.

Најдобро видено во конфликтите помеѓу муслиманите и христијаните, како и некои злосторства направени заради омраза – како на пример, геноцидот на христијаните во Африка, или насилното конвертирање на хинди во муслимани во Бангладеш.

Следно, дефинитивно можат да се истакнат проблемите помеѓу различните нации тука на Балканот, каде што често можеме да се сретнеме со насилство базирано точно врз различните нации.

Секако, исто така може да се истакнат расните моментални конфликти помеѓу белите и црните луѓе во Америка.

Може да се каже дека медијацијата е најдобар начин за решавање на конфликти, од аспект на тоа што не придонесува поголема штета од конфликтот, како што придонесуваат прекините на одредени дипломатски односи, или пак економските санкции коишто се наметнуваат.

Повеќе за ова може да се види во поглавјето за медијација, каде што е истакнат пример за многу добар успех на медијација со што се има спречено можна војна.

Конфликтите во меѓународното општество претставуваат сложен и мултидимензионален феномен што произлегува од различни интереси, вредности и цели меѓу држави, организации и поединци. Анализата во оваа магистерска работа покажа дека природата на конфликтите е под силно влијание од политички, економски, културни и историски фактори. Преку истражувањето се утврдија клучните субјекти, видови конфликти и нивните долгорочни последици врз стабилноста на меѓународниот систем.

Истовремено, се разгледаа и механизмите за управување со конфликти, како што се дипломатијата, медијацијата и употребата на меѓународни институции, кои играат витална улога во нивното спречување, ублажување и разрешување.

Заклучно, меѓународното општество мора да продолжи да вложува напори за развој на поефикасни стратегии за превенција и управување со конфликти. Ова вклучува зајакнување на мултилатералната соработка, почитување на принципите на меѓународното право и унапредување на дијалогот како алатка за градење доверба. Само преку интегриран пристап може да се одговори на комплексноста на конфликтите и да се создаде одржлива основа за мир и стабилност.

На крај, иако конфликтите се неизбежен дел од човековата историја, нивното правилно управување и намалување на негативните последици останува клучна цел за глобалната стабилност и просперитет.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Др. Салим –Ал Рахашдех М., А. Ал-Мајали С., Феноменот на меѓународни конфликти во меѓународните релации, Меѓународен весник за општествени и хуманистички науки, 2017
2. Козер Л., Функции на социјалниот конфликт, Рутлиџ и Кеган Пол, 1956
3. Румел Р. Ј., Разбирање на конфликт и војна, Sage Publications, Ltd., 1998
4. Ацкуавива Г., Предметот на меѓународното право: Анализа заснована на моќ, Весник за транснационално право на Вандербилт, 2005
5. Курбатова Т.О., Меѓународни конфликти, Водич за студирање, Државниот универзитет Суми, 2020
6. Институција за економија и мир, Економската вредност на мирот за 2018 година: Мерење на глобалното економско влијание на насилството и конфликтот, 2018
7. Нова Н., Пугачева Е., Макроекономската вредност на конфликтот, IMF Working Papers, 2020
8. Беркович Џ., Медијација во меѓународниот конфликт: Преглед на теоријата и практиката, Печат на Институтот за мир, 1997
9. Барон Р.М., Кени Д.А., Разликата на променливата модератор-посредник во сицјално психолошко истражување: Концептуални, стратешки и статистички размислувања, Весник за личност и социјална психологија, 1986
10. Хафбауер К. Г., Шот Џ. Џ., Елиот Е. К., Оег Б., Економски санкции: преиспитани, Петерсон институт за меѓународна економија, 2007